

საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები

სტატია ეთმობა საოჯახოსამართლებრივი დავის მედია-
ციის სამართლებრივი ბუნების, არსობრივი თავისებურებები-
სა და თვისობრივი ეთიკური დილემების ანალიზს, საოჯახო-
სამართლებრივი დავის პროცესში მედიატორის ქცევის სპეცი-
ალური ეთიკური სტანდარტებისა და საკანონმდებლო გარან-
ტიების დადგენის მნიშვნელობის მეცნიერულ-პრაქტიკულ გა-
აზრებას. ნაშრომი ითვალისწინებს ეთიკურ დილემებთან გამ-
კლავების პრაქტიკულ რეკომენდაციებს მედიატორთა ეთიკუ-
რი ვალდებულებების თანაზომიერი განხორციელებისა და მე-
დიაციის პროცესის ეთიკური მთლიანობის დაცვისთვის, რაც
საბოლოოდ ემსახურება პროცესში მონაწილე პირთა, მათ შო-
რის, არასწრულწლოვნის ლეგიტიმურ ინტერესთა ჯეროვანი
რეალიზების მიზანს, მათი ავტონომიურობის, თვითგამორკვე-
ვისა და ინფორმირებული თანხმობის პრინციპთა გავლით.

კვლევაში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა მედიაცი-
ის პროცესში მედიატორის დარგობრივი კომპეტენციის მნიშ-

* სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სა-
ხელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული
პროფესორი, თანამედროვე კერძო სამართლის ინსტიტუტის წევრი, სა-
ქართველოს მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭოს წევრი,
მედიატორი, კოლექტიური შრომითი დავის მედიატორი, მედიატორთა
ტრენერ-შემფასებელი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული
ცენტრის აღმასრულებელი დირექტორი.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსი-
ტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, სსიპ საქართველოს
მედიატორთა ასოციაციის მედიატორთა ერთიანი რეესტრის წევრობის
სერტიფიცირებული კანდიდატი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს
სამოქალაქო საქმეთა პალატის მთავარი კონსულტანტი - მოსამართლის
თანაშემწე.

ენელობის, პროცესში არასრულწლოვნის მონაწილეობის, კვალიფიციური სპეციალისტების მონაწილეობის, სამედიცინო მორიგების შინაარსობრივ-სოციალური სამართლიანობისა და დავის შედეგის მიმართ მედიატორის ნეიტრალურობის პრინციპის შეზღუდვის საკითხებს.

საკვანძო სიტყვები: საოჯახოსამართლებრივი დავა, მედიაცია, ეთიკა, თვითგამორკვევა, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესი, სასამართლო, ნეიტრალურობა, თვითგამორკვევა, თანასწორობა, მართლმსაჯულება.

1. შესავალი

ადამიანთა თანაცხოვრებას სხვადასხვა ხასიათის დაპირისპირებები ახასიათებს, რაც ხშირად კონფლიქტშიც გადაიზრდება. საოჯახო ხასიათის დავებზე ადამიანების თანაცხოვრების თანმდევი და მათი სიმრავლე მართლმსაჯულების სისტემებზე მნიშვნელოვან გამოწვევებს უქმნის. სერიოზული ხასიათის დავის გადასაჭრელად ადამიანები უმთავრესად დავის გადანყვეტის ე.წ. ტრადიციულ მეთოდს, სასამართლოს მიმართავენ. თუმცა, ზოგჯერ კონფლიქტი ბევრად მეტია, ვიდრე სამართლებრივი დავა და სასამართლოს გადანყვეტილების მიუხედავად, აღმოუფხვრელი რჩება, რადგან სასამართლო პროცესის მეშვეობით მიიღება სამართლებრივი გადანყვეტილება, რომლის შედეგად სახეზეა გამარჯვებული და დამარცხებული მხარე¹.

ზოგიერთი მოსაზრებით, სასამართლოების მიერ მედიაციის პროექტების განხორციელების უმთავრესი მიზანი წვრილმანი დავებისგან სასამართლოს განტვირთვაა², თუმცა, ამასთან ერთად, წარმატებული სასამართლო თუ კერძო მედიაცია დავის საბოლოოდ გადანყვეტას უზრუნველყოფს და, ამ მხრივ, სასამართლოს

¹ ოსტერმილერი ს.მ., სვენსონი დ. რ., დავის გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, საბაზისო სახელმძღვანელო, თბ., 2014, 130.

² ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბ., 2010, 170.

გადანყვეტილების „ნაკლოვანების“ გამოსწორების მიზანსაც ემსახურება³. დავის მოგვარების აღნიშნული მექანიზმი მხარეებს უტოვებს შესაძლებლობას დავა იმგვარი გზებით გადაწყვიტონ, რომელიც ხელმისაწვდომი არ არის სასამართლო პროცესების ან დავის გადაწყვეტის სხვა პროცესების ფარგლებში. შესაბამისად, ბოლო პერიოდში მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მშვიდობიანი გზის, პოპულარობა⁴ იზრდება.⁵

მედიატორის ჩართულობით, ერთმანეთთან მხარეთა სწორი კომუნიკაცია შესაძლოა მათ შორის სამომავლო ურთიერთობების

³ ADR-ს მჭიდრო კავშირი აქვს სასამართლო საქმის წარმოებასთან, ერთი მხრივ, მისი ალტერნატივაა, რომელიც გაცილებით უფრო ეფექტურ და ნაკლებხარჯიან პროცესს სთავაზობს მხარეებს, თუმცა სასამართლო მედიაციის მაგალითზე (court –attached mediation/court-annexed, court related, court-linked) კარგად ვლინდება, რომ ალტერნატიული საშუალება კავშირშია სასამართლოსთან, რომელიც თავის მხრივ მეტი დროის და ფინანსების საჭიროებას იწვევს, ხშირად შევხვდებით იურიდიულ ლიტერატურაში მითითებას იმასთან დაკავშირებით, რომ „რაც გვიან მიაღწევნ მხარეები სასამართლო დავაზე შეთანხმებას, მით უფრო ძვირი უჯდება ეს ორივე მხარეს“. სასამართლო მედიაციის მაგალითზე ევროპული ქვეყნების გამოცდილებით შეინიშნება მოდელები, როდესაც მხარეებს მესამე დამოუკიდებელი ნეიტრალური პირის ჩართულობით შეუძლიათ მედიაციის პროცესის წარმოება და არის შემთხვევები, სადაც ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მიმართებაში ადამიანის უფლებების დარღვევას. აღნიშნულ არგუმენტაციასთან დაკავშირებით არსებობს მეორე მოსაზრებაც, რომლის თანახმად სავალდებულო მედიაციის ეტაპის გავლა არ წარმოადგენს ადამიანის უფლებების მე-6 მუხლის დარღვევას, კერძოდ, სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების დარღვევას, რადგან მედიაციის წარუმატებლად დასრულების შემთხვევაში არაფერი ზღუდავს მხარეებს მიმართონ სასამართლოს. *იხ. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები*, თბ., 2018, 37-38, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

⁴ იქვე, 40.

⁵ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 2, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

შენარჩუნების საწინდარი გახდეს. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთ დავებში, სადაც კონფლიქტი უფრო პირადი ხასიათისაა (საოჯახო⁶, შრომითი და ბიზნესპარტნიორებს შორის დავები).⁷ სამართლის პროფესია ფორმალურად აღიარებს საოჯახო მედიაციას, როგორც ღირებულ პარტნიორს სასამართლოსა და ადვოკატებისთვის⁸ საოჯახო დავების გადაჭრის პროცესში.⁹

მედიაციის პოპულარობის ზრდასთან ერთად, იზრდება საკითხების ჩამონათვალი¹⁰, რომლებიც პრობლემური შესაძლოა

⁶ მედიაცია მხარს უჭერს ფილოსოფიას, რომ წყვილების უმეტესობას აქვს შესაძლებლობა, ახლებურად მოაწყონ თავიანთი ცხოვრება პირად, კონფიდენციალურ გარემოში, მათი პირადი პრეფერენციების შესაბამისად, მედიატორის შედარებით შეზღუდული დახმარებით, რომელიც ფოკუსირებულია კონკრეტულ საკითხებზე. იხ. იქვე, გვ. 7: განქორწინებული მშობლების უმეტესობას შეუძლია შეეგუოს განქორწინებას და განცალკევებას ინტენსიური ჩარევისა და სასამართლოს გადანყვევების გარეშე, რაც საჭიროა კონფლიქტური ოჯახებისთვის. ამ მშობლებს უნდა ნახალისონ, რომ შუამავლობდნენ თავიანთ დავებს, რათა დაზოგონ საკუთარი ემოციური და ეკონომიკური რესურსები ოჯახების რეორგანიზაციის დროს საჭირო კორექტირებისთვის და თავიდან აიცილონ დაბალი დონის კონფლიქტის მაღალ კონფლიქტურ ომში გადასვლა. იხ. *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 4.*

⁷ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 15, <https://www.ge-undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

⁸ ერთ-ერთი უდიდესი ცვლილება, რომელიც დღეს პროფესიას ემუქრება, არის მისი კომერციალიზაცია. პროფესიის წევრების წარმომადგენლები მიდრეკილნი არიან დაიცვან პროფესიული სტანდარტები და საზოგადოების სულისკვეთება. სამოქალაქო საქმეების სასამართლოში ნასვლა უნდა იყოს ბოლო „კურორტი“. ვინც ახორციელებს სამართლის პრაქტიკას თავიანთ მიმღე პასუხისმგებლობებს საჭირო სერიოზულობით უნდა მოეკიდონ. ადვოკატთა პროფესიულ პასუხისმგებლობაზე იხ. *Phillips F., Ethics of the Legal Profession, Routledge-Cavendish, New York, 2016, first published 2004.*

⁹ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 1.*

¹⁰ წარსულში დავების გადანყვევების პრაქტიკა მკვეთრად შეიცვალა რამდენიმე ათეულ წელში. ტრადიციული სამართალწარმოების მოდელი

იყოს თავად მედიაციის პროცესში. ამგვარი საკითხია მედიატორის ქცევის წესებიც.¹¹ მედიაციის პროცესში შეიძლება წამოიჭრას ეთიკური საკითხები, რომელიც მნიშვნელობას იძენს მედიატორისთვის, მხარეებისთვის და მართლმსაჯულების სისტემისთვის. მედიატორები, მოსამართლეების ან არბიტრების მსგავსად, ფლობენ დიდ ძალაუფლებას, გავლენას მედიაციაში ჩართულ პირებზე. ეს ძალაუფლება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც კეთილი, ისე არაკეთილსინდისიერი მიზნებისთვის. მაშინ, როცა მოსამართლეები და არბიტრები მხარეებისგან განყენებას ცდილობენ და მათ მხოლოდ შეზღუდულ, ოფიციალურ გარემოში ხვდებიან, მედიატორები მხარეებთან მთელ რიგ კერძო შეხვედრებს მართავენ, რათა კონფიდენციალურ გარემოში მათი დამოკიდებულებები, ინტერესები, პრობლემები და შიშები მოისმინონ. ისინი ზოგჯერ მხარეების დარწმუნებას ცდილობენ. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული, რო-

სულ უფრო და უფრო უთმობს ადგილს დავების გადაწყვეტის მრავალფეროვანი პრაქტიკის „მრავალკარიან“ ხედვას. დავების განხილვის ფუნქციურ ცვლილებასთან ერთად, წარმოიშვა გადაუდებელი აუცილებლობა ამ მრავალფეროვანი პრაქტიკის მრავალფეროვანი ეთიკური გამოწვევების გადაწყვეტის მიზნით. დავების გადაწყვეტის ეთიკა არის საოცარი წვლილი ამ ძალისხმევაში. *nb. Cohen J. R., DR Ethics Book Brings It All Together, 8 No. 4 Disp. Resol., Mag. 26, 2002, <<http://scholarship.law.ufl.edu/facultypub/571>> [15.06.2022].*

¹¹ *კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 2, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.-pdf>> 20.05.2022]; *nb. Peppet S. R., ADR Ethics, J. Legal Education, Vol. 54, 2004, 72 <<https://scholar.law.colorado.edu/articles/501>> [15.06.2022].* ავტორი ყოფს ADR-ის ეთიკის თემას ორ ურთიერთ დაკავშირებულ ნაწილად: გაცვლის ეთიკა (the ethics of exchange), რომელიც ეხება მოლაპარაკებისას მორალურ და სამართლებრივ შედეგებს, და დახმარების ეთიკა (the ethics of assistance), რომელიც ეხება ეთიკურ საკითხებს, რომლებიც წარმოიქმნება, როდესაც მესამე მხარე „იჭრება“ დავაში. მესამე მხარის დახმარების ეთიკა შეიძლება შემდგომ განვითარდეს. საჭიროა მეტი ფიქრი იმაზე, თუ რა ეთიკურ ვალდებულებებს იღებს მედიატორი ან არბიტრი, როგორ იცვლება ეს როლები სხვადასხვა კონტექსტში და თუ როგორ უნდა დარეგულირდეს დამხმარე პროფესიების ეთიკა.*

გორც წესი, მხარეთა საერთო ინტერესებს ემსახურება, არსებობს ბევრი ეთიკური პრობლემა, რომელიც ამ დროს იჩენს თავს.¹²

ჯეიმს ჯ. ალფინის აზრით, პრობლემა ისაა, რომ ჩვენ დავის მოგვარების კულტურის მხარდასაჭერად არ შეგვიქმნია აუცილებელი ეთიკური ფუნდამენტი, ეთიკის წესები. საქართველოსა და აშშ-ში სამართალწარმოების პროცესის ეს მნიშვნელოვანი ასპექტი მრავალი თვალსაზრისით მოუწესრიგებელია. ჩვენი ქცევის სამართავად მცირე რაოდენობის წესები არსებობს. შედეგად, მდგომარეობა მომართულია ბევრი დისფუნქციური ქცევისკენ, რომელიც (1) ხელს უშლის სამოქალაქო საქმეების სამართლიან გადაწყვეტას, (2) დისკრედიტაციით ემოქრება ჩვენს იურიდიულ პროფესიებსა და სამოქალაქო მართლმსაჯულების სისტემებს.¹³ ის, რასაც ჯეიმს ჯ. ალფინი „დავის მოგვარების ეთიკას“ უწოდებს აქტუალურია დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმებისთვისაც და, მათ შორის, მედიაციისთვისაც.

მედიატორის ეთიკა გამომდინარეობს თავად მედიატორის უფლება-მოვალეობებიდან და მედიაციის არსიდან. ამდენად, არსებული სამართლებრივი ჩარჩოც შეიძლება ჩაითვალოს მედიატორის ეთიკურ ვალდებულებათა წყაროდ.¹⁴ ეთიკური ქცევის სტანდარტის არსებობა ბევრი პროფესიისთვის თვისობრივი მახასიათებელია, თუმცა მედიატორის ქცევის წესების დადგენა იმთავითვე გულისხმობს კონცეპტუალურ წინააღმდეგობას მედიაციის ბუნებასთან, რამეთუ მისი არსობრივი ნიშნული ნებაყოფლობითობა და არამბოჭავი ხასიათია, ხოლო პროცესის მოქნილობა – მედიაციის

¹² *ოსტერმილერი ს.მ., სვენსონი დ.რ.*, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, საბაზისო სახელმძღვანელო, თბ., 2014, 177.

¹³ *ალფინი ჯ. ჯ.*, დავის მოგვარების ეთიკა, მთარგმნელები: *უზნაძე ნ., ჩიტაშვილი ნ., ჟურნ.* „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“ 2020-2021, 8, <https://ncadr.tsu.ge/images/file/adr_2020_2021_d.pdf> [20.05.2022].

¹⁴ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 29-30, <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

ერთ-ერთი უმთავრესი უპირატესობა.¹⁵ როგორც ეთიკური ნორმებისათვის არათავსებადია ზედმეტი მოქნილობა, ისე მედიაციისათვის არსობრივად შეუსაბამოა გარკვეული ჩარჩოების, სტანდარტების დანესება და მათი მკაცრი აღსრულების უზრუნველყოფა.¹⁶ თუმცა, იმ გავლენის გათვალისწინებით, რაც მედიაციამ შეიძლება მოახდინოს პიროვნებათა ცხოვრებაზე, მედიატორის ქცევის რეგულირება გარდაუვალი აუცილებლობა ხდება.¹⁷

მედიაციის სტანდარტების დადგენა გულისხმობს არა მხოლოდ მედიატორის, არამედ, მხარეებისა და მათი წარმომადგენლების ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას. მეტიც, ეთიკური ბოჭვის ადრესატებად მოიაზრებიან მედიაციის პროვაიდერი¹⁸ ორგანიზაციები და სასამართლოც¹⁹. ამასთანავე, მედიატორის ქცევის

¹⁵ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 26, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁶ იქვე, 26.

¹⁷ იქვე, 28.

¹⁸ დავის გადაწყვეტის პროფესიამ უნდა გადადგას დადებითი ნაბიჯები მესამე მხარის დამფინანსებლებსა და პროცესის ნეიტრალურ წარმმართველებს შორის რეალური და აშკარა ეთიკური შეჯახების, დაპირისპირების მოსაგვარებლად. ეს ნაშრომი გეთავაზობს ეთიკურ მითითებებს და საუკეთესო პრაქტიკას, რომელიც ითვალისწინებს დავების გადაწყვეტის პროვაიდერების მიერ საქმის მიღების პროცედურების შეცვლას, მესამე მხარის დამფინანსებლების ვინაობის გამჟღავნებას და საჭირო ტრენინგების აუცილებლობას. იხ. *Greenberg E. E., Hey, Big Spender: Ethical Guidelines for Dispute Resolution Professionals when Professionals when Parties are Backed by Third-Party Funders*, Arizona State Law Journal, 51:0131, 2019, <https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=faculty_publications> [15.06.2022].

¹⁹ იხ. *Sharon P., Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*, 6 Yearbook on Arbitration and Mediation, 2014, 107-169, <<http://open.mitchellhamline.edu/facsch/420>> [15.06.2022]. ავტორმა სასამართლო მედიაციის საჯარო პოლიტიკის მიზნების მისაღწევად, პროგრამული კომპონენტები განსაზღვრა: 1. უნდა იქნეს მიღებული ეთიკური სტანდარტები, რომლებიც მართავს მედიაციის და მედიატორის ქცევას, რომლებიც შეესაბამება მედიაციის ძირითად ღირებულებებს. 2. კვალიფიციური მედიატორები

მონესრიგება უნდა განხორციელდეს მისთვის მოქმედების თავისუფლების გარკვეული ფარგლების შენარჩუნებით.²⁰

ვინაიდან მედიაცია ინტერდისციპლინურ სფეროსთან დაკავშირებული კატეგორიაა, რომელიმე მომიჯნავე პროფესიული ეთიკის სტანდარტების ავტომატური გავრცელება მასზე, ბუნებრივია, არ იქნება გამართლებული. ასევე, არ შეიძლება ითქვას, რომ მედი-

უნდა იყოს ადვილად იდენტიფიცირებადი მხარეთა მიერ. ეს კვალიფიკაციები უნდა იყოს დაკავშირებული მედიაციის პრაქტიკასთან (და არა სხვა საგანმანათლებლო ან გამოსაცდელ კრიტერიუმებთან). შუამავლები, რომლებიც იდენტიფიცირებულნი არიან როგორც „კვალიფიცირებულნი“, უნდა დაეთანხმონ ეთიკური სტანდარტების დაცვას. 3. ეთიკურ სტანდარტებს თან უნდა ახლდეს საჩივრების, დისციპლინური წარმოების პროცესი, „არაეთიკური“ მედიატორების „კვალიფიცირებულთა“ სიიდან ამოსაღებად. საჩივრის პროცესის ფილოსოფია უნდა იყოს სარეაბილიტაციო შედეგებისდაგვარად. მომჩივანებისთვის უნდა არსებობდეს შეზღუდული გამონაკლისები მედიაციის კონფიდენციალობის დებულებებიდან რათა მათ საჩივრები გამარტივებულად შეიტანონ თავიანთი შუამავლების წინააღმდეგ. 4. საჩივრის განხილვის პროცესი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მხარეთათვის და უზრუნველყოფდეს სათანადო პროცესს შუამავლებისთვის. 5. საჩივრები უნდა გადაწყდეს მაქსიმალურად დაბალ დონეზე (რგოლზე) და სადაც ეს ხელმისაწვდომია მოიცავდეს მედიატორებისა და მომჩივანებისთვის შეხვედრის შესაძლებლობას, რათა გაიგონ, რატომ იქნა წარდგენილი საჩივარი და როგორ შეცვალოს მედიატორმა თავისი ქცევა მომავალში. 6. იმ შემთხვევაში, თუ საჩივარი უნდა გადაეცეს მოსმენის პანელს, უნდა არსებობდეს მტკიცებულების ორმხრივი სტანდარტი. ოფიციალური ბრალდებები უნდა შეიცავდეს განცხადებას იმის შესახებ, უნდა განხორციელდეს თუ არა დესერტიფიცირება. თუ მოსმენის კოლეგია არ აპირებს დესერტიფიკაციას, არამედ რაიმე სხვა სანქციას (სარეაბილიტაციო ზემოქმედების ზომას), სტანდარტი უნდა იყოს მტკიცებულების უპირატესობა. თუ დესერტიფიცირების მოთხოვნაა წარდგენილი, მტკიცების ტვირთი უნდა იყოს ნათელი და დამაჯერებელი. იხ. ასევე, გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 54.

²⁰ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 28, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

ატორები მათი თავდაპირველი პროფესიის ეთიკის წესებით უნდა იყვნენ შებოჭილნი, რამეთუ ეს წესები შესაძლებელია შეუთავსებელი აღმოჩნდეს მედიაციის კონტექსტისათვის.²¹ სხვა სფეროს პროფესიული სტანდარტები არათუ არსობრივად შეუთავსებელია მედიაციასთან, არამედ, ხშირად ერთმნიშვნელოვნად ეწინააღმდეგება მედიაციის ფარგლებში მოქმედ ზოგიერთ (მაგალითად, მედიატორის ნეიტრალობის) პრინციპს, რაც, მეტად გამოკვეთს მედიაციის სფეროში დამოუკიდებელი ეთიკური სტანდარტების დადგენის აუცილებლობას.²²

მედიატორებისთვის ეთიკური დილემები სერიოზულ დაბრკოლებას წარმოადგენს, განსაკუთრებით საოჯახო დავებში, რადგან, ხშირად, სასწორზე დევს მხარეთა პირადი ურთიერთობები, არასრულწლოვნების ან სხვა მონყვლადი პირების უფლებები და საზოგადოების ინტერესებიც კი.²³ მნიშვნელოვან იურიდიულ უფლებებზე, როგორცაა მეურვეობა, ბავშვის დახმარება და ქონების განაწილება გავლენას ახდენს მედიაციაში მიღწეული შეთანხმებები.²⁴

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საოჯახო საქმეთა განმხილველ მედიატორთა ეთიკურ-სამართლებრივ გამოწვევებს და მათი გადაჭრის პრაქტიკული და ეფექტიანი გზების ძიებას მრავალ

²¹ იქვე, 26.

²² გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 53.

²³ შდრ. Saikia N., The Role of Mediation in Family Law Cases, Should it be Mandatory?, Bangalore Institute of Legal Studies 5th Year, B.A. LL.B. (Hons.), Vol. 1, Issue 2, 2020. ცოლქმრული დავა არ არის კრიმინალური ხასიათის, ისინი არ აყენებენ ზიანს ფართო საზოგადოებას. ასე რომ, ასეთი დავების განხილვა საჭიროა ცალკე შუამავლობით და არა ხანგრძლივი სასამართლო პროცესით. პროგრესულია მიდგომა - ოჯახური ძალადობა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით არ წარმოადგენს კრიმინალურ დანაშაულს. იხ. ასევე, *deMayo R. A.*, Practical and Ethical Concerns in Divorce Mediation: Attending to Emotional Factors Affecting Mediator Judgment, *Mediation Quarterly*, Vol. 13, №3, 1996, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/crq.3900130307>> [02.09.2022]; *Dibble, C. M.*, Bargaining in Family Mediation: Ethical Considerations, *Mediation Quarterly*, №4, June 1984.

²⁴ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 2.

ვალმხრივი გააზრება სჭირდება. წინამდებარე ნაშრომი სწორედ, საოჯახო მედიაციის პრაქტიკაში არსებული დილემების წარმოჩენასა და მათთან გამკლავებისთვის პრაქტიკოსი მედიატორებისა და მედიაციის პროვადერებისათვის რეკომენდაციების შეთავაზებას ისახავს მიზნად. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ნაშრომში შესწავლილია საოჯახოსამართლებრივი დავების განხილვის დროს პოტენციური ეთიკური დილემები²⁵ ხოლო მათი გადაჭრისათვის შემოთავაზებულია რეკომენდაციები, ეროვნული ეთიკის კოდექსისა და მოდელური ეთიკის კოდექსებთან შედარებითი ანალიზის გზით.

2. ეთიკის წესების მნიშვნელობა მედიაციაში

ერთგვაროვანი სამედიაციო პრაქტიკის დასამკვიდრებლად, საჭირო ხდება გარკვეული ინსტრუქციებისა და ქცევის წესების შემუშავება, რომლებიც გვხვდება პროფესიული ეთიკის კოდექსისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის წესების ფორმით. ეთიკურად ითვლება დამკვიდრებული პროფესიულ სტანდარტებთან შესაბამისი ქცევა. მისი შესწავლა კი გულისხმობს მორალური გადაწყვეტილებების კვლევას, მათი ავკარგიანობის განსაზღვრას მორალური ვალდებულებების თვალთახედვით.²⁶ „ეთიკის ნორმების განმტკიცება შესაბამისი სფეროს პროფესიად ჩამოყალიბების მანიშნებელია,“ რადგან „თვითრეგულირებადი პროფესიები, როგორც წესი, ითხოვენ მათი წარმომადგენლების განსაზღვრული ეთიკის ნორმებისადმი დაქვემდებარებას.“ ეთიკის წესების დადგე-

²⁵ საკითხზე დაწვრილებით იხილეთ: *deMayo R. A.*, Practical and Ethical Concerns in Divorce Mediation: Attending to Emotional Factors Affecting Mediator Judgment, *Mediation Quarterly*, Vol. 13, №3, Spring 1996, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/crq.3900130307>> [02.09.2022]. იხ. ასევე, *Roberts M.*, Systems or Selves? Some Ethical Issues in Family Mediation, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 10, Issue 1, 1992.

²⁶ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 25, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

ნა მეტყველებს, რომ შესაბამისი სფეროს წარმომადგენლები მზად არიან, იკისრონ პასუხისმგებლობა საკუთარ პროფესიულ ქმედებებზე.²⁷ ეთიკის ნორმების შემუშავება უნიკალური საშუალებაა პროცედურულ და სოციალურ სამართლიანობას შორის კავშირის უზრუნველსაყოფად და ამასთან, ის მედიატორებისთვის სახელმძღვანელო კომპასია მედიაციის პროგრამებში მონაწილეობის პროცესში. ეთიკური სტანდარტების დადგენა ხელს უწყობს მედიაციას, რომ იგი იქცეს შესაბამისი სპეციალისტებისათვის პროფესიულ მონოდებად.²⁸

2014 წელს თავის სიტყვაში, ჯეიმს ჯ. ალფინი ყურადღებას ამახვილებდა პრობლემაზე, რომელსაც ის ეთიკის შავ ხვრელსაც კი უწოდებდა და მის წარმომშობად მოიაზრებდა, რომ უკანასკნელი ორი ათწლეულის განმავლობაში ჩვენ შევქმენით „დავის მოგვარების კულტურა“, მაგრამ არ შეგვიქმნია აუცილებელი ეთიკური ფუნდამენტი ამ კულტურის მხარდასაჭერად.²⁹ საუბრობს რა ადვოკატთა და მოსამართლეთა როლზე მედიაციის და მსგავსი პროცესების მხარდაჭერის საქმეში, იგი ნუხს, რომ ამ პროფესიების ეთიკური კოდექსები მცირე ხელმძღვანელობას უწევს ამერიკელ მოსამართლეებსა და ადვოკატებს. ფაქტობრივად, ამ ეთიკის კოდექსებით ხელმძღვანელობამ, შეიძლება ნაახალისოს კიდევ არასწორი ქმედება.³⁰ მაშასადამე, ძალზედ ზოგადი ეთიკური წესები მედიატორებისთვისაც შეიძლება პრობლემად ჩაითვალოს, რამეთუ ფართო ასპარეზი რჩება ინტერპრეტაციისთვის და დისკრე-

²⁷ იქვე.

²⁸ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 30, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

²⁹ ალფინი ჯ. ჯ., დავის მოგვარების ეთიკა, მთარგმნელები: უზნაძე ნ., ჩიტაშვილი ნ., ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა“, წელიწდეული 2020-2021, 8, <https://ncadr.tsu.ge/images/file/adr_2020_2021_d.pdf> [20.05.2022].

³⁰ იქვე, 10.

ციისთვის, ხოლო შემდგომ დისციპლინური ღონისძიების განსაზღვრაც თითქმის შეუძლებელია³¹.

მედიაცია არის სამართლებრივი, სოციალური სტაბილურობისა და დიალოგის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი მექანიზმი და სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების აპოლიტიკური საშუალება.³² სახელმწიფოს მიერ ნებისმიერი საშუალების საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცება ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღებას, შესაძლებლობის ფარგლებში განისაზღვროს ყველა – მათ შორის ეთიკური სტანდარტი, რაც საჭიროდ მიიჩნევა მოქალაქეთათვის მაქსიმალური სარგებლის უზრუნველყოფის მიზნით.³³ მედიაციის ეთიკის საკითხების რეგულირება სახელმწიფო პოლიტიკის ნაწილია, რამეთუ ის უნდა ეფუძნებოდეს და ითვალისწინებდეს ეროვნულ

³¹ *მაგალითისთვის*, ჯეიმს ჯ. ალფინი 2014 წელს თავის სიტყვაში მიუთითებდა, რომ შეერთებული შტატების უმაღლესი სასამართლოები ორი მიზეზით არ განუსაზღვრავენ დისციპლინარულ სასჯელს მოსამართლეებს მათ მიერ დავის მოგვარების პროცესში იძულებითი ჩარევისთვის. პირველი, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის (ABA) სამოსამართლო ქცევის მოდელური კოდექსის მოდავე მხარეთა მორიგებასთან დაკავშირებული ფორმულირება არის ძალიან ზოგადი და სუბიექტური საიმისოდ, რომ ნათლად უხელმძღვანელოს მოსამართლეს. მეორე, სწორედ მე-16 მუხლისა და ანალოგიური პროცესუალური ინოვაციების საშუალებით, სახელმწიფოს უზენაესი სასამართლოების უმეტესობა, როგორც სახელმწიფო სამართლებრივი სისტემის ადმინისტრაციული ორგანოები, თავიანთი კანონშემოქმედებითი უფლებამოსილების ფარგლებში, ჩვეულებრივ, აქტიურ ღონისძიებებს ატარებენ დავის მოგვარების კულტურის ხელშეწყობის მიზნით. ამიტომ გასაგებია, რომ ისინი თავს უხერხულად იგრძნობდნენ დისციპლინარული სასჯელის იმ მოსამართლისთვის განსაზღვრით, რომელიც ზედმეტად გულმოდგინედ შეეცადა დავის მხარეთა მორიგებას. (*ალფინი ჯ. ჯ.*, დავის მოგვარების ეთიკა, მთარგმნელები: *უზნაძე ნ., ჩიტაშვილი ნ.*, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, 2020-2021, <https://ncadr.tsu.ge/images/file/adr_2020_2021_d.pdf> [20.05.2022].

³² *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 29, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

³³ *გურიელი ა.*, მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 52.

მორალურ ღირებულებებსა და ერის სოციალურ ურთიერთობათა კულტურას. ამიტომ ეთიკის წესების დადგენა ვერ განხორციელდება აღნიშნულ სფეროში რომელიმე უნივერსალური კოდექსის ავტომატური რეცეფციით.³⁴ მედიატორის ეთიკური სტანდარტების რეგულირების მოდელის შემუშავება დამოკიდებულია მისთვის მინიჭებული როლისა და უფლებამოსილების ფარგლებზე, ასევე სხვადასხვა ტექნიკების გამოყენების სტილზე მედიაციის პროცესში.³⁵ მედიაციის ეთიკის წესების შემოღებით უზრუნველყოფილი სამი უმთავრესი მიზანი ნათლად გამოიკვეთა მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტების პრეამბულაში: მედიატორთა ქცევის რეგულირება, მონაწილე მხარეთა ინფორმირება და საზოგადოების ნდობის ამაღლება მედიაციის, როგორც დავის მოგვარებაზე ორიენტირებული პროცესის, მიმართ.³⁶ ეთიკის კოდექსით რეგულირდება მედიატორის დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის საკითხები; კონფიდენციალობის დაცვის ვალდებულება; მედიატორის კვალიფიკაციის შესაბამისობა დადგენილ სტანდარტებთან და ვალდებულება, მუდმივად იზრუნოს პროფესიულ განვითარებაზე; მედიატორის ვალდებულება, ხელი შეუწყოს მედიაციის პროცესში მხარეთა თვითგამორკვევას (რაც გულისხმობს, რომ მხარეებს უნდა შეეძლოთ იძულებისგან თავისუფალი და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღება); მედიატორის ვალდებულებები პროცესის დაწყებამდე, მისი წარმართვისას და დასრულების შემდგომ.³⁷

³⁴ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 30, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

³⁵ იქვე, 31.

³⁶ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 47, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

³⁷ ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 29-30, <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

მედიაციის საკანონმდებლო მონესრიგების კვალდაკვალ ეთიკის წესების დროული დადგენა შესაბამისი პრაქტიკის სრულფასოვანი განვითარებისათვის გარდაუვალი აუცილებლობაა. ეთიკის სტანდარტებით ბოჭვის ადრესატებად საერთაშორისო პრაქტიკაში განიხილავენ არა მხოლოდ მედიატორს, არამედ მედიაციაში მონაწილე მხარეთა წარმომადგენლებს, მესამე პირებს, მედიაციის ადმინისტრირების განმახორციელებელ სამედიაციო ცენტრებს – ე.წ. „სერვისპროვაიდერებს“. მედიაციის ეთიკის სტანდარტების არსებობა შესაბამისი სფეროს პროფესიად ფორმირების – „პროფესიონალიზაციის“ – მანიშნებელია, რამეთუ მისი წარმომადგენლები საკუთარ პროფესიულ ქცევებზე პასუხისმგებლობას კისრულობენ ზემოაღნიშნული სტანდარტების შესაბამისად.³⁸ მედიაციის პროცესში ეთიკური სტანდარტების მნიშვნელობა და მათი არსებობის აუცილებლობა საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეში³⁹ უპირო-

³⁸ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 24, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

³⁹ მითითებული საკითხების მარეგულირებელი სამართლებრივი ინსტრუმენტის სახით უნდა გამოიყოს ევროკავშირის მასშტაბით მოქმედი მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი. ხოლო, აშშ-ის მასშტაბით ეთიკის წესების დადგენის სფეროში ლიდერად შესაძლებელია ჩაითვალოს კოლორადოს შტატის დაგების გადაწყვეტის ცენტრი, რომელმაც, 1982 წელს პირველად შეიმუშავა მედიატორთა ქცევის კოდექსი. აღნიშნული აქტი ამავე წელს მიიღო კოლორადოს მედიაციის საბჭომ. 1986 წელს მსხვილმა ინტერდისციპლინურმა ასოციაციამ – დაგების გადაწყვეტის სპეციალისტების საზოგადოებამ (SPIDR) – მიიღო ეთიკის წესები და გაავრცელა მათი მოქმედება დავის გადაწყვეტის პროცესში მონაწილე ყველა ნეიტრალურ პირზე, მათ შორის, მედიატორზე. აშშ-ს მასშტაბით მოქმედებს ეროვნული დონის (National level) ორი ძირითადი კოდექსი. ერთი, მხრივ The Model Standards of Conduct for Mediators (Joint Standards), რომელიც შემუშავებულია AAA-ს (American Arbitration Association), ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის (ABA) და კონფლიქტის გადაწყვეტის ასოციაციის მიერ (Association for Conflict Resolution) 1994 წელს. ხოლო მეორე მხრივ - Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation. მედიატორის პროფესიული ეთიკის ნორმებით განსაზღვ-

ბოდ აღიარებულია.⁴⁰ სტანდარტების უმეტესობა მოიცავს მოთხოვნებს მედიატორთა პრაქტიკის და კომპეტენციის შესახებ⁴¹. კერძოდ, ეს სტანდარტები უმეტესწილად ადგენენ მინიმალურ მოთხოვნებს მედიატორთა მიერ პრაქტიკის განხორციელების დროს.⁴² მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის სტანდარტების განსაზღვრისას, ფუძემდებლური წესის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნულ პროცესში მოქმედ, აღიარებულ ეთიკურ პრინციპებს შორის არ უნდა არსებობდეს რაიმე დადგენილი იერარქია, არ შეიძ-

რულია მედიატორთა ქცევის წესი. მასში გაერთიანებული და ჩამოყალიბებულია ის ღირებულებები, რომლებითაც მედიატორი უნდა ხელმძღვანელობდეს თავისი საქმიანობისას. [კოდექსების] უმრავლესობა მოიცავს ნორმებს, რომლებიც ეხება მედიატორის კომპეტენციას, ნეიტრალობას, თვითგამოხატვას, ხარისხს, კონფიდენციალობას, მომსახურების რეკლამირებასა და ანაზღაურებას. ამას გარდა, სხვა პროცესების მსგავსად, მედიაციის საქმისწარმოებისას, ფუძემდებლურად უნდა ჩაითვალოს სამართლიანობის პრინციპი, რომელიც აწესებს შესაბამისობას მოქმედებასა და მის სოციალურ შედეგებს შორის იხ. *გურიელი ა.*, მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 28-29.

⁴⁰ *გურიელი ა.*, მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 53.

⁴¹ ეთიკური პრობლემების შეჯამების უმარტივესი გზა იმ სტანდარტის ჩამოთვლაა, რომელიც განსაზღვრულია მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტებით. ეს სტანდარტებია: სტანდარტი 1 - თვითგანსაზღვრა; 2 - ობიექტურობა; 3 - ინტერესთა კონფლიქტი; 4 - კომპეტენცია; 5 - კონფიდენციალობა; 6 - პროცესის ხარისხი; 7 - რეკლამა და ინფორმირება; 8 - ჰონორარი და სხვა ხარჯები; 9 - მედიაციის პრაქტიკის განვითარება. შდრ. ქცევის ევროპული კოდექსი მედიატორებისთვის ჩამოთვლის შემდეგ სტანდარტებს: 1. მედიატორთა კომპეტენცია, დანიშვნა და მომსახურების საკომისიო და მათი მომსახურების წახალისება 2. დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა 3. მედიაციის ხელშეკრულება, მორიგების პროცესი 4. კონფიდენციალობა. იხ. *ოსტერმილერი ს. მ., სვენსონი დ. რ.*, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, საბაზისო სახელმძღვანელო, თბ., 2014.

⁴² *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 8, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01-pdf>> [20.05.2022].

ლება წინასწარ განისაზღვროს რომელიმე სტანდარტის იმთავითვე აღიარებული უპირატესობა და უნივერსალურობა⁴³ მედიაციის არსობრივ ღირებულებათა სისტემაში.

მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსის⁴⁴ თანახმად, პროვაიდერმა ორგანიზაციებმა შესაძლებელია, ასევე დაადგინონ დარგობრივი მედიაციის კოდექსები საოჯახო და სამომხმარებლო დავების სფეროში. მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტების მიხედვით, პროვაიდერი ორგანიზაციები, მედიაციის პროგრამის ადმინისტრატორები, სასამართლო და ამ სფეროში არსებული სხვა დაწესებულებები უფლებამოსილი არიან, მედიატორებს ამ ორგანიზაციების წევრობის ან მათ რეესტრში ჩარიცხვის წინაპირობად დაუდგინონ მედიაციის ეთიკის ზემოაღნიშნული წესებისადმი დაქვემდებარება.⁴⁵

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ეთიკის კოდექსების როლი მედიატორის პასუხისმგებლობის შინაარსისა და ფარგლების განსაზღვრის საქმეში. ცხადია, მედიატორის საქმიანობის გაუმჯობესებისათვის ეთიკის კოდექსების ნებისმიერი სახეობა მისაღებია, თუმცა მარეგულირებელი კოდექსების რეალური პრაქტიკული ღირებულება შეიძლება ცოტა განსხვავდებოდეს დანარჩენებისაგან. ცხადია, ეს არ აკნინებს სხვა კოდექსების მნიშვნელობას. თუ ეთიკის კოდექსებს ყურადღება ექცევა, მათ დაცვას მხოლოდ დადებითი ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს, მიუხედავად იმისა, რა სახის კოდექსებთან გვაქვს საქმე.⁴⁶ ერთ-ერთი შეხედულებით, ეთიკის კო-

⁴³ გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 53-54.

⁴⁴ European code of Conduct for Mediators, 06/04/2004, <<https://www.kearns.co.uk/wp-content/uploads/2017/06/European-code-of-conduct-for-mediators.pdf>> [22.05.2022].

⁴⁵ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 46, <<https://t.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20-05.2022].

⁴⁶ დოქტრინაში გამოყოფენ ეთიკის კოდექსების სამ სახეობას: ა) წამახალისებელი (aspirational), რომელიც ადგენს იმ სტანდარტებს, რომელთა

დექსის, როგორც ასეთის, დამტკიცება, თავისთავად უზრუნველყოფს მედიატორთა დადგენილი წინდახედულებისა და ქცევის სტანდარტებით შებოჭვას. თუმცა განსხვავებული, დომინირებული და უფრო სარწმუნო მოსაზრების თანახმად, მედიაციის შემთხვევაშიც, წესების შესრულებისა და აღსრულებისათვის აუცილებლად მიიჩნევა პასუხისმგებლობის ზომების დადგენა. მაგალითად, ისეთის, როგორიცაა: ლიცენზიის ჩამორთმევა, საქმიანობის შეზღუდვა, მედიატორთა ასოციაციების მიერ დისციპლინური პასუხისმგებლობის დანესება, საჭიროების შემთხვევაში სისხლის ან სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება.⁴⁷ მედიატორის ქცევის ეთიკურად შეფასება მედიაციის მონაწილე სხვა პირების მხრიდან და პროფესიული ავტორიტეტის, რეპუტაციის დაცვა შეუძლებელია გარკვეული წესების არსებობის გარეშე. ამიტომაც ეთიკური ქცევის სტანდარტების დადგენა იმთავითვე არა მხოლოდ მედიაციაში მონაწილე სხვა პირების, არამედ თვით მედიატორის დაცვის უზრუნველყოფი მექანიზმია.⁴⁸ ამგვარი სტანდარტები იცავენ მედიატორების რეპუტაციას აიძულებენ რა მათ „ყოველთვის ფორმაში“⁴⁹ იყვნენ.⁵⁰ საერთაშორი-

მიღწევაც მხარეთა მიზანს, მათ მოტივაციას უნდა წარმოადგენდეს. ბ) საგანმანათლებლო-შემეცნებითი (educational) - ასეთი კოდექსი ცდილობს გააადვილოს დადგენილი მოთხოვნების გაგება და შესრულება შესაბამისი სტანდარტების კომენტირებისა და სხვადასხვა სახის ინტერპრეტაციის გზით. გ) მარეგულირებელი (regulatory) კოდექსი, რომელიც განსაზღვრავს ქცევის შესაბამის ნორმებს და ადგენს პროცედურას, რომელიც გამოიყენება ასეთი ნორმების დარღვევის შემთხვევაში. ეთიკის კოდექსის სახეობებზე იხ. *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია, თბ., 2010, 267-268.

⁴⁷ *გურიელი ა.*, მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 65-66.

⁴⁸ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 28, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁴⁹ *შდრ. Peppet S.R.*, ADR Ethics, J. Legal Education, Vol. 54, 2004, 78, <<https://scholar.law.colorado.edu/articles/501>> [15.06.2022]; ჩვენ ვრჩებით დეცენტრალიზებულ და შედარებით არაორგანიზებულ პროფესიად. ეთიკის კოდექსები უხვადაა, მაგრამ ბევრი შუამავალი პრაქტიკაში იგნო-

სო დონეზე არსებობს ბევრი რეგულაცია, რომელიც ითვალისწინებს გასაჩივრების პროცედურას მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების დარღვევის გამოვლენისას.⁵¹

როდესაც მედიატორი იმავდროულად სხვა პროფესიის ეთიკის ნორმებითაც არის შეზღუდული, პასუხისმგებლობის დამკისრებელი სუბიექტის განსაზღვრა ერთმნიშვნელოვნად შეუძლებელია.⁵² ნებისმიერი სფეროს ეთიკისათვის საერთოა არაჯეროვნების, სიცრუის, ინტერესთა კონფლიქტისა და არაკეთილსინდისიერების პრევენციის მიზანი. თუმცა, საერთო ჯამში, სხვა სფეროს პროფესიული სტანდარტები არათუ არსობრივად შეუთავსებელია მედიაციასთან, არამედ ხშირად პირდაპირ ეწინააღმდეგება მედიატორის ნეიტრალობის პრინციპს, რაც კიდევ ერთხელ გამოკვეთს მედიაციის სფეროში დამოუკიდებელი ეთიკური სტანდარტების აუცილებლობას.⁵³ ეთიკური დილემა წარმოიშობა მაშინ, როდესაც მედიატორი, თავისი პროფესიიდან გამომდინარე, შეზღუდულია სხვა პროფესიის, მაგალითად, ექიმის, იურისტის, ფსიქოლოგის, პედაგოგის, პროფესიული ეთიკის სტანდარტებით და გამოსაყენებელი ქცევის

რირებას უკეთებს მათ სტანდარტებთან შესაბამისობას. რამდენიმე შტატს აქვს ცენტრალიზებული ლიცენზირების ან დისციპლინური განხილვის პროცედურები. კანონის მითითებები ისეთ საკითხებზე, როგორცაა კონფიდენციალობა და იმუნიტეტი, ძალიან განსხვავდება იურისდიქციათა მიხედვით. დიდი გზა გვაქვს გასავლელი, სანამ მედიაციის საზოგადოება მიაღწევს ისეთ თანმიმდევრულობას, შიდა რეგულირებას და სტრუქტურას, რომელიც მას ნამდვილ პროფესიად აქცევს.

⁵⁰ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 8, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01-.pdf>> [20.05.2022].

⁵¹ *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁵² *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 27, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁵³ იქვე.

ნესების განსაზღვრის საკითხი დგება დღის წესრიგში. შესაბამისად, „ქცევის წესების კონკურენციასთან ერთად მნიშვნელოვანი ხდება უფლებამოსილი ინსტიტუციის განსაზღვრა, რომელსაც შეეძლება, აამოქმედოს სანქციები და პასუხისმგებლობის ზომები ეთიკის წესების დარღვევაზე რეაგირების სახით.“ ზოგადად, ეს ინსტიტუცია შეიძლება იყოს სხვადასხვა ქვეყანაში მედიაციის პროვაიდერი ორგანიზაცია, სააგენტო, მედიატორთა ასოციაცია, სავალდებულო მედიაციის განმახორციელებელი სასამართლო და სხვ.⁵⁴

2.1. მედიატორთა ქცევის მომწესრიგებელი ეროვნული მოდელი

მედიაციის ეთიკა თვისებრივად განსხვავებულ კონცეპტუალურ ანალიზს მოითხოვს, რადგან აქ იურიისტის პროფესიული ქცევის სტანდარტები და მედიატორის ეთიკის ნორმები ურთიერთგადაჯაჭვულია.⁵⁵ ეთიკური სტანდარტების არსებობა უზრუნველყოფს როგორც მედიატორთა საქმიანობის რეგულირებას, ისე მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით მოქმედი მედიაციის პროგრამების გამართულ ფუნქციობას.⁵⁶ საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტი მხარდაჭერილია სახელმწიფო პოლიტიკით და მისი წარმატებული

⁵⁴ იქვე.

⁵⁵ იქვე, 25.

⁵⁶ იქვე, 47; *შდრ. Rogers C. A., Fit and Function in Legal Ethics: Developing a Code of Conduct for International Arbitration*, 23 Mich. J. Int'l L., Vol. 23, 2002, 341. მე უარყოფ იურიდიული ეთიკის კლასიკურ კონცეფციას, როგორც წმინდა დეონტოლოგიურ პროდუქტს, რომელიც გამომდინარეობს პირველი პრინციპებიდან. მე ვამტკიცებ, რომ ეთიკა გამომდინარეობს სასამართლო სისტემაში ადვოკატის ურთიერთდამოკიდებული ფუნქციონალური როლიდან და რომ ეთიკური რეგულირება უნდა იყოს დაკავშირებული სისტემის სტრუქტურულ ოპერაციებთან. ეთიკასა და პროფესიის ფუნქციას შორის შესაბამისობა, არა მხოლოდ აღწერით დონეზე ასახავს მიზეზებს, რის გამოც მსოფლიოს სხვადასხვა ერებმა მიიღეს განსხვავებული ეთიკური რეჟიმები.

ფუნქციონირება, დავის გადაწყვეტის მექანიზმების ერთიან ჯაჭვში, სისტემაში, საჯარო ინტერესის გამოხატულებაა.⁵⁷

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი განსაზღვრავს მედიატორის ცნებას⁵⁸, კერძოდ, მედიატორი⁵⁹ – მედიატორთა ერთიან რეესტრში რეგისტრირებული ფიზიკური პირია, რომელიც აკმაყოფილებს ამ კანონით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და თანახმაა, წარმართოს მედიაცია, მიუხედავად მისი სტატუსისა და არჩევის/დანიშვნის წესისა. „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წესდების მე-7¹ მუხლის⁶⁰ თანახმად, მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭოს მიერ პირის ასოციაციაში განევრიანებაზე დადებითი გადაწყვეტილე-

⁵⁷ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 29, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁵⁸ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-Is, 18/09/2019, მე-2 მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022].

⁵⁹ იხ. *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, <https://www.ge-undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022]. მედიატორი არის ნეიტრალური მესამე პირი, რომელიც დავაში მონაწილე მხარეებს ეხმარება კეთილგონიერული მოლაპარაკების წარმოებაში. იგი თავისი საქმიანობისას უნდა იყოს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი. მნიშვნელოვანია, მედიატორს ჰქონდეს გამორჩეული პიროვნული მახასიათებლები, როგორცაა სანდოობა, აქტიური მოსმენის უნარი, ეთიკურობა, გუნდური მუშაობის უნარი, ემპათიურობა, მიმღებლობა, თავმდაბლობა და პრინციპულობა ამავედროულად, მოთმინება, ორგანიზებულობა და ლიდერული უნარ-ჩვევები. მედიატორს არ უნდა ჰქონდეს პირადი ინტერესები მედიაციის შედეგის მიმართ. ასეთი ინტერესი, რა თქმა უნდა, მისი თვითაქცილების საფუძველია. მედიატორს არ აქვს უფლება, რაიმე გავლენა მოახდინოს მედიაციის საბოლოო შედეგებზე, ვინაიდან მისი ფუნქცია არ არის გადაწყვეტილებების მიღება და გარკვევა, თუ რომელ მხარეს დგას სამართლიანობა, განსხვავებით მოსამართლისა და არბიტრისაგან იგი მხარეებს არ უწევს სამართლებრივ ან სხვა სახის კონსულტაციას და არ გასცემს რჩევებს.

⁶⁰ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წესდება, 2021 წლის 18 დეკემბრის რედაქციით, მე-7¹ მუხლი, <<https://mediators.ge/uploads/files/6-1e5461953578.pdf>> [20.05.2022].

ბის მიღების შემდგომ, პირის მიერ ასეთი შეტყობინების მიღებიდან 14 კალენდარული დღის ვადაში იგი წერილობითი სახით დებს და ხელმოწერით ადასტურებს შემდეგი შინაარსის მედიაციის პრინციპების ერთგულების ქარტიას: „ვფიცავ, ვიყო დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და კეთილსინდისიერად შევასრულო მედიატორის მოვალეობები მხარეების საჭიროებებისა და საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით, დავიცვა კანონი, მედიაციის ძირითადი პრინციპები და მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი.“

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის მე-9 პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტით⁶¹ მედიატორთა ასოციაციის საერთო კრების ფუნქციებს შორისაა მედიატორთა ერთიან რეესტრში რეგისტრირებულ მედიატორთა ეთიკის ერთიანი სტანდარტის, აგრეთვე მათ მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების განხორციელების წესის დამტკიცება. ამავე კანონის მე-15 მუხლის პირველი პუნქტის⁶² მიხედვით, მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭო უზრუნველყოფს მედიატორთა სერტიფიცირებას და მედიატორთა ერთიანი რეესტრის წარმოებას. ხოლო მე-2 პუნქტის „თ“ და „ი“ ქვეპუნქტებით⁶³ აღმასრულებელი საბჭოს ფუნქციებია: თავისი კომპეტენციის ფარგლებში სასამართლო მედიაციის პროცესში მონაწილე მედიატორთა მიერ მედიატორთა ერთიან რეესტრში რეგისტრირებულ მედიატორთა ეთიკის ერთიანი სტანდარტის ერთგვაროვანი გამოყენების უზრუნველყოფა და მედიატორთა ერთიან რეესტრში რეგისტრირებული მედიატორის მიერ მედიატორთა ერთიან რეესტრში რეგისტრირებულ მედიატორთა ეთიკის ერთიანი სტანდარტის დარღვევის შემთხვევაში მის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების განხორციელება და მედიატორისათვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრება, თუ მედია-

⁶¹ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-IX, 18/09/2019, მე-14 მუხლის მე-9 პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022].

⁶² იქვე, მე-15 მუხლის პირველი პუნქტი.

⁶³ იქვე, მე-2 პუნქტის „თ“ და „ი“ ქვეპუნქტები.

ტორთა ასოციაციის წესდებით შესაბამისი უფლებამოსილება სხვა ორგანოს არ აქვს დელეგირებული.

სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ დამტკიცდა მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი⁶⁴, რომელიც შვიდი ძირითადი მუხლისაგან შედგება.⁶⁵ პრეამბულაში მითითებულია, რომ მედიატორთა ეთიკის კოდექსი განსაზღვრავს სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წევრების პროფესიული ეთიკის სავალდებულო ნორმებს. მისი მიზანია მაღალ ღირებულებებზე დაფუძნებული მედიაციის განვითარება. აღნიშნული ეთიკის წესების შესრულების მონიტორინგისა და დარღვევაზე რეაგირების უფლებამოსილება საქართველოში სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მიერ დელეგირებული აქვს ამავე ასოციაციის ეთიკის კომისიას⁶⁶. ეთიკის კომისია დამოუკიდებელია და თავის საქმიანობას ახორციელებს მედიატორთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის შესახებ დებულებით.⁶⁷ აღნიშნული დებულების მე-20 მუხლით⁶⁸ გათვალისწინებულია დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომები, კერ-

⁶⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

⁶⁵ იქვე, მუხლი 1. კომპეტენცია, არჩევა-დანიშვნა, ანაზღაურება; მუხლი 2. მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა; მუხლი 3. მედიაციის პროცესი; მუხლი 4. თვითგამორკვევის ხელშეწყობა; მუხლი 5. სამედიაციო მორიგება; მუხლი 6. კონფიდენციალობა.

⁶⁶ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ წესდება, 2021 წლის 18 დეკემბრის რედაქციით, 22-ე მუხლი <<https://mediators.ge/uploads/files/61e5461953578.pdf>> [20.05.2022]. მედიატორთა ეთიკის ერთიანი სტანდარტის ერთგვაროვან გამოყენებაზე, აგრეთვე მათი დარღვევის შემთხვევაში, მედიატორის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების განხორციელებისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრებაზე უფლებამოსილია მედიატორთა ეთიკის კომისია, რომელიც შედგება 9 წევრისგან.

⁶⁷ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ „მედიატორთა დისციპლინური საქმისწარმოების დებულება“, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4db1cc692f.pdf>> [20.05.2022].

⁶⁸ იქვე, მე-20 მუხლი.

ძოდ, კოდექსის დარღვევის შემთხვევაში კომისია იყენებს დისციპლინური პასუხისმგებლობის შემდეგ ზომებს, სახდელებს: გაფრთხილება; ასოციაციის წევრობის შეჩერება 1 (ერთი) წლამდე ვადით; ასოციაციიდან გარიცხვა 3 წლის შემდეგ ხელახლა მიმართვის უფლებით; ასოციაციიდან გარიცხვა ხელახლა მიმართვის უფლების გარეშე. კომისიას აქვს დისციპლინური ზემოქმედების ზომის გამოყენების - კონფიდენციალური რეკომენდაციის გაცემის უფლებაც, რაც არ მიიჩნევა დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომად. დისციპლინური გადაცდომისთვის მედიატორს შეიძლება დაეკისროს მხოლოდ ერთი სახის დისციპლინური სახდელი ან დისციპლინური ზემოქმედების ღონისძიება. ამავე დებულების 21-ე მუხლის⁶⁹ მიხედვით, დისციპლინური სახდელის გაქარწყლებამდე, მედიატორის მიერ დისციპლინური გადაცდომის განმეორებით ჩადენა, როგორც წესი, გამოიწვევს უფრო მძიმე დისციპლინური სახდელის დაკისრებას, ვიდრე მედიატორისთვის წინა დისციპლინური გადაცდომის გამო დაკისრებული დისციპლინური სახდელი იყო.

ამ ეტაპზე საქართველოს მედიატორთა, როგორც ერთიანი პროფესიის ეთიკური საკითხების მოსაწესრიგებლად შესაბამისი საკანონმდებლო ჩარჩო უკვე არსებობს. კერძოდ, „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი მიუთითებს სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ პასუხისმგებლობაზე, შეიმუშაოს შესაბამისი წესები და განსაზღვროს ამ წესების აღსრულებისთვის პასუხისმგებელი ორგანო, ხოლო სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ საერთო კრების მიერ უკვე დამტკიცებულია და მოქმედებს მედიატორთა ეთიკის კოდექსი და „მედიატორთა დისციპლინური საქმისწარმოებისა და პასუხისმგებლობის შესახებ დებულება“, რომელთა აღსრულებასაც ეთიკის კომისია ახორციელებს.

⁶⁹ იქვე, 21-ე მუხლი.

2.2. მედიაციას დაქვემდებარებული საოჯახოსამართლებრივი დავები

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მეხუთე წიგნში⁷⁰, მონესრიგებულია რიგი საოჯახოსამართლებრივი საკითხები, როგორიცაა, განქორწინება, მეუღლეთა ქონების გაყოფა, შვილების საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრა და მათი რჩენა, აღიმენტი, მეუღლის რჩენა, მეუღლეთა პირადი და ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები, თანასაკუთრების განკარგვა და გაყოფა, საქორწინო ხელშეკრულება, მშობლების, შვილებისა და სხვა ნათესავების ურთიერთობა და სხვ. ამდენად, საოჯახოსამართლებრივი დავების სპექტრი საკმაოდ ფართო და მრავალფეროვანია.

მედიაციის მომწესრიგებელი სამართლებრივი ნორმები საქართველოში⁷¹ ძირითადად თავმოყრილია „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მიღებულ გადანყვეტილებებსა და სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მიერ შემუშავებულ დებულებებსა და წესდებაში, ასევე მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსში⁷².

⁷⁰ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 786, 24/07/1997, წიგნი მე-5, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=117>> [20.05.2022].

⁷¹ შდრ. *Tojjeva A.*, Family Mediation: A New Form of Resolving Family Disputes, *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 2021, <<https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume03Issue06-05>> [15.06.2022]. შეერთებული შტატების, დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, კანადის, ავსტრალიის გამოცდილების მიხედვით, ოჯახის შუამავლობის ინსტიტუტი და მისი განხორციელების პროცედურა ასახულია მატერიალურ (საოჯახო სამართალი) და საპროცესო სამართალში (სასამართლოების შესახებ კანონები, საპროცესო კოდექსები).

⁷² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ ოფიციალური ვებგვერდი, საკანონმდებლო ჩარჩო, <<https://mediators.ge/ka/legal-framework>>. ამ ეტაპზე ძირითადად შეინიშნება სამი მოდელი, რომლებიც ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებული რეგულაციების სპექტრს გვთავაზობენ: ერთი ეს გახლავთ ავსტრიული მოდელი, სადაც მედიაცია დაქ-

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტის⁷³ შესაბამისად, ამ კანონის მოქმედება ვრცელდება მედიაციის თაობაზე შეთანხმების საფუძველზე წარმართულ მედიაციაზე, აგრეთვე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XXI¹ თავით განსაზღვრულ სასამართლო მედიაციაზე, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თავისებურებათა გათვალისწინებით. სავალდებულო მედიაციას დაქვემდებარებული დავების ჩამონათვალი განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187³ მუხლით⁷⁴, კერძოდ⁷⁵, ამ მუხლის

ვემდებარებულია დეტალურ სამართლებრივ რეგულირებას. კერძოდ, მკვეთრად გამიჯნულია ის იურიდიული საქმიანობისგან და კანონით „სამოქალაქო მედიაციის შესახებ“ გათვალისწინებულია თითქმის ყველა პროცედურული თუ მედიაციის ინსტიტუციონალური რეგულირების საკითხი, ისევე როგორც მედიატორთა ეთიკის, სტატუსის მინიჭების და შემდგომი პროფესიული განათლების სტანდარტები. მეორე, ეს გახლავთ ინგლისის და შოლანდიის მაგალითი, სადაც მედიაციას სამართლებრივი ჩარჩო რეგულაციებით არ ზღუდავენ, მხოლოდ საპროცესო კანონმდებლობით განწესდა ხარჯების საკითხი, ხოლო ყველა სხვა საკითხი აბსოლუტურად მედიაციის სფეროში მოქმედი კერძო სამართლის სუბიექტების და სამომხმარებლო ბაზრის რეგულირებას არის მიმდებარებული. არსებობს მესამე ჯგუფი ქვეყნების, სადაც შეინიშნება ერთგვარი შუალედური რეგულაციის მიდგომა ზემოაღნიშნულ ორ მოდელს შორის, რათა დაცულ იქნეს მედიაციის მომხმარებელთა უფლებები და უზრუნველყოფილ იქნეს პროცესის ნებაყოფლობითობის პრინციპი. *იხ. ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 15<http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

⁷³ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1ს, 18/09/2019, პირველი მუხლის მე-2 პუნქტი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022].

⁷⁴ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 49-50, <https://www.-ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

⁷⁵ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 187³-ე მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, სასამართლო მედია-ცია შეიძლება გავრცელდეს მათ შორის: საოჯახო სამართლებრივ დავებზე, გარდა შვილად აყვანასთან⁷⁶, შვილად აყვანის ბათილად ცნობასთან, შვილად აყვანის გაუქმებასთან, მშობლის უფლების შეზღუდვასთან, მშობლის უფლების ჩამორთმევასთან, აგრეთვე ქალთა მიმართ ძალადობასთან ან/და ოჯახში ძალადობასთან⁷⁷ დაკავშირებული დავებისა; ხოლო „დ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, ნებისმიერ სხვა დავაზე – მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში. ამდენად, საოჯახოსამართლებრივი დავები, მითითებული გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, მხარეთა შეთანხმებით კერძო მედიაციასაც შეიძლება დაექვემდებაროს.

ამასთან, სასამართლო სარგებლობს დისკრეციით გადასცეს ან არ გადასცეს საქმე მედიაციას. საქმის მედიაციურწარჩინობის განსაზღვრისთვის საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს №1/366 გადაწყვეტილებით დადგენილია კრიტერიუმები⁷⁸. სასამარ-

⁷⁶ შეად. *Mashburn S.*, *Mediating a Family: The Use of Mediation in the Formation and Enforcement of Post-Adoption Contact Agreements*, 2015 J. Disp. Resol., Issue 2, 2015, <<https://scholarship.law.missouri.edu/jdr/vol2015/iss2/7/>> [20.05.2022].

⁷⁷ *Cleak H., Schofield M., Bickerdike A.*, *Efficacy of Family Mediation and the Role of Family Violence: Study Protocol*, BMC Public Health 14, art. Number 57, 2014, <<https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-57>> [20.05.2022]. იხ. ასევე, *Saposnek D. T.*, *Commentary: The Future of the History of Family Mediation*, *Research Conflict Resol. Q.*, 22, 2004, 37.

⁷⁸ სასამართლო უფლებამოსილია სარჩელისა და შესაგებლის სასამართლოში წარდგენის შემდეგ სასამართლო მედიაციას დაქვემდებარებულ საქმეზე მიიღოს განჩინება საქმის მედიატორისთვის გადაცემის თაობაზე, თუ: ა) დავის სპეციფიკიდან გამომდინარე უდავოა, რომ მხარეთა შორის სამომავლო ურთიერთობა გარდაუვალია; ბ) სარჩელსა თუ შესაგებელში ერთ-ერთ მხარეს გაცხადებული აქვს თანხმობა მედიაციის გამოყენების თაობაზე; გ) დავის არსიდან იკვეთა, რომ დავა მნიშვნელოვნად პირადი ხასიათისაა; დ) ნათელია, რომ დავა ან/და რეპუტაცია ერთ-ერთი მხარისთვის არსებითია; ე) არსებობს მედიაციის თაობაზე შეთანხმება და მხარე ამაზე უთითებს; ვ) საქმის სასამართლოში განხილვის ხარჯები, საბოლოო ჯამში, შეიძლება გაუტოლდეს ან გადააჭარბოს დავის საგნის ღირებულებას; ზ) არასრულწლოვნის საუკეთესო

თლო კონკრეტული დავის სპეციფიკის და გარემოებების მხედველობაში მიღებით აფასებს საქმის მედიაციაუნარიანობას და მხარეთა შორის მორიგების პერსპექტივებს. მხარეთა შორის სამომავლო ურთიერთობის შენარჩუნება, დავის პირადი ხასიათი და არასრულწლოვნის ინტერესები გამოკვეთილ როლს თამაშობს, რაც თითქმის ყველა საოჯახო დავისთვის რელევანტურია.⁷⁹ ამდენად, მედიაციის პროცესში ამ ღირებულებებს ცალსახად უდიდესი ყურადღება უნდა დაეთმოს და მედიატორსაც ყველა სამართლებრივი თუ ეთიკური საკითხის გადანყვეტისას მხედველობაში უნდა ჰქონდეს.

3. მედიატორის შესაძლო ეთიკური დილემები საოჯახოსამართლებრივ დავებში

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის პოლიტიკის ორი ძირითადი მიზანია დაიცვას მხარეები ინტერესთა კონფლიქტით გამოწვეული ზიანისგან და საზოგადოება – დავის გადაწყვეტის პროცე-

ინტერესის განხორციელება მოითხოვს საკითხის დროულ გადაწყვეტას; თ) მედიაციაში საქმის განხილვა მნიშვნელოვანია მოდავე მხარეთა ბიზნეს ურთიერთობის გრძელვადიანი დაცვის ინტერესისა და სამართლებრივ-ეკონომიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფისთვის; ი) არსებობს სხვა გარემოებები, რომლებიც მიუთითებენ საქმის მედიატორისათვის გადაცემის მიზანშეწონილობაზე. იხ. საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2019 წლის 27 დეკემბრის №1/366 გადაწყვეტილება „სასამართლო მედიაციის პროგრამის დამტკიცების შესახებ“, მე-5 მუხლი, <<http://hcj.gov.ge/files/pdf/%20gadacyvetilebebi/2019%20-%20gadawyvetilebebi/366.pdf>> [20.05.2022].

⁷⁹ საოჯახოსამართლებრივი დავის გადაჭრისთვის მედიაციის მნიშვნელობის შესახებ იხ. Family Mediation and Equality of Sexes, Recommendation 1639 (2003), Author(s): Parliamentary Assembly, Origin - (see Doc. 9983, report of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men, rapporteur: Ms Err; and Doc. 10002, opinion of the Social, Health and Family Affairs Committee, rapporteur: Ms Milotinoва). Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 25 November 2003. იხ. ასევე, Folberg J., Milne A.L., Salem P., Divorce and Family Mediation, Models, Techniques and Applications, The Guilford Press, New York, London, 2004.

სებზე არასათანადო ზემოქმედების შთაბეჭდილების შექმნისგან. დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის კონტექსტში ეს მიზნები არსებითად მნიშვნელოვანია, რადგან ორივე შემთხვევაში საფრთხე ექმნება პროცესის ეთიკურ ურღვეობას, ადვოკატების რეპუტაციას, მხარეთა და საზოგადოების ნდობას დავის გადაწყვეტის პროცედურების მიმართ.⁸⁰ მედიაციის პროცესის დროს ხშირია შემთხვევები, როდესაც, მოულოდნელად წამოიჭრება იმგვარი საკითხები, რომლებიც მედიატორის მხრიდან მოითხოვს კონკრეტული პროცედურული გადაწყვეტილების მიღებას, რაც იმთავითვე აისახება მხარეთა უფლებრივ ბალანსზე, დავის ბედსა თუ საქმის შინაარსობრივ საკითხებზე. თუმცა, ამგვარი გადაწყვეტილებების მიღება ისე, რომ პროცესი არ დაზიანდეს, საკმაოდ რთულია.⁸¹ პროცედურული სამართლიანობა კი არსობრივი სამართლიანობის საფუძველია და პირიქით.⁸² ამგვარი მოულოდნელობები მედიაციის პროცესში ძალიან ხშირია და სამწუხაროდ არ არსებობს უნივერსალური სახელმძღვანელო მედიატორისთვის, რომელიც ყველა შემთხვევას მოერგება. თუმცა, იმისათვის, რომ მედიატორმა შეძლოს ასეთ შემთხვევებთან ეფექტიანად გამკლავება, მას წინასწარ უნდა

⁸⁰ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 50, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁸¹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 2, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01-.pdf>> [20.05.2022].

⁸² ჯორჯიის მედიატორთა ქცევის ეთიკური სტანდარტების თანახმად, ნეიტრალური მესამე პირი მედიაციის სამართლიანი პროცესის გარანტია და მასვე ეკისრება სამართლიანი შედეგის უზრუნველყოფის ვალდებულება. იხ.: Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, § IV. A, <http://godr.org/sites/default/files/Godr/supreme_court_adr_rules/APPENDIX%20C%20CHAP%201%206-18-2013.pdf> [20.05.2022]; Rützel S., Wegen G., Wilske S., Commercial Dispute Resolution in Germany, 2nd ed., C.H. Beck, 2016, 202>; Hopt K.J., Steffek F., Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 664.

ჰქონდეს სახელმძღვანელო პრინციპები, რომელთა მიხედვით ის საკუთარ ქცევას წარმართავს.⁸³

რამდენადაც მედიაციის ეთიკურ პრინციპებს შორის არ არსებობს რაიმე დადგენილი იერარქია, არ შეიძლება, წინასწარ განისაზღვროს რომელიმე სტანდარტის იმთავითვე აღიარებული *prima facie* უპირატესობა და უნივერსალურობა. მედიაციის ფუნდამენტურ პრინციპებს შორის გონივრული ბალანსის დაცვით უნდა შეფასდეს კონკრეტული პრინციპის გამოყენების ფარგლები საქმის ინდივიდუალიზაციის პირობებში.⁸⁴ მედიატორები ხშირად იღებენ გადაწყვეტილებას მედიაციის პროცესის სტრატეგიის, ასევე კითხვების დასმის, რეალობის შემომწმების, მედიაციის შეჩერების თუ შეწყვეტის შესახებ და ა.შ. ამგვარ გადაწყვეტილებებს კი როგორც პროცედურული, ისე შინაარსობრივი მხრივ გავლენა აქვს მედიაციის შედეგზე. შესაბამისად, ვინაიდან ეს გადაწყვეტილებები განხილულია როგორც ეთიკური გადაწყვეტილებები, იმისთვის, რომ მიღწეული იყოს სამართლიანობა მედიაციაში (როგორი განმარტებაც არ უნდა ჰქონდეს მას, არსობრივი თუ მხოლოდ პროცედურული⁸⁵), უნდა არსებობდეს ეთიკის სტანდარტები, რომელთა გათვა-

⁸³ იქვე, 3.

⁸⁴ იხ. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 32. თვითგამორკვევის უფლება დომინირებულად შეიძლება იყოს წარმოდგენილი იმ საქმეებში, სადაც მხარეები თანაბრად არიან კომპეტენტურები და ინფორმირებულები მნიშვნელოვანი საკითხების შესახებ და მათ მიერ მისაღები გადაწყვეტილება გავლენას არ ახდენს მესამე პირების ან საზოგადოების ინტერესებზე, მაშინ, როდესაც პროცესის სამართლიანობა და ხარისხი მნიშვნელოვან და წამყვან პრინციპად წარმოდგება მაშინ, როდესაც მხარეთა შეთანხმება გავლენას ახდენს იმ პირების კეთილდღეობაზე, რომლებიც არ იმყოფებიან მოლაპარაკების მაგიდასთან და არ არიან ჩართულნი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

⁸⁵ პროცედურული სამართლიანობის, როგორც შინაარსობრივ-უფლებრივი სამართლიანობის წინაპირობის შესახებ იხ. *Chitashvili N., Fair Settlement as Basis for Ethical Integrity of Mediation, TSU ADR Yearbook, 2016, 24-37, <<http://adryearbook.tsu.ge/index.php/ADR/article/view/3025/3219>> [24.08.2022].*

ლისწინებით და დაცვითაც იქნება წარმართული მედიაციის პროცესი.⁸⁶ რამდენადაც ეთიკური წესებით ვერ იქნება გარანტირებული პროცესის სპეციალური პროცედურები და სამართლიანობა, მოდელური წესი მოთხოვნად უწესებს ნეიტრალურ მესამე პირს ყურადღებით მოეპყრას საბაზისო ღირებულებებს და სამართლიანი დავის გადაწყვეტის პროცედურის შესახებ ინფორმირების მიზანს. საბაზისო ღირებულებები მედიაციის პროცესში გულისხმობს მხარის ავტონომიას, მის მიერ პროცესის არჩევის თავისუფლებას (კანონით ან ხელშეკრულებით განსაზღვრული შეზღუდვების გათვალისწინებით), ნეიტრალური მესამე პირის არჩევისა და დანიშნული ნეიტრალური პირის მონაწილეობაზე თანხმობის გაცხადების უფლებას (კანონით ან ხელშეკრულებით განსაზღვრული შეზღუდვების გათვალისწინებით), მედიატორის ქცევისა და თავად პროცესის სამართლიანობას, მხარეთა თანასწორობას.⁸⁷ მხარის ავტონომია გულისხმობს მხარის უფლებას, მიიღოს გადაწყვეტილებები პიროვნული რწმენისა და ღირებულებების გათვალისწინებით, იძულებისა და ზეწოლის გარეშე. პროცედურული სამართლიანობა გულისხმობს სამართლიანი, ორივე მხარისთვის ბალანსირებული პროცედურული მექანიზმების თანაბრად ხელმისაწვდომობას და მათი გამოყენებით სამედიაციო მორიგების მიღწევის შესაძლებლობას ყოველგვარი ზეწოლისა და იძულების გარეშე.⁸⁸ არსობრივი სამართლიანობა მოიაზრებს სამედიაციო მორიგების ისეთ შინაარსს, რომელიც აკმაყოფილებს სამართლიანობის, კანონიერების მინიმალურ მოთხოვნებს და გონივრული თანაზომიერებით ასახავს მხარეთა ინტერესებსა და ბალანსირებულად ეხმიანება მათ მოლოდინებს მედიაციის შედეგის მიმართ. აღნიშნული სამი ღირებულება

⁸⁶ იქვე, 6.

⁸⁷ წიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 39, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

⁸⁸ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases (California Rules of Court), 2007, Revised January 1, 2013, rule 3.857 (b).

სამედიაციო პრაქტიკაში ხშირად წინააღმდეგობრივია და მათ შორის ჰარმონიული ბალანსის უზრუნველყოფა არსებითად განსაზღვრავს მედიატორის მიერ პროცედურული გადაწყვეტილებების ეთიკურობის ხარისხს.⁸⁹

მედიატორის სტრატეგიაზე გავლენას ახდენს სოციალური სამართლიანობისა და ღირებულებითი ნორმები. აღნიშნული ღირებულებები მოიცავს კონფლიქტს კონსენსუსის წინააღმდეგ, სამართლიანობას, თვითგამორკვევასა და ოჯახის შესახებ მორალურ წარმოდგენებს. ყველა ეს ღირებულებითი პოზიცია გავლენას ახდენს მედიატორზე და ამორებს მას თეორიულად სასურველ ნეიტრალურ პოზიციას. ვინაიდან წმინდა ნეიტრალიტეტის მიღწევა და შენარჩუნება ძალიან რთულია,⁹⁰ საოჯახო დავის მედიატორებს საფუძვლიანად შეიძლება ჰქონდეთ ეთიკურად გამართლებული მეტად ინტერვენციული როლი. განსაკუთრებით საოჯახო დავებში წარმოუდგენელია არსებობდეს მედიატორის სრული ნეიტრალიტეტი დავის შინაარსის, შედეგის სამართლიანობის მიმართ. მიუკერძოებლობასა და ნეიტრალობას შორის არსებობს არსობრივი განსხვავება. ნეიტრალობა გულისხმობს მედიატორის ინტერესის არარსებობას, ნეიტრალობას დავის შედეგისადმი, ხოლო მიუკერძოებლობა უკავშირდება მედიატორის თანაბარ მიდგომას მხარეთა მიმართ, მათთვის თანაბარი შესაძლებლობებით უზრუნველყოფას. შეუძლებელია მედიაცია წარიმართოს სამართლიანად და თანასწორუფლებიანობის დაცვით მედიატორის მხრიდან მიუკერძოებლობის დარღვევის შემთხვევაში.

მიუკერძოებლობისგან განსხვავებით, ნეიტრალობა თვისობრივად ნაკლებად აბსოლუტური ხასიათის ვალდებულებაა. ნეიტრალობა ხარისხობრივად შეიძლება იცვლებოდეს დავის არსის,⁹¹ ღი-

⁸⁹ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 3.*

⁹⁰ *Bernard S. E., Folger, J. P., Weingarten H. R., Zumeta, Z. R., The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, Mediation Quarterly, No.4, June 1984, 61-74.*

⁹¹ *Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, №4, 1999, 224.*

რებულებათა მასშტაბის და მედიაციაში დასაცავ სიკეთეთა გათვალისწინებით.⁹²

მედიაციის დამცველები, კრიტიკოსები და პრაქტიკოსები აქტიურად გამოთქვამენ ეჭვებს მედიაციის შედეგის სამართლიანობაზე.⁹³ ეს ეჭვები მოიცავს მხარეთა ნების ავტონომიის პრინციპს, ან თვითგამორკვევას; და მედიატორის უნარს გაუმკლავდეს მხარეთა ძალთა უთანასწორობას. მედიატორის ნეიტრალურობის და შესაბამისობის პრინციპი ასევე აღძრავს ეჭვებს მიღებული შედეგის სამართლიანობის შესახებ. ზოგიერთი კრიტიკოსი კი მიუთითებს, რომ მედიაციას შეუძლია მხარეებს მიაწოდოს „მეორე კლასის სამართლიანობა.“⁹⁴ საბოლოო ჯამში, მეტად გაბატონებული მოსაზრებაა, რომ პროცედურული და შინაარსობრივი სამართლიანობა ერთმანეთთანაა დაკავშირებული და როდესაც უზრუნველყო-

⁹² იხ. ასევე *Kishore S.*, The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 32, №2, 2006, 222, შემდგომი მითითებით: *Moore C.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco, 1986, 52.

⁹³ იხ. *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 64, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022]. მედიაციის პროცესის შედეგი არ უკავშირდება მაინც და მაინც „სამართლიან“ (just settlement) შეთანხმების მიღწევას, არამედ შეთანხმების მიღწევა არის პროცესის შედეგი (just about settlement). მიზანი, შესაბამისად, მხარეებს უნდა ესმოდეთ, რომ ამ მექანიზმის გამოყენებით მათ აბსოლიტური სამართლიანობა არ უნდა ეძიონ, არამედ არსებული კონფლიქტის მათი და მეორე მხარის ინტერესების გათვალისწინებით დასრულება უნდა მოახერხონ. მედიაციის პროცესის მიზანი კონფლიქტში მყოფი მხარეების მიერ საკუთარი ხელით კონკრეტული პირობების შეთანხმებაა, რა დროსაც შეთანხმება მყარი და სამომავლო ურთიერთობის წინაპირობას იძლევა. შეთანხმება სრულად უნდა ასახავდეს მედიაციის პროცესში ჩართული მოდავე მხარეების ინტერესებს.

⁹⁴ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 4, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

ფილია პროცედურული სამართლიანობა, მაშინ შედეგიც შინაარსობრივად სამართლიანი იქნება.⁹⁵

სამართლიანობა მედიაციის პროცესში დარღვეულია თუ შეთანხმება არსებითად და ფუნდამენტურად უსამართლოა,⁹⁶ უკანონოა,⁹⁷ შეუძლებელია მისი აღსრულება,⁹⁸ მხარეებს არ აქვთ გაცნობიერებული შეთანხმების შინაარსი, ასევე მათზე⁹⁹ ან/და მესამე პირებზე შეთანხმების შედეგების შესაძლო გავლენა¹⁰⁰ ¹⁰¹

სამართლიანია შეთანხმება, რომელიც: ა) სულ მცირე მისაღებია ან სამართლიანია შეთანხმების განმახორციელებელი მხარეებისათვის; ბ) აღადგენს ჰარმონიას ან ინტერესთა ბალანსს მედიაციის მონაწილეებს შორის; გ) ზრდის ურთიერთგაგებისა და უკეთესი ურთიერთობის შესაძლებლობას; დ) უახლოვდება იმ ზღვარს, რომელსაც მხარეები მათი ზიანის ადეკვატურ კომპენსირებად მიიჩნევენ; ე) როგორც ინდივიდუალურ, ისე ინსტიტუციურ დონეზე თანხისა და დროის დამზოგველია; ვ) ამცირებს სტრესსა და გაღიზიანებას; ზ) აუმჯობესებს კომუნიკაციას საზოგადოების წევრებს შორის (სამეზობლოში, ბიზნეს სამყაროში, დასაქმებულთა სივრცეში და სხვ.); ზ) ქმნის სოციალურ პრეცედენტებს ურთიერთობების უკეთ მოწესრიგებისათვის.¹⁰²

⁹⁵ იქვე, 6.

⁹⁶ Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, § IV. A, <http://godr.org/sites/default/files/Godr/supreme_court_adr_rules/APPENDIX%20C%20%20CHAP%201%20%206-18-2013.pdf> [24.08.2022].

⁹⁷ იქვე.

⁹⁸ იქვე.

⁹⁹ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.6, http://fmc.ca/sites/default/files/sites/all/themes/fmc/images-user/Members%20Code%20of%20Professional%20Conduct_0.pdf [24.08.2022].

¹⁰⁰ Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, § IV. A, <http://godr.org/sites/default/files/Godr/supreme_court_adr_rules/APPENDIX%20C%20%20CHAP%201%20%206-18-2013.pdf> [24.08.2022].

¹⁰¹ *Shapira O.*, Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, *South Tex. Law Rev.*, Vol. 54, 2012, 285.

¹⁰² *Hyman J.M., Love L.P.*, If Portia Were a Mediator: An Inquiry into Justice in Mediation, *Clinical L. Rev.*, Vol. 9, 157, 2002, 186.

ზემოაღნიშნულის საპირისპიროდ, უსამართლოა შეთანხმება, როდესაც: ა) თუნდაც ერთი მხარე აკეთებს არანებაყოფლობით არჩევანს; ბ) ვერ განხორციელდა მხარის ფუნდამენტური ინტერესი, რომ ადამიანის რწმენა არ შეიძლება უარყოფის საგანი გახდეს; გ) მხარეთა მიერ შეთანხმებული პირობები ეწინააღმდეგება პოზიტიურ სამართალს; დ) შეთანხმების პირობები მნიშვნელოვანი ხარისხით არღვევს ან უგულებელყოფს პიროვნების ღირსებას; ე) იგი არ არის მიღწეული საქმის შესაძლო ალტერნატიული შედეგების სრული გაცნობიერების პირობებში; ვ) ხელშეკრულების პირობები შეუთავსებელია ადამიანის იმ ფუნდამენტურ ღირებულებებთან, რომელიც აღიარებულია ფართო საზოგადოების მიერ.¹⁰³ დოქტრინაში არსებული ზემოჩამოთვლილი მახასიათებლები ბუნებრივია, არ შეიძლება იყოს ამომწურავი და სამართლიანობის სტანდარტი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ეთიკური პრინციპების ურთიერთკავშირში მოქმედების გზით უნდა შეფასდეს.

უნდა აღინიშნოს, რომ საკმაოდ დეტალიზებულია ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაციის მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation).¹⁰⁴ სტანდარტები მიღებულია საოჯახო სამართლის ადვოკატებთან და ოჯახური ძალადობის ექსპერტებთან კონსულტაციების შედეგად.¹⁰⁵ მისი მი-

¹⁰³ *Stulberg J.B.*, *Mediation and Justice: What Standards Govern?*, Cardozo J. Conflict Resolution, Vol. 6, 2005, 222-227.

¹⁰⁴ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afccnet.org/Portals/0/PDF-/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jYIzS4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

¹⁰⁵ პირველად, ეს სტანდარტები აძლევს მედიაციის პრაქტიკოსებს ზოგადად შეთანხმებულ მიდგომებს, რათა შეასრულონ თავიანთი როლი ამ განსაკუთრებით რთულ ვითარებაში; სტანდარტები ვრცელდება მედიატორებზე როგორც კერძო პრაქტიკაში, ასევე სასამართლოზე დაფუძნებულ მედიაციის პროგრამებში, დებულებების სპეციალური დანართით, რომლებიც სპეციალურად გამოიყენება სასამართლოზე და-

ზანი საზოგადოების ნდობის მოპოვება იყო განვითარებადი და ინტერდისციპლინური პროფესიისადმი, კარგი სამედიაციო პრაქტიკის დამკვიდრების გზით.¹⁰⁶ აღნიშნული სტანდარტები, თავისი ბუნებით, წამახალისებელია¹⁰⁷ და მიზნად ისახავს, არა სამართლებრივი წესებისა და პასუხისმგებლობის სტანდარტების შექმნას, არამედ სამი ძირითადი ფუნქციის შესრულებას¹⁰⁸: 1. მოემსახუროს ქცევის სახელმძღვანელოდ ოჯახური დავების მედიატორებს; 2. მედიაციის მონაწილეებს მიაწოდოს ინფორმაცია, თუ რას შეიძლება ისინი ელოდნენ; 3. მედიაციის, როგორც ოჯახური დავების გადაწყვეტის პროცესის მიმართ საზოგადოების ნდობის ხელშეწყობას. აღნიშნული სტანდარტების შესავალში მითითებულია, რომ საოჯახო მედიაცია არ ჩანაცვლებს ოჯახის წევრების საჭიროებას, მიიღონ დამოუკიდებლად სამართლებრივი რჩევა ან კონსულტაცია

ფუნქციულ პროგრამებზე. ისინი ასევე მიმართავენ ყველა შუამავალს ადვოკატს და თერაპევტს, განურჩევლად მედიატორის პროფესიული კუთვნილებისა. სტანდარტები ასევე შეიძლება გავრცელდეს შუამავლობაზე ბებია-ბაბუის მონახულების დავების, ბავშვთა დაცვის მედიაციაზე და ა.შ. იხ. *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 1, 7.*

¹⁰⁶ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 1.*

¹⁰⁷ *Aspirational.*

¹⁰⁸ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის ადგენს სამი დონის სახელმძღვანელო სტანდარტს, იქ, სადაც გამოყენებულია სიტყვა “may” იგულისხმება ყველაზე დაბალი დონის სახელმძღვანელო მითითება, რომელი წესიდანაც შესაძლებელია გადახვევა კარგი პროფესიონალური განსჯის შედეგად. იქ, სადაც გამოყენებულია „should” იგულისხმება, რომ ამ წესის დაცვა მაღალ რეკომენდებულია, მისგან გადახვევა შესაძლებელია მხოლოდ ძალიან ძლიერი მიზეზის დროს. ხოლო „shall” ტერმინით გამოხატულია წესი, რომლიდანაც გადახვევის დისკრეცია მედიატორს არ აქვს. მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4j9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

ან თერაპია. არც ყველა ოჯახისთვისაა შესაფერისი.¹⁰⁹ თუმცა, გამოცდილებით დგინდება, რომ საოჯახო მედიაცია ღირებული გამოსავალი მრავალი ოჯახისთვის, რადგან მას შეუძლია: 1. გაზარდოს მონაწილეთა თვითგამორკვევა¹¹⁰ და მათი კომუნიკაციის უნარი; 2. ხელი შეუწყოს ბავშვების საუკეთესო ინტერესების დაცვას; და 3. შეამციროს ოჯახური დავების გადანყვეტასთან დაკავშირებული ეკონომიკური და ემოციური ხარჯები. აღნიშნული სტანდარტების მიხედვით, ჯეროვანი პროცესის არსებობა მოითხოვს საოჯახო მედიატორის კვალიფიკაციას შესაბამისი ტრენინგის გავლით, გამოცდილებასა და ტემპერამენტს; მედიატორის მიუკერძოებელობას; მონაწილეების მიერ თავიანთი გადანყვეტილებების ნებაყოფლობით მიღწევას; გადანყვეტილებების დაფუძნებას საკმარის ფაქტობრივ, ობიექტურ მონაცემებზე; მედიატორის მიერ კულტურისა და მრავალფეროვნების გავლენის გათვალისწინებას; ბავშვების საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებას. გარდა ამისა, მედიატორი ასევე მზად უნდა იყოს იმ ურთიერთობების იდენტიფიცირებისთვის, რომელთა ისტორიაც შეიძლება მოიცავდეს ოჯახში ძალადობას ან ბავშვზე ძალადობას. ოჯახური დავის კონტექსტი შეიძლება თანმდევად მოიცავდეს ოჯახში ძალადობას, ბავშვზე ძალადობას, მონაწილეთა ქმედუუნარობას ფსიქიკური დაავადების ან ნარკომანიის გამო, კულტურულ განსხვავებებს ოჯახის წევრებს შორის და მონაწილეებსა და მედიატორს შორის.¹¹¹

¹⁰⁹ სტანდარტებიც კი აღიარებენ, რომ მედიაცია არ არის მიზანშეწონილი ყველა ოჯახური დავისთვის, განსაკუთრებით ისეთებისთვის, რომლებიც ოჯახურ ძალადობას გულისხმობს. *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 6.*

¹¹⁰ იქვე, 3; 6; 7: თვითგამორკვევა არის საოჯახო მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპი. მედიაციის პროცესი ეყრდნობა მონაწილეთა უნარს, მიიღონ საკუთარი ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადანყვეტილება. სასამართლოს გადანყვეტილების იძულებითი ძალა ხშირად საჭიროა, რათა აიძულონ მაღალი კონფლიქტის მქონე მშობლები დაესწონ საგანმანათლებლო, მედიაციისა და შეფასების პროგრამებს და თავიდან აიცილონ ერთმანეთის მიმართ ძალადობა ან შვილების გატაცება.

¹¹¹ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 2.*

მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპები პრაქტიკულ სიტუაციებში შეიძლება დაუპირისპირდეს ისეთ მაღალ ღირებულებებს, როგორცაა ადამიანის ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები და სამართლიანობაც კი.¹¹² შესაბამისად, შეიძლება გამოიყოს სიტუაციები, როდესაც მედიატორი ეთიკური დილემების წინაშე აღმოჩნდება და მოუწევს, ამ ღირებულებათა შეწინააღმდეგებით, მართებული ქმედების განხორციელება/გადაწყვეტილების მიღება, მათ შორის, მედიაციის შეწყვეტის თაობაზეც კი. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსი ადგენს, რომ მედიაციის თაობაზე შეთანხმების დადების შემდეგ, მედიატორს არ აქვს უფლება უარი თქვას პროცესის გაგრძელებაზე საპატიო მიზეზის გარეშე¹¹³. ნორმის ზოგადი ხასიათის გამო, მედიატორს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოუწევს, გაამართლოს მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და განსაზღვროს, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს ასეთ საპატიო მიზეზად. მაგალითად, აღნიშნულის საფუძველი შეიძლება იყოს სამედიაციო მორიგების აღსრულების შეუძლებლობა ან მშობლეთა მიერ მისი შესაძლო ნებაყოფლობითი შესრულების საფრთხე არასრულწლოვნის ინტერესების საზიანოდ. თითქმის ყველა მართლწესრიგში სასამართლო არ განახორციელებს ისეთი მედიაციის შეთანხმების აღსრულებას, რომელიც ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს ან არასრულწლოვანი პირის ინტერესებს.¹¹⁴

¹¹² აღნიშნულ საკითხზე იხილეთ: *Smithson J., Barlow A., Hunter R., Ewing J., The Moral Order in Family Mediation: Negotiating Competing Values, Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 35, №2, 2017, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi-epdf/10.1002/crq.21195>> [02.09.2022].

¹¹³ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-3 მუხლის 3.5 პუნქტი <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

¹¹⁴ Belgium Judicial Code, Art. 1736; იხ. ასევე, *European Mediation Training for Practitioners of Justice, A Guide to European Mediation*, Association of International Arbitration (ed.), Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012, 221.

3.1. ძალთა დისბალანსთან დაკავშირებული გამოწვევები

მედიაცია, თავისი არსით, ნებაყოფლობითი, პიროვნულ აღიარებასა და მხარეთა თვითგამორკვევაზე, ავტონომიურობაზე დაფუძნებული პროცესია,¹¹⁵ ამიტომ, მხარეების ძალათა დისბალანსთან დაკავშირებულმა სიტუაციებმა მედიატორს სერიოზული ეთიკური გამოწვევები შეიძლება შეუქმნას. მხარეთა ძალების განსხვავება (ასიმეტრია) იმდენად რადიკალური შეიძლება იყოს, რომ შეუძლებელი გახდეს პროცედურული სამართლიანობის და თანაბრობის ან მხარეთა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების მიზნის მიღწევა. კითხვის ნიშნის ქვეშ შეიძლება დადგეს თავად მედიაციაზე შეთანხმების ნებაყოფლობითობის საკითხიც კი. ამ დროს, შესაძლოა, მედიაციის პროცესი ცალსახად დამაზიანებელი აღმოჩნდეს ერთ-ერთი მხარისა და მედიაციის პრაქტიკისთვის, ზოგადად. ასეთ დროს ჩნდება შეკითხვა, თუ რამდენად შესაძლებელია ასეთი მედიაციის პროცესის გაგრძელება და თუ შესაძლებელია, რა ზღვრამდე. მეორე მხრივ, ძალაუფლების ასიმეტრიულობის პირობებში, მედიაცია გარკვეულწილად მეტად სასარგებლოც შეიძლება იყოს, რამეთუ ის ნარმოადგენს მხარეთა ავტონომიურობისა და თავისუფალი ნების გამოვლენის მხარდამჭერ გარემოს და ნამახალისებელ მექანიზმს.¹¹⁶ ამასთან, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს რომ ძალაუფლებრივი ასიმეტრია, ხშირ შემთხვევაში, თვითმყოფადად, ბუნებრივად ახასიათებს ადამიანურ ურთიერთობებს. ამიტომ ძალების ნებისმიერი უნონასწორობა ყოველთვის არ შეიძლება ქმნიდეს მედიაციის პროცესის უპირობო შეწყვეტის საფუძველს. მედიაციის შეწყვეტა ეს არის ის უკიდურესი გადაწყვეტილება (*ultima ratio*), რომელიც მიიღება იმ შემთხვევაში თუ პროცედურული სამართლიანობით, მედიატორის სტრატეგიული და ტაქტიკური ინტერვენციით მხარეთათვის თვითგამორკვევის თანაბარი პირობების უზრუნველ-

¹¹⁵ *Nolan-Haley J.M.*, Court Mediation and the Search for Justice through Law, Washington University Law Quarterly, Vol. 74-47, 1996, 57.

¹¹⁶ *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.

ყოფა მიუღწეველ ამოცანად რჩება. თუ ძალთა დისბალანსი მართვადი და პროცესის ეთიკური მთლიანობა შენარჩუნებადია, მაშინ მედიაციის პროცესის გადარჩენა უპირატეს ამოცანად რჩება.¹¹⁷

3.1.1. ძალთა დისბალანსის არსი

საოჯახოსამართლებრივი დავების დროს მხარეთა ძალთა განსხვავება განსაკუთრებით ყურადსაღებია, რადგან ასეთი საქმეების გავლენა ხშირად სცდება მხოლოდ მხარეებს და აისახება სხვა პირების კეთილდღეობაზე. „მოცემულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს, რამდენად ფუნდამენტურია ძალაუფლებრივი დისბალანსი, შენონილ იქნეს მედიაციასა და დავის გადაწყვეტის სხვა პროცესებში საქმის განხილვის შედარებითი რისკები და უპირატესობები.“¹¹⁸

საქმის მედიაციაუნარიანობის შეფასების თვალსაზრისით, უპირველეს ყოვლისა უნდა შეფასდეს რა არის ძალაუფლებრივი უპირატესობის წყარო. მათ შორის შესაძლებელია გამოიყოს რამდენიმე სახეობა: რესურსები: ფინანსური რესურსები, საკუთრება, ძვირადღირებული ექსპერტული და სხვა ტიპის საკონსულტაციო/საადვოკატო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, მათ შორის, სასამართლო საქმისწარმოების მიზნებისათვის. მხარე, რომელიც მოკლებულია ამგვარი რესურსების ფლობას (მაგალითად, ერთ მხარეს ჰყავს კვალიფიციური ადვოკატი წარმომადგენელი,¹¹⁹ მეორე მხარე შემოიფარგლება მხოლოდ საზოგადოებრივი მომსახურების ცენტრებში უფასო იურიდიული კონსულტაციის ერთჯერადად მიღების ფინანსურის შესაძლებლობით. ასეთ მხარეს ნაკლებად აქვს თანასწორუფლებიანობის პირობებში მოლაპარაკებისა და უსაფრთხო გარემოს შეგრძნება. დაუცველობის განცდა კიდევ უფრო გაძლიერდე-

¹¹⁷ იქვე, 87.

¹¹⁸ იქვე, 94.

¹¹⁹ იურისტი წარმომადგენლის გარეშე მედიაციაში მხარის მონაწილეობით შემქნილი ეთიკური დილემების შესახებ იხ. *Nolan-Haley J.M., Court Mediation and the Search for Justice through Law, Washington University Law Quarterly, Vol. 74-47, 1996, 69.*

ბა შეჯიბრებითი საქმისწარმოების პროცესში, სადაც იურიდიული მტკიცებულებების წარდგენა-შეფასება საქმის საბოლოო ბედს წყვეტს.), ორიენტირებულია თავიდან აირიდოს ძვირადღირებული პროცესის წარმართვისთვის აუცილებელი ხარჯები და ამ ფაქტორის გავლენით შეიძლება „იძულებული გახდეს მორიგდეს მედიაციას;¹²⁰ დროის ან სხვა რესურსების ნაკლებობა. თუ მხარე დროის ნაკლებობისა და არჩევანის არქონის შიშის გავლენით იღებს გაუცნობიერებელ გადაწყვეტილებას,¹²¹ მაშინ მედიაცია ვერ შეინყნარებს ამგვარი შედეგის დადგომას პროცესში; ცოდნა, ინფორმაცია, ზუსტი მონაცემები. თუ მხარეს აქვს ექსპერტული ცოდნა ან ბიზნეს გამოცდილება დავის საგანთან დაკავშირებულ სფეროში, მაშინ მას ბუნებრივია, ექნება უპირატესობაც მოლაპარაკების პროცესში და სასამართლო განხილვის შედეგების პროგნოზირების შესაძლებლობის თვალსაზრისით; სამართლებრივი პოზიციის უპირატესობა. მხარეს, რომლის სამართლებრივი პოზიცია დიდწილად მხარდაჭერილია კანონმდებლობითა და ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკით, მეტად აქვს საქმის სასამართლოში წარმატებით დასრულების პერსპექტივა. აღნიშნული ფაქტორი განაპირობებს სუსტი სამართლებრივი პოზიციის მქონე მხარის მოტივირებას, მორიგდეს მედიაციის პროცესში კომპრომისული გადაწყვეტილების ხარჯზე. შესაძლებელია, მეორე მხარემ მოახდინოს ძლიერი სამართლებრივი პოზიციით მხარის მანიპულირება არსებითი დათმობების მოთხოვნის მიზნით; მორალური უპირატესობის რწმენა. საკუთარ სიმართლესა და მორალურ უპირატესობაში დარწმუნებული მხარე მეტად მიილტვის მეორე მხარის დარწმუნებისა და მასზე მორალური ფაქტორებით ზემოქმედებისკენ, რამეთუ მისთვის ცალკეულ პირობებზე შეთანხმება „პრინციპის საკითხთან“ არის დაკავშირებული. ასეთი მხარე მეტად მიდრეკილია შეუწყნარებლობისკენ და მისთვის კომპრომისის მიღება მომლაპარაკებელი მხარისგან მორალური იმპერატივია; მხარის უპირატესი პიროვნული თვისებები და მოლაპარაკების, არ-

¹²⁰ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.*

¹²¹ იქვე, 97.

გუმენტირების უნარ-ჩვევები. ერთი მხარის გამორჩეულმა მჭევრ-მეტყველებამ, ლოგიკამ, ემპათიამ, ანალიტიკური აზროვნების უნარმა მიზანმიმართულობამ შეიძლება გარკვეულწილად შენიღბოს ამავე მხარის სუსტი (სამართლებრივი) პოზიცია მედიაში. გამჭრიახმა მსმენელმა და დამარწმუნებელი კომუნიკაციური უნარებით აღჭურვილმა მომლაპარაკებელმა ან მაღალი საადვოკატო უნარების მქონე წარმომადგენელმა შეიძლება მოიპოვოს გარკვეული უპირატესობა ნაკლებად ალლოიან და გამჭრიახ მეორე მხარესთან მიმართებით. რიტორიკული უნარ-ჩვევების არმქონე მომლაპარაკებელმა შეიძლება მისი რეალური ინტერესი დათმოს დებატების კლუბის ჩემპიონის სტატუსის მქონე მხარის წინაშე, რაც მის ავტონომიურ გადანყვებილებად შეიძლება არ იქნეს მიჩნეული; შიში. დაუშვებელია განქორწინების დავაში ქალბატონმა მიიღოს დამლუპველი ქონებრივი და ბავშვის მეურვეობის საკითხებთან დაკავშირებული გადანყვებილება მოძალადე მეუღლის შიშით. ასეთ პირობებში მედიაციის პროცესის მსვლელობისას განხორციელებული კომპრომისი შეიძლება იყოს მხოლოდ შიშით განპირობებული კაპიტულაცია, რომელიც არ განხორციელდებოდა ძალადობის ან მოსალოდნელი შურიძების შიშის არარსებობის პირობებში; ტკივილის მიყენებისა და გალიზიანების უნარი - მხარე, რომელიც იმუქრება დამაზიანებელ და უსიამოვნო სასამართლო პროცესში საქმისწარმოების გაგრძელებით, შეიძლება გახდეს მეორე მხარის პროვოცირების მიზეზი, თავიდან აირიდოს სასამართლო დავა მისი თანდევით უარყოფითი შედეგებით.¹²² ვინაიდან გრძელვადიანი კონფრონტაციული პროცესი სხვადასხვა მძიმე შედეგის მომტანი შეიძლება აღმოჩნდეს თვით უპირატესი სამართლებრივი პოზიციის მქონე მხარისთვისაც კი.¹²³ კონფიდენციალურობის რღვევა, რეპუტაციის ხელყოფა, ბიზნესისა თუ პროფესიული ავტორიტეტის დისკრედიტაცია, ცხოვრების ხარისხის გაუარესება, ემოციური ტრავმა და სხვა აღქმა. მაშინაც კი, როდეს-

¹²² იქვე, 94.

¹²³ კონფიდენციალობის რღვევა, რეპუტაციის ხელყოფა, ბიზნესისა თუ პროფესიული ავტორიტეტის დისკრედიტაცია, ცხოვრების ხარისხის გაუარესება, ემოციური ტრავმა და სხვა.

საც მხარეს არ აქვს მძლავრი სამართლებრივი პოზიცია, გამორჩეული რესურსები ან უსიამოვნების მიყენების რეალური შესაძლებლობა, მედიაციის პროცესში ის შეიძლება შეეცადოს დაარწმუნოს მეორე მხარე რომ სწორედ უპირატესობებით სარგებლობს და შეძლებს ძალაუფლების გამოყენებას;¹²⁴ ინფორმაციული დისბალანსი - მორიგებისა თუ შეუთანხმებლობის მოსალოდნელი შედეგების გაუცნობიერებლობა. თუ ერთ-ერთი ან ორივე მხარე სრულყოფილად ვერ იაზრებს მედიაციაში მიღებული გადაწყვეტილების თანმდევ შედეგებს, აღნიშნული შეუთავსებელი იქნება მედიაციის ფუნდამენტურ მიზნებთან. თუ მედიატორის მიერ მისი ეთიკური კომპეტენციის ფარგლებში ვერ იქნა უზრუნველყოფილი მხარეთა თვითგამორკვევა,¹²⁵ მაშინ გამოყენებული იქნება უკიდურესი ღონისძიება მედიაციის შეწყვეტის სახით.

ამ კონტექსტში რელიგიური და კულტურული საკითხებიც განსაკუთრებით სენსიტიური და საყურადღებოა. მაგალითად, ზოგიერთ კულტურაში განქორწინებაზე თანხმობას გასცემს ქმარი.¹²⁶ მედიატორი კარგად უნდა იცნობდეს საკუთარ და მხარეების კულტურულ საფუძვლებს და განსხვავებულობას. თუმცა, ის არ უნდა იყოს განმსჯელი ამის გამო.¹²⁷ ამასთანავე, აქტუალურია, თუ რა უნდა ქნას მედიატორმა, როდესაც, მაგალითად, აზიური კულტურის მხარეები დებენ ისეთ შეთანხმებას, რომელიც შემაშფოთებ-

¹²⁴ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94-95.*

¹²⁵ თვითგამორკვევის უზრუნველყოფა, გარანტირება მედიატორს თავად არ შეუძლია. ეთიკის კოდექსები მხოლოდ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის მოვალეობას განამტკიცებენ კომპეტენტურად, ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად პროცესის წარმართვის გზით, რაც გულისხმობს თვითგამორკვევის წახალისების მიზნით სხვადასხვა სტრატეგიულ-ტაქტიკური, პროცესუალურ-მეთოდოლოგიური მექანიზმის გამოყენებას. იხ. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის 4-ე მუხლი - თვითგამორკვევის ხელშეწყობა.

¹²⁶ *Abramson H., Crossing Crossing Borders into New Ethical Territory: Ethical Challenges When Mediating Cross-Culturally, S. Tex. L. Rev., Vol. 49, 921, 2008, 924.*

¹²⁷ იქვე.

ლად ბუნდოვანია.¹²⁸ ან როგორ უნდა გაუმკლავდეს მედიატორი „ცალმხრივ“ (one-sided) ხელშეკრულებას, როდესაც, მაგალითად, დაუსაქმებელი ქალი განქორწინებისას ქმრის სასარგებლოდ უარს ამბობს ფინანსურ სარგებელზე.¹²⁹

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია შეშფოთება, რომ მედიაცია არ არის ქალების საუკეთესო ინტერესებში, რადგან მათ აქვთ ნაკლები ეკონომიკური რესურსები და უფრო მეტად მიდიან კომპრომისებზე შვილებისთვის, ვიდრე მამაკაცები და, შესაბამისად, არიან არაკეთილსინდისიერი მანიპულირების მარტივი სამიზნეები.¹³⁰ არსებობს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ქალების ექსპლუატაცია ხდება მედიაციაში, ისევე როგორც არის შემთხვევები, როდესაც ქალები (და მამაკაცები) ტრავმირებული არიან სასამართლოების და არაკეთილსინდისიერი ადვოკატების მიერ. თუმცა, ასევე არსებობს მცირე ემპირიული მტკიცებულება იმისა, რომ ქალები უარესად მოქმედებენ მედიაციაში, ვიდრე სასამართლო საქმისწარმოების პირობებში, სადაც შეჯიბრებითი სისტემაა დამკვიდრებული. ამდენად, კვლევების უმეტესობაში, ქალები და მამაკაცები გამოთქვამენ დაახლოებით თანაბარ კმაყოფილებას მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის პროცესის, მიმართ. გარდა ამისა, ქალები აცხადებენ, რომ მედიაცია მათთვის სასარგებლოა, რადგან მეუღლის წინაშე „წარდგომასა“ და მედიაციაში მონაწილეობის შედეგად თავს უფრო ქმედუნარიანად და მცოდნედ აფასებენ.¹³¹

3.1.2. მხარეთა თვითგამორკვევა

მედიაციის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ეს პროცესი არ წარმოადგენს კონფლიქტში მყოფი მხარეების ნებისთვის მბოჭავს, რადგან აძლევს საშუალებას მხარეებს თავად მიიღონ მათ შორის

¹²⁸ იქვე.

¹²⁹ იქვე.

¹³⁰ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 16.

¹³¹ იქვე, 17.

არსებული კონფლიქტური სიტუაციის რეგულირებისთვის საუკეთესო გადაწყვეტილება, რა დროსაც [მხარეთა თვითგამორკვევა] უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რათა არ მოხდეს მხარეთა თავისუფალ ნებაზე რაიმე სახის არალეგიტიმური ზეგავლენა, მედიატორის ან პროცესში ჩართული მეორე მხარის მხრიდან¹³². მხარეები მედიაციაში უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ თავისუფალი გარემოთი, სადაც ისინი დამოუკიდებლად და ყოველგვარი შიშისა და გავლენის გარეშე შეძლებენ საკუთარი ნების საფუძველზე მოახდინონ მოლაპარაკების საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღება.¹³³

მხარეთა თვითგამორკვევა (self-determination) მიჩნეულია მედიაციის ფუნდამენტურ პრინციპად.¹³⁴ მიუხედავად იმისა, რომ თვითგამორკვევის პრინციპი მედიაციის ფუძემდებლურ ღირებულებად დიდი ხანია აღიარეს, დღემდე არ არსებობს უნივერსალური შეთანხმება თავად პრინციპის შინაარსთან და ფარგლებთან დაკავშირებით.¹³⁵

როდესაც გადაწყვეტილება მიღებულია რელევანტური ინფორმაციის და მისი შინაარსის გააზრების შედეგად, ამგვარი გადაწყვეტილება შეიძლება ჩაითვალოს ინფორმირებულ გადაწყვეტილებად და მხარის მიერ ნების გამოვლენა - ნების ინფორმირე-

¹³² მედიაციაში მისაღები, დასაშვები მოტყუების ეთიკური საზღვრების განსაზღვრაზე იხ. *Cooley J. W., Defining the Ethical Limits of Acceptable Deception in Mediation, Pepp. Disp. Resol. L.J., Vol. 4, Iss. 2, 2004, <<https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol4/iss2/8>> [15.06.2022]. აღნიშნულ წყაროში მოტყუება განისაზღვრა ზოგადად, როგორც „დარწმუნების საქმიანობა, რომელშიც შერჩევითი ჩვენების ხელოვნება გამოიყენება“ და მასზე გავლენას ახდენს ორი ძირითადი ქცევა: რეალურის დამალვა და ყალბის ჩვენება.*

¹³³ *ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 72, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].*

¹³⁴ *კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 9, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01-.pdf>> [20.05.2022].*

¹³⁵ იქვე, 10.

ბულ გამოვლენად.¹³⁶ კრიტიკოსების ნაწილი ეჭვქვეშ აყენებს სავალდებულო მედიაციის გამოყენებას განსაკუთრებით იმ დავაში, რომლის მხარეებს არ ჰყავთ იურისტი წარმომადგენლები. ამ შემთხვევაში დგება საკითხი, თუ რამდენად შეუძლიათ ამგვარ მხარეებს წარმომადგენლების გარეშე გააკეთონ ინფორმირებული არჩევანი შეთავაზებულ პირობებთან მიმართებით და არ მოექცნენ მეორე მხარის ზეგავლენის ქვეშ.¹³⁷ ვინაიდან სასამართლო მედიაციის დროს მხარეთა მიერ შეთანხმების მიღწევა სასამართლოს მხრიდან იმთავითვე ფოკუსირებული მოლოდინია, ასეთი მოლოდინი კი ხშირად სასამართლოს აქვს მედიატორის მიმართაც, ეს ერთგვარი „წნეხი“ აჩენს საფრთხეებს მხარეთა ნების ავტონომიისა და თვითგამორკვევის უფლების სრულად რეალიზების კუთხით და უარყოფით გავლენას ახდენს მედიატორის ცენტრალურ ვალდებულებაზე - წახალისოს მხარეთა თვითგამორკვევის პროცესი.¹³⁸ საოჯახო დავის მედიატორს აკისრია ვალდებულება როგორც მხარეების, ისე პროცესის ხარისხის მიმართ. მედიაციის პროცესის მიღმა არსებულმა რაიმე სახის ზეწოლამ არ უნდა იმოქმედოს მედიატორზე, დაარწმუნოს მხარეები მორიგდენენ.¹³⁹

¹³⁶ იქვე, 12.

¹³⁷ იქვე, 4.

¹³⁸ იქვე, 10.

¹³⁹ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, სტანდარტი I (A) (E).
 <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022], იხ. ასევე სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-4 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3 და მე-6 ნაწილები <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022], ასევე საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-IV, 18/09/2019, მე-8 მუხლის მე-9 ნაწილი, <<https://matne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022].

მხარის თვითგამორკვევა, მედიატორის ნეიტრალობა და მის მიერ პროფესიული რჩევის მიცემის შეზღუდვა ურთიერთგანმავლობებელ კავშირშია ერთმანეთთან, რაც ხშირად გავლენას ახდენს მედიატორის როლისა და ჩართულობის ფარგლებზე მედიაციის პროცესში.¹⁴⁰ ნებისმიერი ჩარევა მედიატორის მხრიდან თვითგამორკვევის უფლებაში უნდა იყოს შეზღუდული და ამას უნდა ჰქონდეს სათანადო გამართლება.¹⁴¹ თვითგამორკვევის პრინციპი უნდა გავრცელდეს მედიაციის ყველა საკითხზე და ამ უფლებაში „ჩარევა“ მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნით შეიძლება გამართლდეს.¹⁴²

მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს აღიარებს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონიც, რომლის მე-3 მუხლის¹⁴³ მიხედვით, მედიაცია ეფუძნება მათ შორის მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპსაც. ეს მუხლი დეკლარაციულ ხასიათს ატარებს და არ მიუთითებს მისი გამოვლენის ფორმებზე. აღნიშნულმა პრინციპმა ასახვა ჰპოვა კანონის სხვადასხვა მუხლებში. კერძოდ, „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი¹⁴⁴ განსაზღვრავს წესებს, თუ როგორ უნდა იქნას წარმართული მედიაციის პროცესი. აღნიშნულ მუხლში მითითებულია, რომ მედიატორმა მედიაცია შეიძლება წარმართოს მხარეებთან როგორც ერთობლივი, ისე ინდივიდუალური კომუნიკაციის მეშვეობით. აღნიშნული დანაწესი სწორედ იმას ემსახურება, რომ მხარემ ერთობლივი თუ მედიატორთან ცალკე შეხვედრის დროს შეძლოს თვითგამორკვევა და სა-

¹⁴⁰ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁴¹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 12, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁴² კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 11, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁴³ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-IX, 18/09/2019, მე-3 მუხლი.

¹⁴⁴ იქვე, მე-8 მუხლი.

კუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე გადაწყვეტილების მიღება. იმავე მუხლში ვკითხულობთ, რომ მედიატორი უფლებამოსილია მედიაციის ეფექტიანად წარმართვის მიზნით მხარეებს მედიაციის მიმდინარეობისას შესთავაზოს ნებისმიერი დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. ეს დანაწესიც მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის პრაქტიკული განხორციელების საშუალებაა იმ პირობებში, როდესაც მედიატორს არ აქვს უფლებამოსილება თავად გასცეს რჩევები მხარეებისთვის ან გამოთქვას საკუთარი მოსაზრებები. თვითგამორკვევის პრინციპი მას ავალდებულებს, მხარეებს შესთავაზოს წარადგინონ დამატებითი ინფორმაცია, რამაც უნდა უზრუნველყოს მხარის მიერ თავისუფალი, დამოუკიდებელი და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების ხარისხის გაზრდა.¹⁴⁵

თვითგამორკვევის პრინციპი ასახულია მედიატორთა აშშ-ის მოდელური ქცევის 2005 წლის სტანდარტების პირველ წესში¹⁴⁶. აღნიშნული წესი განმარტავს, რომ თვითგამორკვევა არის ნებაყოფლობით და იძულებისგან თავისუფალ გადაწყვეტილებასთან მიმყვანი საშუალება, სადაც თითოეული მხარე იღებს თავისუფალ და ინფორმირებულ არჩევანს პროცესთან და შედეგთან დაკავშირებით.¹⁴⁷

დოქტრინაში აღიარებულია, რომ მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება გაცილებით ფართოა, ვიდრე სამოქალაქო სამართალში არსებული ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი. მედიაციის

¹⁴⁵ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 14 <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁴⁶ მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები (Model Standards of Conduct for Mediators), ამერიკის საარბიტრაჟო ასოციაცია, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია და კონფლიქტების მოგვარების ასოციაცია (American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution), მიღებულია 1994 წელს, გადაამუშავდა 2005 წელს, <https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf> [20.05.2022].

¹⁴⁷ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 10, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

შეთანხმებითა და ემოციური გამოხატვისა და გაგების, თვითგამორკვევის შესაძლებლობით მიღებული კმაყოფილების ხარისხი გულისხმობს მხარეთა მადლიერებას ნეიტრალური პირის მიმართ თავისუფალი ნების ამსახველი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში დახმარებისათვის. ამიტომ თვითგამორკვევის უფლების რეალიზაციის ხელშეწყობა მედიატორის მიერ გულისხმობს არა მხოლოდ მხარეთა თანხმობის მოპოვებას ხელშეკრულების პირობებზე, არამედ მათ მიერ საკუთარი ნამდვილი ნების იდენტიფიცირებისა და რეალიზების შესაძლებლობის უზრუნველყოფას.¹⁴⁸

რამდენადაც მედიაციის არსობრივი მიზანი მხარეთა თავისუფალი, ნამდვილი რეალური და ღირებულებების ამსახველი არჩევანის შესაძლებლობის მინიჭებაა, მაშინ მედიაციის ეგზისტენციური საფუძველია მხარეთა შეთანხმება ღრმად გააზრებულ ღირებულებებსა და პრეფერენციებს ემყრებოდეს და თავისუფალი იყოს ნების თავისუფალი გამოვლენის შემაფერხებელი, დამაბრკოლებელი გარეშე ფაქტორებისგან.¹⁴⁹ ასეთია ძალთა დისბალანსიც, რისი იდენტიფიცირება და განეიტრალებაც მედიატორის მოვალეობაა. საოჯახო საქმეებში მხარეთა თვითგამორკვევის მიზანი მედიაციისთვის არსებითად განმსაზღვრელია. არაინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების რისკის დაზღვევა მედიატორის ერთ-ერთი უპირველესი ამოცანაა.

3.1.3. მედიატორის მიერ ინფორმაციის მიწოდების ფარგლები

თუ მხარეს არ აქვს სათანადო ცოდნა მედიაციით განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით, რამდენად უფლებამოსილია მედია-

¹⁴⁸ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 50, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁴⁹ Waldman E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 96.

ტორი, მიანოდოს მას შესაბამისი სამართლებრივი, ფინანსური თუ ტექნიკური შინაარსის ინფორმაცია, ან მისცეს რჩევა?¹⁵⁰ ამ შემთხვევაში, ერთმანეთს უპირისპირდება მედიატორის ნეიტრალობის / მიუკერძოებლობის ვალდებულება¹⁵¹ და, მხარეთათვის ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის მოვალეობა.¹⁵²

¹⁵⁰ სტანდარტები განასხვავებს მედიატორის მიერ ინდივიდუალურად გამოსაყენებელ რჩევებს (იქნება ეს იურიდიული თუ თერაპიული) და მედიატორის მიერ მონაწილეთათვის ზოგადი ინფორმაციის მიწოდებას. „მიუკერძოებლობის სტანდარტებთან და მონაწილის თვითგამორკვევის შენარჩუნების სტანდარტებთან შესაბამისობაში, მედიატორს შეუძლია მიანოდოს მონაწილეებს ინფორმაცია, რომლის შესახებაც მედიატორი კვალიფიცირებულია ტრენინგით ან გამოცდილებით.“ ამრიგად, ადვოკატი მედიატორი შეძლებს მონაწილეებს მიანოდოს იურიდიული ინფორმაცია, ხოლო მედიატორი, რომლის წარმოშობის პროფესია არის ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროფესიონალი, შეძლებს მონაწილეებს მიანოდოს ინფორმაცია, რომლის მიწოდების კვალიფიკაციაც მას აქვს. მოცემულ შემთხვევაში დაცულ უნდა იქნეს მიუკერძოებლობა და ნეიტრალობა. იხ. *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 14-15.*

¹⁵¹ რა არის ნეიტრალიტეტი და როგორ იცვლება ის კონტექსტიდან კონტექსტში? რამდენად უნდა გააკონტროლონ მხარეებმა მედიაციის სტრუქტურა ან მედიატორის როლი? რამდენად გამჭვირვალე უნდა იყოს მედიატორი მის მიმართ მხარეთა აღქმასა და მორიგების ალბათობაზე? შეუძლია თუ არა შუამავალს მოტყუება მოდავე მხარეების ან ინფორმაციის დამახინჯება, თუ ამგვარმა დამახინჯებამ შეიძლება გაზარდოს მორიგების დადების შანსები? თითოეული ეს საკითხი ეხება მედიატორის როლის ეთიკას და თითოეული არის მაგალითი იმისა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია და საპასუხისმგებლო ამ სფეროში მუშაობა. იხ. *Peppet S.R., ADR Ethics, J. Legal Educ., Vol. 54, 2004, 77, <<https://scholar.law.colorado.edu/articles/501>> [15.06.2022].* იხ. *Smithson J., Barlow A., Hunter R., Ewing J., The Moral Order in Family Mediation: Negotiating Competing Values, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 35, No. 2, 2017, 174, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/crq.21195>> [02.09.2022].*

¹⁵² *ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].*

თუ მხარეთა დისბალანსი ინფორმაციული დეფიციტით არის განპირობებული, მედიატორმა უნდა მიუთითოს დამატებითი კონსულტაციების მიღებისა და დამოუკიდებელი სპეციალისტების პროცესში ჩართვის საჭიროებაზე¹⁵³ ან/და მხარეთა მოთხოვნის საფუძველზე შესაძლებელია მისი ცოდნისა და კომპეტენციის ფარგლებში მიუკერძოებლობის პრინციპისა და პროფესიული ეთიკის დაცვით გასცეს შესაბამისი ინფორმაცია¹⁵⁴. მაგალითად, „თუ განქორწინების დავაში ალიმენტის გადახდაზე მშობელი უარს აცხადებს იმ საფუძველით, რომ განქორწინების მომთხოვნი მეორე მხარეა, მედიატორს აქვს უფლება გაუზიაროს მხარეებს, რომ განქორწინების ინიცირება არ არის სამართლებრივად მნიშვნელოვანი

¹⁵³ საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-4 მუხლის მე-5 ნაწილი: მედიატორი უფლებამოსილია საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან; „მედიაციის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის მე-8 პუნქტი: მედიატორი უფლებამოსილია მედიაციის ეფექტიანად წარსამართავად მხარეებს მედიაციის მიმდინარეობისას შესთავაზოს ნებისმიერი დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. ვირჯინიის შტატის მედიატორის ეთიკის სტანდარტები ითვალისწინებს როგორც იურისტიკისათვის, ისე არაიურდიული კვალიფიკაციის მქონე ექსპერტებისთვის, როგორცაა ბუღალტერი, ფინანსისტი, ბავშვთა ფსიქოლოგი: მედიატორმა უნდა წაახალისოს მედიაციის მხარე მიიღოს დამოუკიდებელი ექსპერტული კონსულტაცია ან ინფორმაცია თუ ის აუცილებელია ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღებად ან მხარის უფლებების დასაცავად. Standards of Ethics of Professional Responsibility for Certified Mediators, § F(1) (Judicial Council of Virginia, 2005), <<http://www.courts-state.va.us/soe/soe.htm>> [25.06.2022]; სხვადასხვა სპეციალისტისგან კვალიფიციური კონსულტაციის მიღების შესაძლებლობის შესახებ ინფორმირების ვალდებულების შესახებ იხ. Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, 2000 Association of Family and Conciliation Courts, Standard III A (4). „პირადი მესამე პირებისა“ და დამოუკიდებელი სპეციალისტების (ბუღალტერი, უძრავი ქონების აგენტი, იურისტი და სხვ.) ჩართვის შესახებ იხ. *Irving H.H., Benjamin M., Therapeutic Family Mediation: Helping Families Resolve Conflict, Helping Families Resolve Conflict*, Sage Publications, London, 2002, 149.

¹⁵⁴ საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილი.

გარემოება, რის გამოც მოსამართლემ შეიძლება ალიმენტის გადახდის ვალდებულებისგან გაათავისუფლოს მშობელი.¹⁵⁵

აშშ-ის მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციის პრაქტიკის შესახებ დასაშვებად მიიჩნევენ მედიატორის მიერ ინფორმაციის მინოდების შესაძლებლობას¹⁵⁶ მისი გამოცდილებისა და ტრენინგით მიღებული ცოდნის ფარგლებში, მაგრამ იმ დათქმით, რომ იგი არ იქნება სამართლებრივი შინაარსის.¹⁵⁷ ეს

¹⁵⁵ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 101.*

¹⁵⁶ აშშ-ის მედიატორის ქცევის მოდელური სტანდარტების თანახმად, მედიატორს არ შეუძლია პირადად უზრუნველყოს, თითოეული მხარის მიერ თავისუფალი და ინფორმირებული არჩევანის განხორციელება კონკრეტული გადაწყვეტილებების მისაღწევად, მაგრამ, საჭიროების შემთხვევაში, მედიატორებმა უნდა შეახსენონ მხარეებს სხვა პროფესიონალების კონსულტაციის მნიშვნელობის თაობაზე, რათა მათ ინფორმირებული არჩევანი გააკეთონ. მსგავსად, საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის (4.3. მუხლი) თანახმად, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა გულისხმობს, რომ მხარეებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა მათი ინტერესის შესაბამისად მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილება როგორც დავის შინაარსობრივ, ისე მედიაციის პროცედურულ საკითხებზე. ამასთან, მედიატორს არ ევალება როგორც მხარეთა მიერ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების უზრუნველყოფა, ისე პროცესის გაგრძელება, თუ კი ის მიიჩნევენ, რომ მედიაციის გაგრძელება არაეფექტური ან გაუმართლებელია. (მუხლი 4.5.) მედიატორი უფლებამოსილია, საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან.

¹⁵⁷ იხ. *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 8:* სტანდარტები არ მოითხოვენ ან კრძალავს მედიატორისგან რაიმე კონკრეტული სახის ინფორმაციის მინოდებას, როგორცაა ადვოკატი მედიატორის მიერ პრეტენზიის სავარაუდო შედეგის შეფასება ან ბავშვისთვის თერაპევტის მიერ სავარაუდო ემოციური სარგებელის ან ზიანის შეფასება. სტანდარტები ამ და მსგავს პრაქტიკულ საკითხებს, რომლებზეც მედიაციის საზოგადოებამ ვერ მიაღწია კონსენსუსს, ტოვებს ღიად ბავშვისთვის, სადაც მომხმარებლები ირჩევენ მედიატორებს, გონივრულად და მედიაციისადმი მათი მიდგომის შესახებ ინფორმაციით. როდესაც კონსენსუსი იქნება მიღწეული, ძველი სტანდარტები შეიძლება შეიცვალოს და შეიქმნას ახალი.

სტანდარტები მედიატორს ანიჭებს უფლებამოსილებას, გავიდეს პროცესიდან, თუ მხარეები აპირებენ გაუცნობიერებელი გადანყვეტილების მიღებას, ან თუ ერთი მხარე ცდილობს, გამოიყენოს მედიაციის პროცესი მეორე მხარეზე უსამართლო უპირატესობის მოსაპოვებლად. ამ მიდგომის საპირისპიროდ, ალაბამის ეთიკის კოდექსის მოლოდინია, რომ „მედიატორი განიხილავს მხარეებთან განქორწინების შემთხვევაში ქონების განაწილების შესახებ სამართლოს შესაძლო და სავარაუდო გადანყვეტილებას.“¹⁵⁸ ერთი შეხედულებით, მედიატორს უნდა შეეძლოს უარი თქვას სამედიაციო შეთანხმების დამტკიცებაზე, თუ ის იმგვარადაა ჩამოყალიბებული, რომ სამართალს უგულბებლყოფს.¹⁵⁹ მედიატორებს აქვთ ვალდებულება პროცესი იმგვარად წარმართონ, სადაც ყველა მხარეს მოექცევიან პატივისცემით და მათ მიეცემათ შესაძლებლობა დაძალების გარეშე მიაღწიონ შეთანხმებას. თუმცა დებატი შეეხება საკითხს, მედიატორი არის თუ არა ასევე პასუხისმგებელი შედეგის შინაარსობრივ სამართლიანობაზეც.¹⁶⁰

თუ მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეთა ნების ავტონომიასა და თვითგამორკვევაზე დამყარებული პროცესი, მაშინ მან უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეთა მიერ გადანყვეტილება მიიღებოდეს სათანადო ინფორმაციის ფლობისა და გაცნობიერების პირობებში. ხშირად მედიაციის პროცესში მალალია მხარის სამართლებრივი ინფორმაციის საჭიროება. თუ იქნება მოლოდინი მედიატორისგან ამგვარი ინფორმაციის გაცემისა, მაშინ „შესაძლებელია, მისი როლი მნიშვნელოვნად დაუახლოვდეს წარმომადგენლის პროფესიულ ვალდებულებას. ასეთ შემთხვევაში, მედიატორისა და წარმომადგენლის როლი ურთიერთმფარავი ხდება, რაც, ეთიკის

¹⁵⁸ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁵⁹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 6, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> 20.05.2022].

¹⁶⁰ იქვე, 5.

თვალსაზრისით, ბევრ წინააღმდეგობას აჩენს.¹⁶¹ მართალია, მედიატორს აკისრია ვალდებულება, წაახალისოს მხარეთა მიერ ობიექტური კონსულტაციის მიღება სხვა სპეციალისტებისგან (მათ შორის იურისტებისგან), მაგრამ დილემა მწვავედება იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესულური შესაძლებლობის გამოყენებაზე გამოკვეთილად აცხადებენ უარს. ასეთი მოცემულობისას საინტერესოა, აქვს თუ არა უფლება ან აკისრია თუ არა ვალდებულება მედიატორს, თავად გასცეს რელევანტური ინფორმაცია.

მედიატორის ქმედება უნდა შემოიფარგლოს იმით, რომ მან მხარეები წაახალისოს და ხელი შეუწყოს მათ, მიიღონ დამოუკიდებელი და კვალიფიციური სამართლებრივი რჩევები განსახილველ საკითხთან მიმართებით ადვოკატისგან ან სხვა სპეციალისტებისგან. აშშ-ის მედიატორის ქცევის მოდელური სტანდარტების¹⁶² თანახმად, მედიატორს არ შეუძლია პირადად უზრუნველყოს, თითოეული მხარის მიერ თავისუფალი და ინფორმირებული არჩევანის განხორციელება კონკრეტული გადაწყვეტილებების მისაღწევად, მაგრამ, საჭიროების შემთხვევაში, მედიატორებმა უნდა შეასხენონ მხარეებს სხვა პროფესიონალების კონსულტაციის მნიშვნელობის თაობაზე, რათა მათ ინფორმირებული არჩევანი გააკეთონ. მსგავსად, საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის (4.3. მუხლი) თანახმად, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა გულისხმობს, რომ მხარეებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა, მათი ინტერესის შესაბამისად, მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული

¹⁶¹ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 31, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁶² Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005, Standard I A (2). აღნიშნული აქტი მიღებულ იქნა 1994 წელს აშშ-ის არბიტრაჟის, ადვოკატთა და კონფლიქტების მოგვარების სამი ასოციაციის მიერ. 2005 წლის სექტემბერში იმავე ორგანიზაციების მიერ აღნიშნულ აქტში განხორციელდა ცვლილებები, რითაც იგი შესაბამისობაში იქნა მოყვანილი მედიაციის პრაქტიკასთან.

გადანყვეტილება როგორც დავის შინაარსობრივ, ისე მედიაციის პროცედურულ საკითხებზე. ამასთან, მედიატორს არ ევალება როგორც მხარეთა მიერ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადანყვეტილების მიღების უზრუნველყოფა, ისე პროცესის გაგრძელება თუ კი ის მიიჩნევს, რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული ან გაუმართლებელია. (მუხლი 4.5.) მედიატორი უფლებამოსილია, საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან. საერთაშორისო პრაქტიკაში დგას საკითხი, მედიატორი, რომელიც ეხმარება მხარეებს მიიღონ ნეიტრალური, მიუკერძოებელი სამართლებრივი ინფორმაცია/რჩევა ადვოკატებისგან, გაანალიზონ მათი საქმის გადანყვეტის ალტერნატივები მედიაციის მიღმა – სასამართლო ან საარბიტრაჟო წარმოებაში, შეაფასონ საქმის ძლიერი და სუსტი სამართლებრივი ასპექტები, ფაქტობრივი მხარეები, მიიღონ ინფორმირებული, ურთიერთშეთანხმებული, თავისუფალი ნების ამსახველი გადანყვეტილება, შეადგინონ გაცნობიერებული, დეტალურად განსაზღვრული და შესრულება-აღსრულებაუნარიანი მედიაციის შეთანხმება, რამდენად შეიძლება ჩაითვალოს იურიდიული პრაქტიკის განმახორციელებლად? აღნიშნულის საპასუხოდ ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის რეზოლუციით დადგენილ იქნა, რომ მედიაცია არ არის სამართლის პრაქტიკა.¹⁶³

¹⁶³ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 32, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

აღნიშნული მოსაზრების საპირისპიროდ, დოქტრინაში არსებობს განსხვავებული მოსაზრებები, მაგალითად, იხ. *ჯანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადანყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 248, <http://press.-tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

„დიდი მნიშვნელობა ექცევა იმას ზოგადად მედიაცია წარმოადგენს იურიდიულ საქმიანობას თუ არის ჩვეულებრივი მომსახურება, რადგან იმ შემთხვევაში თუ სახეზე იქნება იურიდიული მომსახურებისადმი

ქართული მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის 3.3. პუნქტით¹⁶⁴ დადგენილია ინფორმაციის გაზიარების ფარგლები, კერძოდ, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მხარეებს, რომ მათ მაქსიმალურად გამოიყენონ თავიანთი რესურსები და დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბონ მორიგების პირობები. ამასთან, მას არ აქვს უფლება, თავისი კომპეტენციის მიღმა, მხარეებს სამართლებრივი ან სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს, შეაფასოს დავის გადანწყვეტის ალტერნატივები ან საქმის გარემოებები, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ეს მხარეებმა ითხოვეს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაშიც, მედიატორი უფლებამოსილია, გაუზიაროს მხარეებს საქმესთან დაკავშირებული ცოდნა და ინფორმაცია მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით.

3.1.4. მედიატორის მიუკერძოებლობა

მედიატორი აშკარად სუსტი და ძლიერი მხარის შემთხვევაში გაუცნობიერებელი მიუკერძოების საფრთხის წინაშე შეიძლება დადგეს. თუ მხარე იყენებს მანიპულაციურ ტაქტიკას, რათა მეორე მხარე აიძულოს ნაჩქარევად ხელი მოაწეროს სამედიაციო მორიგებას, მედიატორმა არ უნდა დაკარგოს მიუკერძოებლობა, არ შეეცადოს

მედიატორის საქმიანობის მიკუთვნება, მაშინ მასზე ადვოკატის ეთიკა უნდა გავრცელდეს. ამ მიმართულებით მედიატორი უპრიანა მიეკუთვნოს იურიდიულ საქმიანობას, რადგან მედიატორის გამოყენებით საბოლოო ჯამში იქმნება სამართლებრივ ნორმებს დაქვემდებარებული აღსრულება აქტი, თუმცა აღნიშნული კომპლექსურ საკითხს წარმოადგენს და მასზე გარდა ცალკე სამეცნიერო კვლევის საჭიროებისა, სავალდებულოა გაიხსნას ღია დისკუსიები იურიდიულ პროფესიაში, რაც დღეს საქართველოში არ ხდება და ეს თემა საერთოდ არ დგას იურიდიული პროფესიის წარმომადგენელთა დღის წესრიგში, თუმცა მედიატორის დანერგვის პარალელურად აღნიშნულზე სავალდებულოა მიდიოდეს მსჯელობა.“

¹⁶⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-3 მუხლის 3.3. პუნქტი <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

დაიჭიროს სუსტი მხარის პოზიცია მისი უფლებების დაცვაზე ორიენტირებით, არამედ უნდა აუხსნას ზენოლის განმახორციელებელ მხარეს, რომ კონსულტირების გარეშე, გადაწყვეტილების გაუაზრებლად მიღება თავად პროცესის ფუნდამენტურ პრინციპებს ეწინააღმდეგება.¹⁶⁵ ამდენად, მედიატორის სტრატეგიამ არ უნდა შეიძინოს ერთი მხარის უფლებების დაცვის ეფექტი, მისი სტრატეგია პროცესის პატივისცემის, მისი ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად წარმართვის მოტივით უნდა იქნეს დასაბუთებული. ამ გზით მედიატორი შეძლებს მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვას თვითგამორკვევისა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის ვალდებულების რეალიზებასთან ერთად.¹⁶⁶ ქცევის სტანდარტში ასევე იგულისხმება ისიც, რომ მან პროცესის განმავლობაში არ უნდა გამოიყენოს იმგვარი ფრაზები, არ უნდა გააჟღეროს წინადადებები (მით უფრო რჩევა ან მითითება), რომლებიც რომელიმე მხარისთვის მიმანიშნებლად ან მათ სასარგებლოდ იქნება აღქმული¹⁶⁷ და მეორე მხარის ინტერესებთან მიმართებით ერთი მხარის უპირატეს მდგომარეობას განაპირობებს.

მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები უფლებას ანიჭებს მედიატორს, უარი თქვას პროცესში მონაწილეობაზე და შემდგომში ნებისმიერ ეტაპზე გავიდეს პროცესიდან, თუ მისი მხრიდან შეუძლებელია მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა. მოდელური სტანდარტების რეფორმის გაერთიანებულმა კომისიამ

¹⁶⁵ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 107, (comments of Bill Eddy).*

¹⁶⁶ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187⁵ (1) მუხლის თანახმად, სასამართლო მედიაციის ვადა შეადგენს 45 დღეს, მაგრამ არანაკლებ 2 შეხვედრისა. სულ მცირე ორი შეხვედრის სავალდებულობა სხვადასხვა მიზეზთა შორის იმითაც აიხსნება, რომ თუ მხარეებს პირველივე სესიაზე სურთ მორიგდნენ, საჭირო იქნება მეორე სესიაზე დასწრებაც, რათა მათ ჰქონდეთ შეთანხმების პირობების გააზრებისა და სრულფასოვნად გაცნობიერების შესაძლებლობა სამედიაციო მორიგების საბოლოო ხელმოწერამდე.

¹⁶⁷ *კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 16, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].*

განიხილა საკითხი, რამდენად მიზანშეწონილი იყო, მედიაციიდან გასვლის უფლების გამოყენებას წინაპირობის სახით დამატებოდა დათქმა, „იმ პირობით, რომ პროცესზე უარი შესაძლებელია რომელიმე მხარის ინტერესებისათვის ზიანის მიუყენებლად.“ საბოლოოდ, კომისიამ ამ წინაპირობის განსაზღვრა მედიაციიდან გასვლის უფლების გამოყენებისათვის მიზანშეწონილად არ მიიჩნია.¹⁶⁸

მიუკერძოებლობის პრინციპს განამტკიცებს მოდელური სტანდარტების მე-2 ნესი, რომლის მიხედვით, მედიატორმა მედიაცია უნდა წარმართოს მიუკერძოებლად და თავიდან აიცილოს იმგვარი ქმედება, რომელიც აჩენს მიკერძოებულობის აღქმას. აღნიშნული ნიშნავს, რომ მან არ უნდა იმოქმედოს მიკერძოებით ან წინასწარ ჩამოყალიბებული რწმენით, რომელიც დაფუძნებული იქნება პერსონალურ მახასიათებლებზე, ბექგრაუნდზე, ღირებულებებსა და რწმენაზე ან მედიაციის პროცესში გამოვლენილ ქმედებებზე ან სხვა ნებისმიერ მიზეზზე.¹⁶⁹ მოდელური სტანდარტის მიხედვით, მედიატორს, რომელიც პერსონალური თუ სხვა მიზეზით არ არის მიუკერძოებელი, აქვს საშუალება უარი თქვას მის მიერ მედიატორის ფუნქციების შესრულებაზე. ამავდროულად, მიკერძოებულობა ან ამგვარი აღქმა შეიძლება წარმოიშვას მედიაციის პროცესის ნებისმიერ ეტაპზე, რა დროსაც მხარეებს აქვთ უფლება განაცხადონ მედიატორის აცილების, ხოლო თავად მედიატორს - თვითაცილების შესახებ.¹⁷⁰

3.1.5. მხარეთა ძალთა დისბალანსთან გამკლავება

კერძო შეხვედრა საუკეთესო ფორმატია ოჯახური ძალადობისა და ძალთა დისბალანსის სკრინინგისთვის, მხარეთა ურთიერთო-

¹⁶⁸ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 32-33, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

¹⁶⁹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 15, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁷⁰ იქვე, 16.

ბის ისტორიისა და კონფლიქტის მიზეზების კვლევისთვის, რეალობის ტესტის განხორციელებისა და ინტერესების შესატყვისის შეთავაზებების შემუშავების ხელშეწყობისთვის. ამდენად, ინდივიდუალური შეხვედრა მხარეთა მოლაპარაკების შესაძლებლობებისა და მხარეთა ძალაუფლების დაბალანსების ერთ-ერთი ქმედითი საშუალებაა.¹⁷¹

რადგან ზოგიერთ კულტურაში მხარეები ურთიერთობებზე არიან ორიენტირებული და არა ხელშეკრულების დეტალურ მოწესრიგებაზე, ამიტომ მედიატორმა უნდა დასვას შეკითხვები, რომელიც ხაზს გაუსვამს, რომ ბუნდოვანების შესახებ მხარეები ინფორმირებულები არიან. ამის მიუხედავად, მედიატორს რჩება უფლება, თუ თვლის, რომ საფრთხე ექმნება მედიაციის პროცესის ხარისხს თვითგამორკვევის ნაწილში, უარი თქვას ამგვარი შეთანხმების მიღებაზე. მედიატორს შეუძლია იყოს *culturally imperialistic*. შუამავლებს უნდა შეეძლოთ თავიდან აიცილონ კულტურული იმპერიალიზმის ბრალდება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც შუამავალი გადაწყვეტს, თავად იყოს იმპერიალისტი.¹⁷²

¹⁷¹ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 104.*

¹⁷² მედიატორის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი სტრატეგიული იარაღია პროცესზე მოსანვევ რელევანტურ პირთა წრის განსაზღვრა და მათი პროცესში ჩაბმა. მესამე პირები და მხარეთა პირადი წარმომადგენლები საოჯახო მედიაციის პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანეს და აქტიურ ინგრედიენტადაა მიჩნეული. ამდენად, მედიაციის პროცესზე, სხვადასხვა სტრატეგიული მიზნით, საჭიროა ყველა იმ პირთა მოწვევა, რომელთაც გარკვეული - პოზიტიური თუ ნეგატიური როლი შეიძლება ჰქონდეთ შეთანხმების მიღწევის პროცესში. ამ პირთა შორის, ერთი მხრივ, შეიძლება იყვნენ სპეციალისტები, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუწყონ თვითგამორკვევას და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებას (იურისტი, ფსიქოლოგი, ფინანსისტი, უძრავი ქონების აგენტი). აღნიშნული პირები შეიძლება მოწვეულ იქნენ, როგორც მხარის წარმომადგენლების, ისე დამოუკიდებელი სპეციალისტების - მესამე პირების სტატუსით. *Abramson H., Crossing Crossing Borders into New Ethical Territory: Ethical Challenges: Ethical Challenges When Mediating Cross-Culturally, S. Tex. L. Rev. 921, 2008, 941-942.*

„მოინვიეთ ყველა კეთილი ფერია და ბოროტი ჯადოქარი მე-
დიაციანზე!“ რატომ ეძინა მძინარე მზეთუნახავს ასი წელიწადი? მან
თითისტარზე გაიჭრა ხელი. ამ წყევლით დასაჯა განაწყენებულმა
ბოროტმა ჯადოქარმა მზეთუნახავის მშობლები, რომლებმაც ჯა-
დოქარი შვილის გრანდიოზულ იუბილეზე არ მიიწვიეს.¹⁷³

მედიატორის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი სტრატეგიული ია-
რალია პროცესზე მოსაწვევ რეგულაციურ პირთა წრის განსაზღვრა
და მათი პროცესში ჩაბმა. მესამე პირები და მხარეთა პირადი წარ-
მომადგენლები საოჯახო მედიაციის პროცესის ერთ-ერთი უმნიშ-
ვნელოვანეს და აქტიურ ინგრედიენტადაა მიჩნეული. ამდენად, მე-
დიაციის პროცესზე, სხვადასხვა სტრატეგიული მიზნით, საჭიროა
ყველა იმ პირთა მონაწილეობა, რომელთაც გარკვეული - პოზიტიური
თუ ნეგატიური როლი შეიძლება ჰქონდეთ შეთანხმების მიღწევის
პროცესში. ამ პირთა შორის, ერთი მხრივ, შეიძლება იყვნენ სპეცია-
ლისტები, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუწყონ თვითგამორკვევას
და ინფორმირებული გადანაცვლებების მიღებას (იურისტი, ფსიქო-
ლოგი, ფინანსისტი, უძრავი ქონების აგენტი...). აღნიშნული პირები
შეიძლება მოწვეულ იქნენ, როგორც მხარის წარმომადგენლების, ისე
დამოუკიდებელი სპეციალისტების - მესამე პირების სტატუსით.

მოდელურ სტანდარტებს, რა თქმა უნდა, არ შეუძლია უზრუნ-
ველყოს გარანტიები, რომ რომელიმე კონკრეტული შუამავალი შე-
ესაბამება მათ. ასევე არ შეუძლია გარანტირებულად გადაჭრას მო-
წინაწილებს შორის არსებული ფუნდამენტური უთანასწორობა. ეს
სამუშაო არის საკანონმდებლო ორგანოებისთვის ან სასამართლო-
ებისთვის.¹⁷⁴ რისი ვაკეობაც მოდელურ სტანდარტებს შეუძლიათ,
არის უზრუნველყოს საზოგადოება და იურიდიული საზოგადოება,
რომ საოჯახო მედიაციის პროფესია მზადაა აიღოს პასუხისმგებ-

¹⁷³ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 105, შემდგომი მითითებით: Mosten F.S., Collaborative Divorce Handbook, Toolbox of Strategies for Collaborative Agreement, Jossey-Bass, 2009, 77-104.*

¹⁷⁴ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 16.*

ლობა მედიაციაში თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფასა და ამ გზით ფუნდამენტური უსამართლობის პრევენციაზე ხელშეწყობ მოლაპარაკებებში; მედიატორის ნეიტრალური როლის შენარჩუნებით სტანდარტები მედიაციის კარგ პრაქტიკას ნერგავს, რაც ნაკლებ შანსს ტოვებს (თუმცა, რა თქმა უნდა, ვერ გამორიცხავს) არაკეთილსინდისიერი მხარეების მიერ მედიაციის პროცესის ბოროტად გამოყენებისთვის.¹⁷⁵

3.1.6. მედიაციის შეწყვეტა

„ნებისმიერი დისბალანსი¹⁷⁶ აზარალებს არა მხოლოდ მხარეებს, არამედ პროცესის ეთიკურ მთლიანობასაც“. როგორც წესი, თუ მხარეთა შორის ძალაუფლების თანაზომიერების პრინციპი ფუნდამენტურად შერყეულია, მაშინ ითვლება, რომ მედიაცია ვერ უზრუნველყოფს მხარეებისთვის თვითგამორკვევის პრინციპის განხორციელების თანაბარ შესაძლებლობებს და პროცესის გაგრძელება მის არსობრივ მიზანს შორდება. მოცემულ შემთხვევაში, ეთიკის კომენტატორების უმთავრესი რეკომენდაცია იქნებოდა მედიაციის პროცესის შეწყვეტა მედიატორის ინიციატივით.¹⁷⁷

მედიაციის შეწყვეტა ეს არის ის უკიდურესი გადაწყვეტილება (ultima ratio), რომელიც მიიღება იმ შემთხვევაში, თუ პროცედურული სამართლიანობით, მედიატორის სტრატეგიული და ტაქტიკური ინტერვენციით მხარეთათვის თვითგამორკვევის თანაბარი პირობების უზრუნველყოფა მიუღწევად ამოცანად რჩება. თუ ძალთა დისბალანსი მართვადაი და პროცესის ეთიკური მთლიანობა შენარჩუნებადია, მაშინ მედიაციის პროცესის გადარჩენა უპირატეს ამოცანად რჩება.¹⁷⁸

¹⁷⁵ იქვე, 17.

¹⁷⁶ *Waldman E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 107, (comments of Bill Eddy).

¹⁷⁷ იქვე, 87.

¹⁷⁸ იქვე.

ძალთა სხვადასხვაგვარი დისბალანსის არსებობისას მედიატორმა უნდა შეაფასოს არსებულ მოცემულობაში მოლაპარაკების გაგრძელების რისკებს რამდენად გადანონის სამედიაციო მორიგების თანმდევი სიკეთეები.¹⁷⁹ თუ მედიატორის მიერ მისი ეთიკური კომპეტენციის ფარგლებში ვერ იქნა უზრუნველყოფილი მხარეთა თვითგამორკვევა,¹⁸⁰ მაშინ გამოყენებული იქნება უკიდურესი ღონისძიება მედიაციის შეწყვეტის სახით. ქართული მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-2 მუხლის მე-6 პუნქტი ჩამოთვლის დისკრიმინაციის ნიშნებს, რამაც მედიატორის შესაძლო მიკერძოება შეიძლება გამოიწვიოს. აქ მოიაზრება სტერეოტიპული წარმოდგენებიც და ასევე უნდა გავრცელდეს მხარეთა ძალთა ასიმეტრიის გამო მათ მიმართ გაჩენილ იმგვარ დამოკიდებულებაზე (მაგ., ე.წ. სუსტი მხარის/მსხვერპლის მიმართ - სიბრალეულზე, გადაჭარბებულ ემპათიაზე, ან ე.წ. ძლიერი მხარის/აგრესორის მიმართ - აგრესიაზე, დასჯის სურვილზე), რაც მედიატორის მიუკერძოებლობას და ნეიტრალურობას გამორიცხავს ან ეჭვქვეშ აყენებს.¹⁸¹

¹⁷⁹ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 95-96.*

¹⁸⁰ თვითგამორკვევის უზრუნველყოფა და გარანტირება მედიატორს თავად არ შეუძლია, ეთიკის კოდექსები მხოლოდ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის მოვალეობას განამტკიცებენ კომპეტენტურად, ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად პროცესის წარმართვის გზით, რაც გულისხმობს თვითგამორკვევის წახალისების მიზნით, სხვადასხვა სტრატეგიულ-ტაქტიკური, პროცესუალურ-მეთოდოლოგიური მექანიზმის გამოყენებას. იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-4 მუხლი, მხარეთა თვითგამორკვევა, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

¹⁸¹ მედიატორმა უარი უნდა თქვას მედიაციის წარმართვაზე თუ ის თვლის, რომ მედიაციის მონაწილის რასის, კანის ფერის, სქესის, წარმოშობის, ეთნიკური კუთვნილების, ენის, რელიგიის, ესთეტიკური განცდის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა ნიშნის შესახებ წინასწარ ჩამოყალიბებული წარმოდგენების (სტე-

გასათვალისწინებელია, რომ ხშირად სასამართლო დავამ კიდევ უფრო შეიძლება გააძლიეროს ძალაუფლებრივი ნონასწორობის რღვევა მხარეთა შორის.¹⁸² ამდენად, თითოეული დავის გადაწყვეტის პროცესის არსობრივ-პროცედურული უპირატესობები კონფლიქტის არსთან სიღრმისეულ კონტექსტუალურ ანალიზს მოითხოვს იმის დასადგენად, დავის გადაწყვეტის კონტინუუმის რომელი პროცესუალური რგოლია მხარის მრავალმხრივი საჭიროებების შესატყვისი. ავტონომიურობისა და მდგრადი, თვითმყოფადი ნებელობითი სისტემის მქონე მხარეებისთვის მედიაცია ხშირად „ეთიკურად ყველაზე სიცოცხლისუნარიანი პროცესია“¹⁸³.

3.2. ძალადობის საკითხებთან დაკავშირებული დილემები

საინტერესოა შემთხვევა, როდესაც მედიატორი მოლაპარაკების პროცესში აღმოაჩენს ისეთ გარემოებებს, რომელიც აჩენს საფუძვლიან ეჭვს ქალის/არასრულწლოვნების მიმართ წარსულში განხორციელებული ან/და ამწყობი განგრძობადი ძალადობის შესახებ და რა დილემების წინაშე აყენებს ეს მედიატორს, რამდენად შესაძლებელია პროცესის გაგრძელება და რა ზღვრამდე.

3.2.1. კონფიდენციალობის დაცვის ფარგლები

კონფიდენციალობა მედიაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპია და ამ პროცესის „დახურული ბუნება“, განასხვავებს მას

რეოტიპები) გამო მას არ შეუძლია პროცესის მიუკერძოებლად წარმართვა.სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-2 მუხლის 2.6. მუხლი <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

¹⁸² Waldman E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 98.

¹⁸³ იქვე, 100.

სხვა ფორმალური ნარმოებებისაგან¹⁸⁴. ეს პრინციპი განსა-

¹⁸⁴ იხ. *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 77-78, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022]. მედიაციის დოქტრინაში კონფიდენციალობის პრივილეგია აბსოლუტურ უფლებად არ განიხილება. როდესაც საქმე მიდის სასამართლო დავამდე, მოქმედებს სტანდარტი, რომ ყველა მტკიცებულება, რასაც აქვს საქმესთან შემხებლობა და შეიძლება იქონიოს გავლენა საქმის შედეგზე, უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და დასაშვები მტკიცებულება, რადგან საჯარო ინტერესია საქმეზე განხორციელდეს ჭეშმარიტი მართლმსაჯულება, რაც სასამართლოს ინფორმატიულობაზეც არის რიგ შემთხვევაში დამოკიდებული. მედიაციაზე ვრცელდება სტანდარტი, რომ კონფიდენციალობის პრივილეგიით დაცულია პროცესში გაჟღერებული ინფორმაცია თუ გაცვლილი მტკიცებულებები. თუმცა არსებობს რიგი გამონაკლისები, როდესაც კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების სავალდებულობა დგება, თუმცა ამ შემთხვევაში ამოსავალია ორი დიდი ინტერესის, ერთი მხრივ, მედიაციის კონფიდენციალობის პრივილეგიის და მეორე მხრივ, საჯარო ინტერესის ბალანსი იქნეს დაცული. პრივილეგიის უფლებამოსილება და კონფიდენციალობა არ არის ერთი და იგივე თეზა, თუმცა ხშირად მათ შეცდომით ერთმანეთთან აიგივებენ. მნიშვნელოვანია მედიაციაში ჩართულმა პირებმა ნათლად დაინახონ ამ ორ ცნებას შორის სად გადის ზღვარი, და კერძოდ, რიგი კონფიდენციალური კომუნიკაცია არ არის პრივილეგიით დაცული, თუმცა ყველა პრივილეგირებული კომუნიკაცია არის კონფიდენციალური. ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გავრემობას, რომ მხარეებმა შეიძლება კონფიდენციალურობის დათქმით მოახდინეს ინფორმაციის გაცვლა, თუმცა მაინც შესაძლებელია შეიქმნას ისეთი ვითარება, როდესაც მათ მოუწიოთ კონფიდენციალურობის დათქმით გაცვლილი ინფორმაციის გასაჯაროება სასამართლოს წინაშე.

იხ. *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, სქოლიო 427, შემდგომი მითითებით: *Nelson M.R., Nelson on ADR, Thomson Carswell, 2003, 27*. მედიაციის პროცესში კონფიდენციალობით დაცული ინფორმაციის გამჟღავნების შესაძლებლობა არსებობს თუ ეს კონკრეტული შემთხვევა იმ გამონაკლისებში ხვდება, რაც სავალდებულოს ხდის კონფიდენციალურ პროცესში გავრცელებული ინფორმაციის გამჟღავნებას: ა) თუ ასეთი ვალდებულება განერილია ამა თუ იმ კონკრეტულ კანონში, რასაც შეხება აქვს მედიაციის მიმდინარეობასთან (მაგ: რაიმე სახის ინფორმაცია, რაც არასრულწლოვნის საუკეთესო

კუთრებით მიმზიდველია ისეთი ტიპის დავებში, სადაც კონფლიქტი პირადი ხასიათისაა (საოჯახო ურთიერთობები, ბიზნეს პარტნიორებს შორის ურთიერთობები, ინდივიდუალური შრომითი ურთიერთობებიდან წარმოშობილი დავები და სხვა), ან შეეხება კომერციულ საიდუმლოებას, რეპუტაციის დაკარგვის რისკებსა და სხვა სენსიტიურ თემებს, რა დროსაც შეიძლება დავაში ჩართულ პირთა ინტერესებში არ შედიოდეს კონფლიქტის გახმაურება და ამა თუ იმ საკითხის გასაჯაროება.¹⁸⁵

მედიატორის ეთიკის ვალდებულებების კონტექსტში აღნიშნული პრინციპი მოიცავს ორ ასპექტს: პირველი, მედიატორმა უნდა დაიცვას მედიაციის პროცესის კონფიდენციალობა მესამე მხარეების მიმართ. მეორე, როდესაც მედიატორი მხარეებს ხვდება განცალკევებით, მან კონფიდენციალურად უნდა შეინახოს განცალკევებით შეხვედრაზე გაჟღერებული ნებისმიერი ინფორმაცია, რომ-

ინტერესს ეხება, მისი კონფიდენციალურად შენახვა ვერ მოხდება, რადგან არასრულწლოვნის კანონიერი ინტერესები დაცულია კანონმდებლობით). ბ) თუ კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება უშუალოდ ეხება მხარის კანონიერი ინტერესების რეალიზაციას (მაგ: როდესაც მხარეს მედიაციის პროცესში მედიატორის ან ადვოკატის მხრიდან მიადგა ზიანი, მედიატორის ან ადვოკატის კონკრეტული ქმედებით, რა თქმა უნდა მხარე საკუთარი ინტერესების დაცვის მიზნებისთვის თავისუფალია შესაძლებლობაში გაამჟავნოს მედიაციის პროცესში მისთვის ცნობილი კონფიდენციალური ინფორმაცია). გ) Uniform Mediation Act მე-6 მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად: გამჟღავნებას ექვემდებარება შემდეგი ინფორმაცია: ინფორმაცია, რაც ასახულია სამედიაციო შეთანხმებაში, რომელიც ხელმოწერილია ორივე მხარის მიერ; ინფორმაცია, რაც საჯარო კანონმდებლობის მოთხოვნების გათვალისწინებით; ინფორმაცია რომელიც შეიცავს მუქარას ან ძალადობის თუ დანაშაულის განხორციელებას; ინფორმაცია რომელიც აღკვეთავს დანაშაულს; ინფორმაცია, რომელიც ადასტურებს მედიატორის მიერ გადაცდომის ჩადენას; ინფორმაცია, რომელიც ადასტურებს მხარის ან მისი წარმომადგენლის თუ მესამე პირის მიერ დანაშაულის ჩადენას თუ პროფესიული სტანდარტის დარღვევას.

¹⁸⁵ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 33, <https://www.ge-undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

ლის საიდუმლოდ შენახვაც მხარეს სურს. ამასთან ერთად, მედიატორის ვალდებულებაა მხარეებს შეატყობინოს კონფიდენციალურობის ნებისმიერი შეზღუდვა, მაგალითად, ბავშვთა მიმართ ძალადობის ან დანაშაულის ჩადენის შესახებ გეგმის გამჟღავნება.¹⁸⁶

კონფიდენციალურობის ვალდებულება აღარ მოქმედებს თუ ინფორმაცია გასაჯაროვდა, მხარეებმა გამორიცხეს მისი კონფიდენციალობა, გამჟღავნება აუცილებელია მედიატორის ეთიკური ვალდებულების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის თავიდან აცილებისთვის, ან დაკავშირებულია სამომავლო სიკვდილის, სხეულის მძიმე დაზიანების, დანაშაულის ან თაღლითობის გზით დიდი ფინანსური დანაკარგის პრევენციასთან. კონფიდენციალობის პრინციპიდან მსგავს გამონაკლისს ადგენს ბევრი ქვეყნის მედიაციის კანონი და შესაბამისი საჯარო ინტერესის დაცვა ამ ქვეყნებში უპირველესად საკანონმდებლო შეზღუდვით მიიღწევა.¹⁸⁷

თუ მედიაციის დროს გამოვლინდება, რომ პროცესის გამოყენება ხდება სამომავლო კრიმინალური ქმედების განსახორციელებლად, მაშინ მედიატორი ვალდებულია, დაიყოლიოს მონაწილე, უარი თქვას ამ ქმედების სისრულეში მოყვანაზე, გადადოს ან შეწყვიტოს მედიაცია. მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტებით მას არ ეკისრება მედიაციის ფარგლებში გამჟღავნებული კრიმინალური განზრახვის შესახებ შესაბამისი ორგანოებისთვის შეტყობინების ვალდებულება. ამის მიზეზია ის გარემოება, რომ შესაძლებელია, კანონით ან მხარეთა შეთანხმებით არ იყოს განსაზღვრული კონფიდენციალობის პრინციპიდან ამგვარი გამონაკლისი და, ასეთ შემთხვევაში, მედიატორი ჩაითვლება კონფიდენციალობის პრინციპის დამრღვევად. შესაბამისად, ამ სტანდარტების მიხედვით, მედიატორის მიერ შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება საგამოძი-

¹⁸⁶ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 22, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁸⁷ *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 41, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

ებო ორგანოებისთვის კონფიდენციალურობის პრინციპის დარღვევად ჩაითვლება, თუ მას მხარისგან ნებართვა არ აქვს. თუმცა, აღნიშნული ამგვარად არ რეგულირდება ყველა ქცევის სტანდარტით, მედიაციის წესებით თუ შესაბამისი შიდა კანონებით. მაგალითად, „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი კონფიდენციალობის ვალდებულების დარღვევად არ მიიჩნევს, როდესაც მედიატორი შესაბამის ორგანოებს ატყობინებს მოსალოდნელი მძიმე დანაშაულის შესახებ.¹⁸⁸

ევროპის კონტინენტზე მედიაციის პროცესში კონფიდენციალურობის პრინციპის არსის და გამოყენების სფეროს შესახებ მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს ევროპარლამენტის და ევროსაბჭოს დირექტივა 2008/52/EC. აღნიშნული დირექტივა წევრ ქვეყნებს ავალდებულებს მედიაცია კონფიდენციალური იყოს როგორც მისი მსვლელობის, ასევე მის შემდგომ პერიოდშიც. შესაბამისად, მედიატორების მოწმედ დაბარება სასამართლოების მიერ სამოქალაქო და კომერციულ დავებზე, რათა დაიკითხონ მედიაციის პროცესში მიღებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით, არ დაიშვება. დირექტივა ასევე ითვალისწინებს გამონაკლისებს. აღსანიშნავია, რომ, როდესაც მიმდინარეობდა მუშაობა აღნიშნულ დირექტივაზე, თავდაპირველი რედაქცია არ ითვალისწინებდა გამონაკლისებს, თუმცა მიღებული დოკუმენტი შეიცავს მე-7 მუხლს, რომელიც ჩამოთვლის გამონაკლისებს, როდესაც საქმე ეხება ისეთ შემთხვევებს, როცა: ა) სახეზეა საჯარო ინტერესის საჭიროება; ბ) მედიაციის შეთანხმების აღსრულების საჭიროება; გ) ინფორმაციის გამჟღავნება წარმოადგენს რაიმე სახის გადაცდომის ან დანაშაულის თავიდან არიდების საშუალებას; დ) განპირობებულია არასრულწლოვნის ინტერესების დაცვით; ე) სახეზეა ორივე მხარის თანხმობა.¹⁸⁹

¹⁸⁸ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 28-29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

¹⁸⁹ იქვე, 23.

3.2.2. ოჯახური ძალადობის გამოვლენა

მონაწილის შეურაცხყოფა და ბავშვებისთვის საშიშროება ქმნის მნიშვნელოვან გამოწვევებს მედიატორისთვის, რათა წარმართოს პროცესი მათი უსაფრთხოების დასაცავად.¹⁹⁰ სტანდარტები მოიცავს ზოგად პრინციპს, რომ მედიატორები ნეიტრალურები არიან მიღწეული კონკრეტული შეთანხმების მიმართ იმ პირობით, რომ იგი მიიღწევა ნებაყოფლობით, მაგრამ ისინი არ არიან ნეიტრალური კლიენტებისა და მათი შვილების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.¹⁹¹ სტანდარტები „ოჯახურ ძალადობას“ უფრო ფართოდ განსაზღვრავენ, ვიდრე ფიზიკური ძალადობა, რომელიც მოიცავს „კონტროლისა და დაშინების საკითხებს“ და ცალსახად ადგენს, რომ: ზოგიერთი შემთხვევა არ არის შესაფერისი მედიაციისთვის უსაფრთხოების, კონტროლის ან დაშინების გამო. ის, რასაც სტანდარტები მოითხოვს, არის ის, რომ მედიატორმა მოახდინოს ოთხნაწილიანი მიდგომა ოჯახში ძალადობის პრობლემასთან დაკავშირებით: ტრენინგი, სკრინინგი, უსაფრთხოების ზომები და შეტყობინება.¹⁹²

აშშ-ის საოჯახო და განქორწინების მედიაციის პრაქტიკის სტანდარტებით¹⁹³ განმტკიცებული გარანტიებით¹⁹⁴: მედიატორმა

¹⁹⁰ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, 2001, Vol. 35, 20.*

¹⁹¹ იქვე.

¹⁹² იქვე, 20-21.

¹⁹³ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afccnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

¹⁹⁴ იქვე, სტანდარტი IX - მედიატორმა უნდა აღიაროს ბავშვზე ძალადობის ან უგულვებლყოფის ოჯახური სიტუაცია და მიიღოს შესაბამისი ზომები მედიაციის პროცესის შესაბამისად ჩამოყალიბებისთვის. A. როგორც გამოიყენება ამ სტანდარტებში, ბავშვზე ძალადობა ან უგულვებლყოფა განისაზღვრება მოქმედი სახელმწიფო კანონმდებლობით. B. მედია-

უნდა შეძლოს საოჯახოსამართლებრივ ურთიერთობებში შესაძლო ძალადობის ამოცნობა, რათა შესაბამისად წარმართოს მედიაციის პროცესი. ოჯახური ძალადობის შემცველ საოჯახოსამართლებრივ საქმეებში მედიატორის მონაწილეობა დაიშვება მხოლოდ შესაბამისი, სპეციალური მომზადების (ტრენინგის) გავლის საფუძველზე¹⁹⁵. სტანდარტები აღიარებს, რომ ყველა საქმე ვერ იქნება მედიაციაში განხილვისთვის შესაფერისი უსაფრთხოების, კონტროლისა და დაშინების ფაქტორების არსებობის გათვალისწინებით. სტანდარტები პირდაპირ ავალდებულებს მედიატორს მედიაციის პროცესში მორიგების ხელმონერამდე მიიღოს ყველა გონივრული ზომა ოჯახური ძალადობის სკრინინგისა და შეფასებისთვის.¹⁹⁶

საქართველოს კანონმდებლობით, [სასამართლო] მედიაციის გამოყენება დაუშვებელია ქალთა მიმართ ძალადობასთან ან/და ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებულ დავებზე.¹⁹⁷ ხოლო „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის¹⁹⁸ მე-4 პუნქ-

ტორმა არ უნდა განახორციელოს მედიაცია, რომელშიც ოჯახური მდგომარეობა მოიცავდეს ბავშვზე ძალადობას ან უგულვებელყოფას შესაბამისი და ადეკვატური ტრენინგის გარეშე. C. თუ მედიატორს აქვს დასაბუთებული საფუძველი იფიქროს, რომ ბავშვზე ძალადობენ ან უგულვებელყოფილია იურისდიქციის ბავშვზე ძალადობისა და უგულვებელყოფის შესახებ კანონების მნიშვნელობით, მედიატორმა უნდა მიმართოს ბავშვთა დაცვის მოქმედ კანონებს. 1. მედიატორმა უნდა წაახალისოს მონაწილეები გამოიკვლიონ შესაბამისი სერვისები ოჯახისთვის.

2. მედიატორმა უნდა განიხილოს ხელშეკრულების შეჩერების ან შეწყვეტის მიზანშეწონილობა მედიაციის პროცესში ბრალდებულის გათვალისწინებით.

¹⁹⁵ იქვე, X (B) სტანდარტი.

¹⁹⁶ იქვე, X (C) სტანდარტი.

¹⁹⁷ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 187³ (1) (ა) მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

¹⁹⁸ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ის, 18/09/2019, მე-10 მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022]. მუხლში ჩამოთვლილია გამონაკლისები, რომელთა არსებობის დროსაც მედიაციის

ტის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, კონფიდენციალობის ვალდებულება არ მოქმედებს, თუ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია პირის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის დაცვის, თავისუფლების უზრუნველყოფის ანდა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვისთვის. საქართველოს კანონის „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“¹⁹⁹ 9¹ მუხლის თანახმად, ქალთა

მონაწილეებს, მათ შორის მედიატორებს შეუძლიათ გაამჟღავნონ ინფორმაცია. აღნიშნული მუხლის მიხედვით ეს დასაშვებია თუ: ა) აუცილებელია პირის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის დაცვა ან თავისუფლების უზრუნველყოფა ანდა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვა; ბ) ინფორმაციის წარდგენა ხდება სამედიაციო მორიგების შედგენის ფაქტის დასამტკიცებლად, როდესაც მეორე მხარე სადავოს ხდის ან უარყოფს ამ ფაქტს; გ) მხარე ვალდებულია შეასრულოს მედიაციის დაწყებამდე ნაკისრი სამართლებრივი ვალდებულება, გაამჟღავნოს ის ინფორმაცია, რომელიც მედიაციის პროცესის მიმდინარეობისას გახდა ცნობილი მეორე მხარისათვის, იმის გათვალისწინებით, რომ ინფორმაცია მაქსიმალურად შეზღუდული მოცულობით გამჟღავნდება; დ) ინფორმაციის გამჟღავნება სასამართლოს ან სავალდებულო იურიდიული ძალის მქონე სხვა გადაწყვეტილებითაა გათვალისწინებული; ე) ინფორმაციის გამჟღავნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის გამოძიებისთვისაა აუცილებელი. ამ შემთხვევაში ინფორმაცია მაქსიმალურად შეზღუდული მოცულობით გამჟღავნდება და ამის შესახებ შესაბამის მხარეს წინასწარ ეცნობება; ვ) სამედიაციო მორიგების შინაარსის გამჟღავნება აუცილებელია მის ნებაყოფლობით შესასრულებლად ან იძულებით აღსასრულებლად; ზ) სამართლებრივი ან დისციპლინური დავა მიმართულია ინფორმაციის პროცესიდან, ამასთანავე, ამ ინფორმაციის გამჟღავნება აღნიშნული პირის სამართლებრივი ინტერესების დაცვისთვისაა აუცილებელი; თ) მედიაციის პროცესის მიმდინარეობისას კონფიდენციალურობის დაცვის პირობით გამჟღავნებული ინფორმაცია მხარისათვის მედიაციის დაწყებამდე იყო ცნობილი ან იგი მან კანონით გათვალისწინებული სხვა საშუალებით მიიღო, ან ეს ინფორმაცია სხვაგვარად მოხვდა საჯარო სივრცეში.

¹⁹⁹ საქართველოს კანონი „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 3143, 09/06/2006, 9¹-ე მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/26422?publication=21>> [20.05.2022].

მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის შემთხვევის გამოვლენას და მასზე შესაბამის რეაგირებას უზრუნველყოფენ სამართალდამცავი ორგანოები და სასამართლო ორგანოები, აგრეთვე ამ კანონით დადგენილი წესით – მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი. ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის ფაქტის პირველადი იდენტიფიკაციის და მასზე რეაგირების მიზნით შესაბამისი ორგანოებისათვის მიმართვის ვალდებულება აკისრიათ სამედიცინო დაწესებულებების, არასრულწლოვანთა შემთხვევაში – აგრეთვე საგანმანათლებლო და სააღმზრდელო დაწესებულებების, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლებამოსილ თანამშრომლებს და საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა სუბიექტებს. შესაბამისად, ამ კანონთა ნორმების სისტემური ანალიზით ვლინდება, რომ მედიატორს აკისრია ვალდებულება, შეწყვიტოს მედიაციის პროცესი და შეატყობინოს სასამართლოს დასრულებული ან მიმდინარე ძალადობის შესახებ არსებული ფაქტისა თუ საფუძვლიანი ეჭვის თაობაზე. მნიშვნელოვანია, რომ მედიატორი თავად შეიძლება არ გახდეს ძალადობის ფაქტის მონმე მედიაციის პროცესში და აღნიშნულ ინფორმაციას ფლობდეს მხოლოდ მხარის კონფიდენციალური მონათხრობისგან. არსებითია საკითხი, ამ შემთხვევაშიც ეკისრება თუ არა მედიატორს შეტყობინების ვალდებულება. რამდენადაც, კონფიდენციალობის პრინციპიდან გამონაკლისი ვრცელდება ინფორმაციაზე, რომლის გამჟღავნებასაც პრევენციული მნიშვნელობა ექნება პირის ჯანმრთელობის ანდა არასრულწლოვნის ინტერესების დასაცავად, ინფორმაცია ძალადობის საფუძვლიანი ეჭვის თაობაზეც უნდა ექვემდებარებოდეს გამჟღავნებას.

საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვა მედიაციაში, სადაც ძალადობის ისტორია გამოაშკარავდება, დაუშვებელი უნდა იყოს, რადგან მედიაციის მონყვლადი მხარე - მსხვერპლი მოკლებული იქნება შესაძლებლობას წარმართოს თავისუფალი მოლაპარაკება და განახორციელოს თვითგამორკვევა მოძალადესთან ძალაუფლებრივი ასიმეტრიისა და არათანაბარ ფსიქოემოციურ მდგომარეობაში

ყოფნის გამო.²⁰⁰ განსაკუთრებით საყურადღებოა შიშის ფაქტორი. დაუშვებელია განქორწინების დავაში ქალბატონმა მიიღოს დამლუპველი ქონებრივი და ბავშვის მეურვეობის საკითხებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება მოძალადე მეუღლის შიშით. ასეთ პირობებში, მედიაციის პროცესის მსვლელობისას განხორციელებული კომპრომისი შეიძლება იყოს მხოლოდ შიშით განპირობებული კაპიტულაცია, რომელიც არ განხორციელდებოდა ძალადობის ან მოსალოდნელი შურიძიების შიშის არარსებობის პირობებში.²⁰¹

3.2.3. მედიაციაში გამოვლენილ ოჯახურ ძალადობასთან გამკლავება

მედიაციის პროცესში ოჯახური ძალადობის აღმოჩენის შემთხვევაში, მედიატორს აკისრია ვალდებულება მიიღოს ყველა აუცილებელი ზომა მხარეთა და საკუთრივ მედიატორის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. მოცემულ შემთხვევაში, გამართლებულია თვით ყველა მხარის თანხმობის არარსებობის შემთხვევაშიც, ინდივიდუალური სესიების ჩატარება, მსხვერპლის მეგობრის, ნარმომადგენლის, ადვოკატი ნარმომადგენლისა თუ იურისტი მრჩევლისთვის პროცესის სესიებზე დასწრების შესაძლებლობის მიცემა, მხარის ნახალისება მედიაციის პროცესში ჩაერთოს ადვოკატი, იურისტი ნარმომადგენლის მეშვეობით, დააკავშიროს მხარეები შესაბამის საზოგადოებრივი ხასიათის სერვისებთან. მედიატორს ასევე აქვს შესაძლებლობა შეწყვიტოს ან შეაჩეროს მედიაციის სესიები მხარეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფით. მედიატორის მოვალეობაა ხელი შეუწყოს მხარეებს მშობლის ვალდებულებათა იმგვარ გადანაწილებასა და შეთანხმებაში, რომელიც მოემსახურება მშობ-

²⁰⁰ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხილეთ ასევე *Steegh N.V., Yes, No, and Maybe: Informed Decision Making about Divorce Mediation in the Presence of Domestic Violence*, Wm. & Mary J. Women & L., Vol. 9, 2003, 145-206.

²⁰¹ *Waldman E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

ლებისა და არასრულწლოვნების ფიზიკურ უსაფრთხოებასა და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას.²⁰²

„თუ ძალადობა ორივე მხარისგან ერთმანეთის მიმართ ხორციელდება და ძალთა დისბალანსი არ არის გამოკვეთილი, ამასთან საქმე არასრულწლოვნის ელემენტით არ არის დატვირთული, მაშინ შესაძლებელია ამგვარ საოჯახოსამართლებრივ დავაში მხარეებს თანაბრად ჰქონდეთ თავისუფალი მოლაპარაკებისა და ავტონომიური ნების გამოვლენის შესაძლებლობა. თუ ერთ მხარეს აქვს შიში, თვითუარყოფისა და დაქვემდებარების, მორჩილების ქცევითი გამოვლინებები, მედიაცია არ შეიძლება წარიმართოს ამგვარი უთანასწორობის პირობებში და საქმე უნდა დაუბრუნდეს სასამართლო განხილვას.“²⁰³ ძალადობის ხასიათის, ბუნებისა და სიმძიმის გამოკვლევის მიზნით, დიდი მნიშვნელობა აქვს მედიატორის მიერ სწორად დასმულ შეკითხვებს. აღნიშნული მიზნად ისახავს შეფასდეს აქვს თუ არა სავარაუდო მსხვერპლს სათანადო ემოციური რესურსი დამოუკიდებლად და სრულფასოვნად აწარმოოს მოლაპარაკება და საერთოდ დასაშვები იქნება თუ არა მედიაციის გაგრძელება. თუ მედიატორის შეცნობით სავარაუდო მსხვერპლი ზემოაღნიშნული უნარებით გამოირჩევა, მაშინ მედიაციაში მხარეებს შეიძლება ჰქონდეთ თავისუფალი და დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების მიღების რესურსი.²⁰⁴ მედიატორს ეკისრება, დარწმუნდეს, რომ მედიაციის შედეგად მიღებული შეთანხმება არ არის ისეთი უსამართლო, რომ შემაშფოთებელი იყოს (მაგალითად, ამა თუ იმ მხარის მხრიდან ფიზიკური მუქარის გამო დადებული) ან იმის გამო, რომ

²⁰² მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, სტანდარტი X (D, 1-6), <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

²⁰³ *Waldman E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 91.

²⁰⁴ *Girdner L. K.*, *Mediation triage: Screening for Spouse abuse in Divorce Mediation*, *Mediation Quarterly*, Vol. 7(4), 1990, 374.

არსებითი პირობები იმდენად სასტიკად უსამართლონი არიან, რომ არც ერთი გონიერი ადამიანი არ დათანხმდებოდა.²⁰⁵

კომპეტენტური ორგანოს წარმომადგენლის ან/და ფსიქოლოგის კვალიფიციური დასკვნა შესაძლებელია განხილულ იქნეს იმ დამატებით ინფორმაციად, რომელიც მედიატორს დაეხმარება ძალადობის არსებობისა და მხარეთა ფსიქო-ემოციური მდგომარეობის შეფასებაში.

მედიაციის პროცესში სსიპ სახელმწიფო ზრუნვისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დახმარების სააგენტოს უფლებამოსილი წარმომადგენლისა ან/და ფსიქოლოგის ჩართვის შესახებ მედიატორის რეკომენდაცია შეიძლება დაემაყაროს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის მე-8 პუნქტს, რომლის თანახმად, მედიატორი უფლებამოსილია მედიაციის ეფექტიანად წარსამართავად მხარეებს მედიაციის მიმდინარეობისას შესთავაზოს ნებისმიერი დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. კომპეტენტური ორგანოს წარმომადგენლის ან/და ფსიქოლოგის კვალიფიციური დასკვნა შესაძლებელია განხილულ იქნეს იმ დამატებით ინფორმაციად, რომელიც მედიატორს დაეხმარება ძალადობის არსებობისა და მხარეთა ფსიქო-ემოციური მდგომარეობის შეფასებაში. აღნიშნული მოქმედების განხორციელება შეიძლება აუცილებელი გახდეს, რადგან მედიატორს შესაძლოა არ ჰქონდეს სათანადო ცოდნა და კომპეტენცია სწორად შეაფასოს ძალადობის არსებობის ფაქტი, ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისათვის თუ სავარაუდო მსხვერპლის ჯანმრთელობისა და სხვა მნიშვნელოვანი ინტერესებისათვის შექმნილი საფრთხის რეალურობა. ამ კუთხით, საყურადღებოა აშშ-ის მედიატორის ქცევის მოდელური სტანდარტების IV (B) წესი, რომლის თანახმად, თუ მედიაციის პროცესში გამოვლინდება, რომ მედიატორს არ აქვს შესაძლებლობა კომპეტენტურად წარმართოს მედიაციის პროცესი, მედიატორი როგორც კი შესაძლებელი გახდება, მხარეებთან ერთად განიხილავს აღნიშნულ საკითხს, და მიიღებს შესაბამის ზომებს სიტუაცი-

²⁰⁵ *Schepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Fam. L. Q. a, Vol. 35, 2001, 15.*

ასთან მიმართებით, მათ შორის, მოითხოვს სათანადო დახმარებას²⁰⁶ ან მიიღებს გადაწყვეტილებას მედიაციის პროცესიდან გასვლის შესახებ. თუ მხარეები არ დაეთანხმებიან პროცესში აღნიშნული ორგანოს წარმომადგენლის მონვევას, მაშინ მედიატორს კიდევ ერთი მყარი არგუმენტი გაუჩნდება პროცესის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად იმ პერსპექტივით, რომ სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, თავად მართლმსაჯულების ორგანო უზრუნველყოფს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დასაცავად ყველა აუცილებელი ღონისძიების განხორციელებას.

3.2.4. მედიაციის შეწყვეტა

საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-5 ნაწილი დასაშვებად მიიჩნევს მედიატორის მიერ პროცესის შეწყვეტას საპატიო მიზეზის არსებობის შემთხვევაში. ხოლო, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხროციელების, მხარის/მხარეთა ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დაცვის შეუძლებლობა ის ლეგიტიმური ინტერესია, რომელიც უდავოდ შეიძლება იქნეს მიჩნეული მედიაციის პროცესის გაგრძელების არაგონივრულად მიჩნევის საფუძვლად „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების, პირის თავისუფლების, ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის დაცვა „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონით ასევე მიჩნეულია კონფიდენციალურობის პრინციპიდან ლეგიტიმურ გამონაკლისად.²⁰⁷

²⁰⁶ შეიძლება ეს იყოს სპეციალისტის, კომპეტენტური პირის მონვევა მესამე პირად პროცესში.

²⁰⁷ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1ს, 18/09/2019, მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [20.05.2022].

აშშ-ის მედიატორის ქცევის მოდელური სტანდარტების²⁰⁸ VI (B) სტანდარტის თანახმად, თუ მედიატორისთვის ცნობილი გახდება მხარეთა შორის ოჯახური ძალადობის ან შევიწროების შესახებ, მედიატორი იღებს სათანადო ზომებს, მათ შორის, საჭიროების შემთხვევაში, გადადებს, დატოვებს ან შეწყვეტს მედიაციის პროცესს.

საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-5 მუხლის 5.2. პუნქტის²⁰⁹ მიხედვით, მედიატორმა უარი უნდა თქვას სამედიაციო მორიგების მიღწევის ხელშეწყობასა და ხელმოწერაზე, თუ იგი აშკარად უკანონო ან ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს. აღნიშნული დანაწესი ასევე უნდა გავრცელდეს ისეთ საოჯახოსამართლებრივ საქმეებზე, სადაც აშკარაა ძალადობის ისეთი სიტუაცია, როდესაც ერთი მხარის მიერ თავისუფალი ნების ფორმირება გამორიცხულია. საინტერესოა, საკითხი, თუ მედიატორს გამოეპარება ასეთი ფაქტი და მორიგება დამტკიცდება, შემდგომში თუ ექნება მსვერპლს ასეთი გარიგების შეცილების უფლება სამოქალაქო კოდექსის გარიგების ბათილობის საფუძვლებით (იძულებით დადებული გარიგება)²¹⁰, თუმცა, ეს საკითხი წინამდებარე ნაშრომის ფარ-

²⁰⁸ მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები (Model Standards of Conduct for Mediators), ამერიკის საარბიტრაჟო ასოციაცია, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია და კონფლიქტების მოგვარების ასოციაცია (American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution), მიღებულია 1994 წელს, გადამუშავდა 2005 წელს, <https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf> [20.05.2022].

²⁰⁹ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მე-5 მუხლის 5.2. პუნქტი, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

²¹⁰ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 786, 24/07/1997, 85-ე მუხლი <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=117>> [20.05.2022]. გარიგების დადების მიზნით იმ პირის იძულება (ძალადობა ან მუქარა), რომელმაც დადო გარიგება, ანიჭებს ამ პირს გარიგების ბათილობის მოთხოვნის უფლებას მაშინაც, როცა იძულება მომდინარეობს მესამე პირისაგან.

გლებს სცდება და სხვა სამომავლო კვლევების განხორციელების საფუძველი შეიძლება გახდეს.

3.3. არასრულწლოვნის მონაწილეობასთან დაკავშირებული გამონკვევები

2019 წლის 20 სექტემბერს ბავშვის უფლებათა კოდექსის²¹¹ მიღებამ ფაქტობრივად შეცვალა არასრულწლოვნის მიმართ ქართული სამართლის დამოკიდებულება. ბავშვის სურვილმა და აზრის მოსმენის უფლებამ მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დატვირთვა შეიძინა. ბავშვს მიენიჭა პროცესუალური უფლებებიც, თავად გამოვიდეს საკუთარი უფლებისა და ინტერესის დასაცავად როგორც ადმინისტრაციულ ორგანოში, ისე სასამართლოში. ამავდროულად, საკანონმდებლო დონეზე გაიწერა, რომ ბავშვთან დაკავშირებული ნებისმიერი საკითხი უნდა გადაწყდეს მისი ჩართულობითა და საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულად გათვალისწინების გზით. ბავშვის ქონებრივი უფლებების განკარგვის გარკვეულ საკითხებზე სასამართლო კონტროლის მექანიზმი ამოქმედდა.

ოჯახური მედიაციის მოდელური სტანდარტების მთავარი ინოვაციაა ის, რომ ისინი აკისრებენ ვალდებულებას მედიატორს „დაეხმაროს მონაწილეებს იმის დადგენაში, თუ როგორ დააწინაურონ ბავშვების საუკეთესო ინტერესები“, რომლებიც აღმოჩნდნენ ასეთ ოჯახურ კონფლიქტში.²¹² მედიაცია ზოგადად ბავშვების საუკეთესო ინტერესებშია, რადგან ის ხაზს უსვამს თვითგამორკვევას, ნებაყოფლობით შეთანხმებებს. ბავშვების უმეტესობა სარგებლობს განქორწინების შემდეგ ორივე მშობლთან ურთიერთობის გაგრძელებით, თუ ეს უსაფრთხოა მშობლებისა და ბავშვებისთვის; მედიაცია, ალბათ, საუკეთესო დავის გადაწყვეტის პროცესია,

²¹¹ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-1ს, 20/09/2019, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4613854?publication=2>> [20.05.2022].

²¹² *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 18.

რომელიც მშობლებს დაეხმარება ამ მიზნის მიღწევაში თვითგამორკვეული შეთანხმებების მეშვეობით.²¹³

სტანდარტების მიხედვით, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მშობლები, მოიძიონ ინფორმაცია ბავშვის განვითარებისა და საზოგადოების სასარგებლო რესურსების შესახებ. შუამავლობის შედეგად მიღებული აღზრდის გეგმები უნდა შეიცავდეს დეტალების შესაბამის დონეს ბავშვის საცხოვრებლისა და გადამწყვეტილების მიღების პასუხისმგებლობების დებულებებში. მონაწილეებმა უნდა მიმართონ მშობელთა გეგმის გადახედვის აუცილებლობას დროთა განმავლობაში ბავშვის განვითარების საჭიროებების ცვლილების გამო და უზრუნველყონ მომავალი დავების გადამწყვეტის პროცედურა.²¹⁴

მედიატორმა უნდა წარმართოს მედიაციის პროცესი იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილი იყოს წინდახედულება, დროულობა, უსაფრთხოება, ყველა სათანადო პირის დასწრება, მხარეთა სრულფასოვანი მონაწილეობა, პროცედურული სამართლიანობა, მხარეთა კომპეტენტურობა, ინფორმირებულობა და მონაწილეთა შორის სათანადო პატივისცემა.²¹⁵

მშობელთა მუდმივი კონფლიქტის ქვეშ მყოფი ბავშვები არიან ოჯახური დავების პროგნოზირებადი მსხვერპლი; არცერთ სხვა სფეროში არ არის ამდენი მორალურად უდანაშაულო და სოციალურად მნიშვნელოვანი არამონაწილეების კეთილდღეობა ასე რეგულარულ საფრთხეში.²¹⁶

საქართველოს „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილით,²¹⁷ ადმინისტრაციული წარმოება და სასამართლო

²¹³ იქვე.

²¹⁴ იქვე, 18-19.

²¹⁵ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 35-36 <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

²¹⁶ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 2.

²¹⁷ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-1ს, 20/09/2019, 72-ე მუხლის პირველი ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4613854?publication=2>> [20.05.2022].

პროცესი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე ბავშვის მონაწილეობით ან/და ბავშვთან დაკავშირებულ ნებისმიერ საკითხზე უნდა განხორციელდეს მულტიდისციპლინური მიდგომით, ბავშვის ფსიქოლოგიური, სოციალური, ემოციური და ფიზიკური ჯანმრთელობის შეფასებისა და მისი საუკეთესო ინტერესების დადგენის მიზნით.

3.3.1. არასრულწლოვნის ჩართვა მედიაში

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 81¹ მუხლით,²¹⁸ არასრულწლოვანს უფლება აქვს, თავისი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად სასამართლოს მიმართოს. ამ შემთხვევაში სასამართლო ნიშნავს საპროცესო წარმომადგენელს და განიხილავს საქმეს. არასრულწლოვან მოსარჩელეს უფლება აქვს, არ დაეთანხმოს თავის საპროცესო წარმომადგენელს და თვითონ დაიცვას თავი. სასამართლო ვალდებულია ასეთ საქმეში ჩააბას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 81-ე მუხლის მე-3 ნაწილის²¹⁹ მიხედვით, 7-დან 18 წლამდე არასრულწლოვანთა, აგრეთვე შეზღუდულ ქმედუნარიანად აღიარებულ მოქალაქეთა უფლებებსა და კანონით დაცულ ინტერესებს სასამართლოში იცავენ მათი მშობლები, მშვილებლები ან მზრუნველები. ამასთანავე, სასამართლო ვალდებულია ასეთ საქმეებში ჩააბას თვით არასრულწლოვნებიც. ხოლო მე-6 ნაწილის თანახმად, საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უფლებამოსილია მიმართოს სასამარ-

²¹⁸ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 81¹ მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

²¹⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 81-ე მუხლის მე-3 და მე-6 ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

თლოს არასრულწლოვნის და მხარდაჭერის მიმღების უფლებების დასაცავად.

ამდენად, მედიატორის დღის წესრიგში დგება ასევე საკითხი, თუ როდის უნდა აცნობოს ამა თუ იმ საქმის მედიაციაში განხილვის თაობაზე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ასევე, არსებობს შესაძლებლობა, რომ თავად ამ ორგანომ მიმართოს მედიატორს ინფორმაციის მინოდებაზე, ასეთ დროს, გასათვალისწინებელია, ხომ არ დგება კონფიდენციალურობის პრინციპის დარღვევა. ასეთ ვითარებაში, დღის წესრიგში დგება არასრულწლოვნის მედიაციაში ჩართულობის ფარგლების საკითხიც.

საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის მოდელური სტანდარტების²²⁰ სტანდარტი VIII ადგენს, C. მედიატორმა უნდა (shall) აცნობებს სასამართლოს მიერ ბავშვებისთვის დანიშნულ ნებისმიერ წარმომადგენელს მედიაციის შესახებ. თუ მონაწილეობს ბავშვების წარმომადგენელი, მედიატორმა თავიდანვე უნდა განიხილოს ამ მონაწილეობის გავლენა მედიაციის პროცესზე და მედიაციის კონფიდენციალურობა მონაწილეებთან ერთად. მონაწილეობს თუ არა ბავშვების წარმომადგენელი, მედიატორი წარუდგენს წარმომადგენელს მიღებულ შეთანხმებებს იმდენად, რამდენადაც ისინი ეხება ბავშვებს.

ნიშანდობლივია ამავე სტანდარტით, D. გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, ბავშვებმა არ უნდა მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში ორივე მშობლისა და ბავშვების სასამართლოს მიერ დანიშნული წარმომადგენლის თანხმობის გარეშე. E. ბავშვების მედიაციის პროცესში ჩართვამდე, მედიატორმა უნდა გაიაროს კონსულტაცია მშობლებსა და ბავშვების სასამართლოს მიერ დანიშნულ წარმომადგენელთან იმის შესახებ, უნდა მიიღონ

²²⁰ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

თუ არა ბავშვებმა მედიაციის პროცესში მონაწილეობა და ამ მონაწილეობის ფორმაზე. F. მედიატორმა უნდა აცნობოს ყველა დაინტერესებულ პირს ბავშვებისთვის ხელმისაწვდომი მონაწილეობის ვარიანტების შესახებ (რომელიც შეიძლება მოიცავდეს პირად მონაწილეობას, ინტერვიუს ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროფესიონალთან, ან მედიატორის მოხსენებას მშობლებისთვის, ან ვიდეოჩანაწერს) და იმსჯელოს თითოეულის ხარჯებსა და სარგებელზე მონაწილეობთან ერთად.

აღსანიშნავია, რომ არასრულწლოვნის მონაწილეობაზე მედიაციის პროცესში, მის ფარგლებზე და მედიატორის ვალდებულებებზე არაფერია ნათქვამი არც მედიატორთა ეთიკის კოდექსში და არც „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში, რაც მედიატორებისთვის სერიოზულ გამოწვევებს ქმნის. საოჯახო მედიაციის მოდელური სტანდარტები კი აძლიერებენ მშობლის უფლებამოსილებას იმით, რომ გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, ბავშვებმა არ უნდა მიიღონ მონაწილეობა მედიაციაში, თუ ორივე მშობელი და ბავშვის სასამართლოს მიერ დანიშნული წარმომადგენელი არ თანხმდებიან.²²¹

ამ სირთულისა და ბავშვის წარმომადგენლის როლის შესახებ დაბნეულობის ფონზე, საოჯახო მედიაციის მოდელური სტანდარტები არ იკავებს პოზიციას იმის შესახებ, უნდა ჩაერთოს თუ არა ბავშვის წარმომადგენელი მედიაციის პროცესში. ისინი უბრალოდ აკისრებენ შუამავალს ვალდებულებას, აცნობოს ბავშვის წარმომადგენელს მედიაციის შესახებ. თუ ბავშვის წარმომადგენელი მონაწილეობს, სტანდარტები ასევე აკისრებს ვალდებულებას მედიატორს, მონაწილეობთან ერთად განიხილოს წარმომადგენლის მონაწილეობის გავლენა პროცესის კონფიდენციალურობაზე.²²² თუ შეთანხმება მიიღწევა, მედიატორმა უნდა მიაწოდოს ისინი ბავშვის წარმომადგენელს, რამდენადაც ისინი ეხება ბავშვებს.²²³

²²¹ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 19.

²²² იქვე.

²²³ იქვე, 20.

3.3.2. არასრულწლოვნის ინფორმირება

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 83-ე მუხლის პირველი ნაწილით²²⁴, მხარეები სარგებლობენ თანაბარი საპროცესო უფლებებით. მათ უფლება აქვთ, გაეცნონ საქმის მასალებს, გააკეთონ ამონაწერები ამ მასალებიდან, გადაიღონ ასლები, განაცხადონ აცილებანი, წარადგინონ მტკიცებულებანი, მათ შორის, ექსპერტის (საექსპერტო დაწესებულების) დასკვნები, სპეციალისტის ცნობები, მონაწილეობა მიიღონ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში, შეკითხვები დაუსვან მოწმეებს, ექსპერტებს, სპეციალისტებს, სასამართლოს წინაშე განაცხადონ შუამდგომლობები, მისცენ სასამართლოს ზეპირი და წერილობითი ახსნა-განმარტებანი, წარადგინონ იმავე ტიპის საქმეზე სხვა სასამართლოს გადანყვებილებანი, წარადგინონ თავიანთი დასკვნები და გამოთქვან მოსაზრებები საქმის განხილვის დროს წამოჭრილ ყველა საკითხზე, უარყონ მეორე მხარის შუამდგომლობები, დასკვნები და მოსაზრებები, გაასაჩივრონ სასამართლოს გადანყვებილები და განჩინებები, წარადგინონ მორიგების აქტი საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე და ისარგებლონ ამ კოდექსით მათთვის მინიჭებული სხვა უფლებებით. იმავე მუხლის 1¹ ნაწილით²²⁵, არასრულწლოვანს ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ უფლებებთან ერთად უფლება აქვს, ბავშვის უფლებათა კოდექსის 70-ე მუხლის მე-4 ნაწილით²²⁶ გათვალისწინებულ საკითხებზე მიიღოს ინფორმაცია იმავე მუხლის მე-5 ნაწილის²²⁷ შესაბამისად.

²²⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 83-ე მუხლის პირველი ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

²²⁵ იქვე, 83-ე მუხლის 1¹ ნაწილი.

²²⁶ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-1ს, 20/09/2019, 70-ე მუხლის მე-4 ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4613854?publication=2>> [20.05.2022].

²²⁷ იქვე, 70-ე მუხლის მე-5 ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4613854?publication=2>> [20.05.2022].

აღნიშნული დანაწესით, სისხლის, ადმინისტრაციული ან სამოქალაქო სამართლის საკითხებზე მართლმსაჯულების სისტემასთან ბავშვის პირველივე კონტაქტისას უფლებამოსილი ორგანო ვალდებულია ბავშვს მიანოდოს ინფორმაცია მართლმსაჯულების პროცესის, მასში ბავშვის მონაწილეობის, მხარდაჭერისა და გასაჩივრების მექანიზმების შესახებ, მათ შორის, ინფორმაცია შემდეგ საკითხებზე: ა) ბავშვის უფლებები და როლი სასამართლო ან ადმინისტრაციულ პროცესში; ბ) მხარდაჭერის მექანიზმები პროცესში მონაწილეობისთვის; გ) პროცესის შესაძლო შედეგები; დ) პროცესის ადგილი და თარიღი – როდესაც ბავშვი პროცესის უშუალო მონაწილეა; ე) გადაწყვეტილების გასაჩივრების მექანიზმები; ვ) დამრღვევისგან ან სახელმწიფოსგან სასამართლოს მეშვეობით ან სხვა, ალტერნატიული გზით ანაზღაურების მიღების შესაძლებლობა; ზ) დამხმარე სერვისების (ჯანმრთელობის დაცვის სერვისი, ფსიქოსოციალური დახმარების სერვისი, თარჯიმნის მომსახურება და სხვა) ან სასწრაფო ფინანსური დახმარების მიღების შესაძლებლობა. ბავშვს ინფორმაცია უნდა მიენოდოს და კონსულტაცია უნდა გაენიოს კულტურული მგრძობიარობის გათვალისწინებით, მისი ასაკის, სქესისა და ინდივიდუალური შესაძლებლობების შესაბამისად, მისთვის გასაგები ენით ან/და კომუნიკაციის სხვა, დამხმარე საშუალებებით.

მაშასადამე, არასრულწლოვნის ინფორმირება ან/და მონაწილეობა მედიატორისთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. ამ საკითხს არ აწესრიგებს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი და არც არსებული ეთიკის კოდექსი. თუ სასამართლო გადაამისამართებს საქმეს მედიაციაში, შესაძლოა, არასრულწლოვნის წარმომადგენელი სასამართლომ დანიშნოს წინმსწრებად, მაგრამ კერძო მედიაცილაში, არასრულწლოვნის წარმომადგენელი როგორ უნდა ჩაერთოს, ამაზე პირდაპირი პასუხი არ არსებობს.

3.4. მედიატორის კვალიფიკაცია

ზოგადად, იმის მიხედვით, თუ რა ტიპისაა სამართლებრივი დავა (შრომითი, კომერციული, საოჯახო თუ სხვა), მედიატორის

შერჩევისას მხარეებმა პირველ რიგში ყურადღება უნდა გაამახვილონ მედიაციის პროცესის მართვის გამოცდილებასა და უნარებზე, რომლებიც მას დაეხმარება ამა თუ იმ სპეციფიკის დავის ეფექტიანად წარმართვაში.²²⁸ მედიატორის კომპეტენტურობის²²⁹ განსაზღვრისას გასათვალისწინებელია რამდენიმე ფაქტორი: მხარეთა გონივრული მოლოდინები პროცესისგან და ნეიტრალური მესამე პირის როლი, დავის საგნისა და პროცესის შინაარსობრივი და პროცედურული კომპლექსურობა, ნეიტრალური მესამე პირის გამოცდილება და კვალიფიკაცია დავის ალტერნატიული გადანწყვეტის სფეროსა და იურიდიულ პრაქტიკაში, სპეციალური ცოდნა დავის საგანთან მიმართებით, მოსამზადებელი სამუშაოები, რომელიც შეუძლია ჩაატაროს ნეიტრალურ პირს, სხვა ნეიტრალური პირების ან ექსპერტების პროცესში დამხმარებად ჩართვის რეალური შესაძლებლობა და ა.შ.²³⁰ ნებისმიერი დავა გარკვეული სპეციფიკით ხასიათდება, ამიტომ მნიშვნელოვანია, სწორედ საქმის

²²⁸ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 24-25, <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

²²⁹ *იბ. Ketani A.*, Innovation in training Family Mediators in England and Wales, Virtual conference, Croatia, Entrenova, 2020, 10-12. ავტორი განიხილავს მედიაციას როგორც ინტერვენციის ფორმას, ამიტომ მედიატორები და განსაკუთრებით საოჯახო მედიატორები საჭიროა მტკიცედ განვრთინილი იყვნენ, რათა სწორად შეიმუშაონ კონფიგურაცია და განახორციელონ ზედამხედველობა მონაწილეებს შორის ახალი ტიპის ურთიერთობის დამყარებაზე. ეს ახალი ურთიერთობა დაფუძნებული იქნება კომუნიკაციაზე, ბავშვების ინტერესებზე, გადანწყვეტილებებზე და ერთმანეთის შეხედულებებისა და ემოციების გაგებაზე. ყველა გამოკითხულმა მედიატორმა განმარტა, რომ საოჯახო სამართლის კურსთან ერთად, ცოდნა ფინანსების, ბავშვების, ქონებრივი სამართლის, მიწის ნაკვეთების და სამეურვეო საკითხებზე საჭიროა (განსაკუთრებით იმ მედიატორებმა, რომლებსაც არ აქვთ საოჯახო სამართლის გამოცდილება).

²³⁰ *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 40, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

ირგვლივ არსებული ფაქტორების გათვალისწინებით შეირჩეს სასურველი მედიატორის გამოცდილება და კომპეტენციებიც. მაგალითად, საოჯახო ტიპის დავებში, სადაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებია წინა პლანზე და, ამასთან, დასარეგულირებელია მეუღლეთა შორის ურთიერთობები, სასურველია, ყურადღება გამახვილდეს კონკრეტული მედიატორის გამოცდილებაზე საოჯახო დავების კუთხით.²³¹

მოდელური სტანდარტები განსაზღვრავს საოჯახო მედიატორის კვალიფიკაციას ფუნქციური თვალსაზრისით და არა პროფესიული წარმოშობის მიხედვით. კვალიფიკაცია იწყება იმ წინაპირობიდან, რომ ოჯახურ დავებს აქვს სამართლებრივი, ფსიქიკური ჯანმრთელობის, დავის გადანყვეტის და კულტურული განზომილებები²³² და რომ მედიატორი ყველა მათგანს უნდა იცნობდეს.²³³ ზოგიერთი [მედიაციის] პროგრამა მოთხოვნებს ანესებს სამედიაციო

²³¹ *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 80-81, <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].

²³² საოჯახო მედიაცია ხშირად მოითხოვს მუშაობას სხვადასხვა კულტურის ადამიანებთან. შუამავლები უნდა გაეცნონ სხვა კულტურებს და გახდნენ კრეატიულები მრავალფეროვანი წარმომავლობის კლიენტებთან მუშაობის პროცესში კულტურათაშორისი კომპეტენციის გაზრდის მრავალი შესაძლებლობა არსებობს: მედიაციის სპეციფიკური ტრენინგებისა და სემინარების გავლა, კულტურულ საკითხებზე იმ ადამიანთა დამოკიდებულების შემონახვა, რომლებიც განსხვავდებიან სტერეოტიპებითა და ცრურწმენებით, მედიატორთა ცოდნის ამაღლება კონკრეტული ჯგუფის კულტურული მახასიათებლების შესახებ, სხვადასხვა კულტურულ ჯგუფებთან თანამშრომლობითი სამუშაო ურთიერთობის დამყარება საზოგადოებაში, სტრატეგიების განსაზღვრა კულტურათაშორისი თანამშრომლობის გაძლიერების მიზნით, ეფექტური მუშაობის ხელშემწყობი პოლიტიკისა და პრაქტიკული სახელმძღვანელოს შემუშავება სხვადასხვა კულტურული წარმოშობის კლიენტებთან. იხ. *Barsky A., Este D., Collins D.*, Cultural Competence in Family Mediation, *Mediation Quarterly*, Vol. 13. no. 3. Jossey-Bass Publishers, Spring 1996, 155-178.

²³³ *Shepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q.* a, Vol. 35, 2001, 13.

საქმის ტიპის მიხედვით. მაგალითისთვის, შესაძლოა დაწესებული იყოს კვალიფიკაციის ზოგადი სტანდარტი სამოქალაქო საქმეებისთვის, ხოლო სპეციალური კვალიფიკაცია სხვადასხვა კატეგორიის საქმეებზე, როგორებიცაა განქორწინების ან ოჯახური ძალადობის შესახებ საქმეები. მსგავსი მოთხოვნები ძალიან განსხვავებულია და შეიძლება იყოს როგორც ძალიან ზოგადი (მაგ. კარგი ხასიათი), ასევე სპეციფიკური (გავლილი ჰქონდეს X საათიანი ტრენინგი კონკრეტულ სფეროში, ჰქონდეს X წლის გამოცდილება).²³⁴

მედიატორთა ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტების თანახმად, მედიატორმა შესაძლებელია, წარმართოს მედიაცია, თუ მას აქვს საკმარისი და აუცილებელი კომპეტენცია მხარეთა მოლოდინების დასაკმაყოფილებლად. ნებისმიერი პირი შესაძლებელია, იქნეს შერჩეული მედიატორად, თუ მხარეთა შეფასებით მას აქვს სათანადო კომპეტენცია და კვალიფიკაცია. მსგავსი რეგულირებით მოდელურმა სტანდარტებმა მედიატორის კომპეტენცია გაათავისუფლა ხელოვნური და ბიუროკრატიული ბარიერებისგან და მისი არჩევანი მხარეთა თავისუფალ ნებას დაუკავშირა. ანალოგიურ მიდგომას ავითარებს აშშ-ის ეროვნული სტანდარტები სასამართლო მედიაციის პროგრამებისათვის. მედიატორი ვალდებულია, ჩართული იყოს საგანმანათლებლო პროგრამებში უნარების გაუმჯობესებისა და ცოდნის ამალღების მიზნით და უზრუნველყოს მისი კვალიფიკაციის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა მხარეებისათვის. თუ მედიაციის პროცესში გამოვლინდება, რომ მედიატორს აღარ აქვს შესაძლებლობა, კომპეტენტურად წარმართოს პროცესი, მაშინ, ასეთ ვითარებაში, მან უნდა მიიღოს აუცილებელი ზომები - გავიდეს მედიაციის პროცესიდან ან მოითხოვოს შესაბამისი დახმარება.²³⁵ მედიაციის ეთიკის კოდექსები შეიცავს მითი-

²³⁴ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 25, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

²³⁵ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 34, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Jour-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].

თებას მედიატორთა სავალდებულო ტრენინგსა და კვალიფიკაციაზე მედიაციის ხარისხიანი და კომპეტენტური მომსახურებით უზრუნველსაყოფად.²³⁶

ვინაიდან მედიაცია არის დამყარებული მხარეთა თავისუფალ ნებაზე, ეს პროცესი ნებაყოფლობითია და მისი მთავარი პრინციპი მხარეთა თვითგამორკვევაა, ცხადია, რომ მხარეებს უნდა ჰქონდეთ თავისუფლება განსაზღვრონ, თუ ვინ სურთ მათ იყოს მედიატორი მათ საქმეზე, თუმცა მედიატორთან დაკავშირებით მხარეთათვის აბსოლუტური თავისუფლების მინიჭებაც შეიძლება არ იყოს მიზანშეწონილი. მედიატორები ფიდეციურ ურთიერთობაში იმყოფებიან მხარეებთან, რაც ნიშნავს, რომ მათ ზიანი არ უნდა მიყენონ მხარეებს. თუმცა, საბაზისო კომპეტენციის არარსებობის პირობებში, შესაძლოა მათ დააზიანონ მხარე.²³⁷ თუმცა, მედიატორის მიმართ ძალიან ბევრი და კომპლექსური მოთხოვნების დანესება სწორად არ უნდა ჩაითვალოს, რადგან ასეთ დროს მნიშვნელოვნად ილახება მხარის ნების ავტონომია. მედიატორის კომპეტენციის მიმართ უნდა იქნას შემუშავებული შუალედური მიდგომა, რომელიც, ერთის მხრივ, ფორმალურს არ გახდის მხარეთა უფლებას აირჩიონ მათთვის სასურველი მედიატორი, ხოლო, მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს მედიაციის პროცესის ინტერესების დაცვას. ამგვარი შუალედური ხაზი კი გადის მედიატორისთვის მინიმალური კომპეტენციის მოთხოვნაზე. მედიატორი ჩაითვლება მინიმალური კომპეტენციის მქონედ, თუ მას აქვს სამი საბაზისო კომპონენტი: (ა) საბაზისო შესაძლებლობა მიიღოს ინფორმაცია და აღიქვას კომუნიკაცია (მაგალითად არ მოუვიდეს ინფორმაციით ინტოქსიკაცია); (ბ) შეუძლია მისი როლის, პროცესის და როლთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობების ცოდნა და გაცნობიერება; და (გ) აქვს უნარები, რომლებიც საჭიროა ამ როლის შესასრულებლად. ამ შემთხვევაში შესაბამის ცოდნაში იგულისხმება, რომ მედიატორმა

²³⁶ იქვე, 35-36.

²³⁷ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 26, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

უნდა იცოდეს და მას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს: (ა) ღავის არსი და მისი გავლენა ადამიანებზე; ბ) კომუნიკაციის, მოლაპარაკების და დარწმუნების თეორიები, მათ შორის მოლაპარაკების დროს უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, ადამიანების კომუნიკაციაში დახმარება და კომუნიკაციის დროს წარმოშობილი წინააღმდეგობების დაძლევა; (გ) მედიაციის ბუნება და მისი ეტაპები; (დ) მედიატორის როლი და მასთან დაკავშირებული ეთიკური და სამართლებრივი მოვალეობები; (ე) შესაძლებლობები, რომ სამართალმა შესაძლოა გავლენა მოახდინოს მედიაციის მხარეების უფლებებზე და მნიშვნელობა, მხარეები იყვნენ ინფორმირებული ამგვარ სამართლებრივ შედეგებზე. ამასთან, მედიატორს საბაზისო უნარები აქვს თუ ის: (ა) აფასებს საქმის და მხარეების ვარგისიანობას მედიაციის პროცესისადმი; (ბ) კომუნიკაცია აქვს მხარეებთან, მოლაპარაკებებს აწარმოებს მათთან და ეხმარება მათ რათა მათ შეძლონ ერთმანეთთან კომუნიკაცია და მოლაპარაკება. ამგვარი უნარები მოიცავს მოსმენის, კითხვების დასმის, აზრის სხვა სიტყვებით გამოთქმის, შეჯამების გაკეთების უნარებს, ასევე უნარს მართოს ძალთა დისბალანსი და კომუნიკაციის და მოლაპარაკების დროს წამოჭრილი წინააღმდეგობები.²³⁸

3.4.1. საგნობრივი კომპეტენცია

ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაციის მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (სტანდარტი II) იპერატიულად ადგენს, რომ საოჯახო საქმეების განმხილველი მედიატორი უნდა (shall) იყოს კვალიფიცირებული განათლებითა და ტრენინგით, რათა განახორციელოს მედიაცია. A. საოჯახო მედიატორის როლის შესასრულებლად, მედიატორს უნდა (should): 1. ჰქონდეს საოჯახო სამართლის ცოდნა; 2. ჰქონდეს ცოდნა და გავლილი ტრენინგი ოჯახური კონფლიქტის გავლენის შესახებ მშობლებზე, ბავშვებსა და სხვა მონაწილეებზე,

²³⁸ იქვე, 27-28, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

მათ შორის ბავშვის განვითარების, ოჯახში და ბავშვზე ძალადობისა და ბავშვის უგულვებლყოფის შესახებ; 3. ჰქონდეს განათლება და სპეციფიკური ტრენინგი მედიაციის პროცესის შესახებ; 4. შეძლოს კულტურისა და მრავალფეროვნების გავლენის ამოცნობა.

აღნიშნული წესებისაგან განსხვავებით, ქართული მედიატორთა პროფესიული ქცევის კოდექსის პირველი მუხლი ადგენს, რომ 1.1. მედიატორს უნდა ჰქონდეს მედიაციის პროცესის წარმართვისთვის შესაბამისი განათლება და კვალიფიკაცია. 1.2. მედიატორის განათლება და კვალიფიკაცია განისაზღვრება კანონმდებლობით. მხარეთა შეთანხმებით შეიძლება განისაზღვროს დამატებითი მოთხოვნები. 1.3. მედიატორმა მუდმივად უნდა იზრუნოს განგრძობადი განათლების მიღებაზე, რომელიც მოიცავს როგორც სამედიაციო პრაქტიკას, ისე საგანმანათლებლო კურსებს. 1.4. დანიშვნამდე მედიატორი უნდა დარწმუნდეს, რომ მას აქვს კონკრეტულ საქმეზე მედიაციის წარმართვისთვის საჭირო კვალიფიკაცია და დრო. ამისთვის მან უნდა მიიღოს ინფორმაცია დავის არსის შესახებ ან/და ორივე მხარესთან გასაუბრებით დაადგინოს, თუ რა ვადებში მოიაზრებენ ისინი მედიაციის დასრულებას. მედიატორმა უნდა დაიცვას ამ მუხლის შესაბამისად გაცვლილი ინფორმაციის კონფიდენციალობა. შესაბამისად, ქართული ეთიკის კოდექსი მედიატორთათვის დარგობრივ კომპეტენციას არ მოითხოვს, თუმცა, მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა, მედიატორის არჩევისას აღნიშნული გაითვალისწინონ. ასეთი მიდგომა, ზოგადად, გამართლებულია მედიაციაში, თუმცა საოჯახოსამართლებრივ დავებში საოჯახო სამართლის ცოდნა მედიატორს დააზღვევს იმ რისკებისაგან, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს არასრულწლოვნის უფლებების დარღვევას, შესაძლო ძალათა დისბალანსის/ძალადობის იდენტიფიკაციას და სხვა პირთა უფლებების დარღვევას, ვინც უშუალოდ არ მონაწილეობენ მედიაციაში.

დავის არსთან/შინაარსთან მუშაობის უნარებს მედიატორის პროფესიული კომპეტენციების სისტემაში²³⁹ უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს.

არსებობს მოსაზრება, რომ მედიატორისათვის დარგობრივი კომპეტენციის არსებობამ შეიძლება შეაფერხოს კრეატიული გამოსავლის ძიების პროცესი მედიაციაში.²⁴⁰ თუმცა, თუ მედიატორი დარგობრივი ცოდნის მიზნობრივ გამოყენებასთან ერთად შეძლებს მოლაპარაკების არეალისა და სადავო საკითხის ხედვის გაფართოებას, მოლაპარაკების სივრცეში შემოიყვანს მხარეთა არასამართლებრივ ინტერესებსაც, ალტერნატიულ რესურსებსა და დამატებით გაცვლით სიკეთეებს, დაენმარება მხარეებს ღირებულებების შექმნასა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციაში, მაშინ მედიატორის დარგობრივი კომპეტენცია არათუ მის დამამუხრუჭებელ, შემზღვეველ ფაქტორად, არამედ არსებითად დიდ შედარებით უპირატესობად იქცევა დარგობრივი კვალიფიკაციის არმქონე კოლეგებ-

²³⁹ იხ. „მედიატორის კომპეტენციების ჩარჩო“ დამტკიცებული სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ აღმასრულებელი საბჭოს მიერ (ნოემბერი, 2021). <<https://mediators.ge/uploads/files/61b754d735a26.pdf>>. აღნიშნული კომპეტენციის ფარგლებში მოიაზრება დავის შინაარსის სისტემური გააზრება და განსახილველ საკითხთა წრის განსაზღვრა, შეთანხმებისკენ მოლაპარაკების დინამიური წარმართვა თავსებადი ინტერესების მართვით, კრეატიული და ინოვაციური გამოსავლის მოძიების მხარდაჭერა, იურისტი წარმომადგენლების როლის სწორი გამოყენება საქმის სამართლებრივი პერსპექტივის ობიექტური შეფასების, სამედიაციო მორიგების საუკეთესო, საუარესო და მეტწილად მოსალოდნელი საარბიტრაჟო-სასამართლო ალტერნატივის პროგნოზირების, მოლაპარაკების არეალის გამოკვეთისა და მხარეთა მიერ ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობის მიზნით, მხარეთა მიერ შეთანხმების პირობების შესრულებადობისა და აღსრულებადობის გაცნობიერების ხელშეწყობა, რეალობის ტესტის ეფექტიანად გამოყენება და ა.შ. სწორედ დავის შინაარსთან ეფექტიანი მუშაობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ხდება საკითხი, თუ რამდენად აუცილებელი, თუ პრიორიტეტი შემაფერხებელი, შეიძლება იყოს მედიატორისთვის დავის საგანთან დაკავშირებული კომპეტენციის არსებობა სამართლის ცალკეული დარგის, ტექნოლოგიების, ცალკეული ინსტრუქციის სფეროში.

²⁴⁰ Riskin L.L., Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives to the High Cost of Litigation, Alternatives 111, Vol. 12, №9, 1994, 114.

თან მიმართებით მხარეთა რაციონალური გადაწყვეტილების ხელშეწყობისა და რეალობის ტესტის კვალიფიციური უნარის არსებობის თვალსაზრისით.

არსობრივი სამართლიანობის შინაარსი განსხვავებულია ხელშემწყობი და შეფასებითი მედიაციის მოდელებში. ხელშემწყობი მედიაციისთვის სამედიაციო შეთანხმების სამართლიანობაა ის, რაც მხარეთა თავისუფალი ნებიდან მომდინარეობს (justice from below) და არა, ის რასაც კანონი განსაზღვრავს (კანონისმიერი სამართლიანობა - justice on high).²⁴¹ ხელშემწყობი მედიატორისთვის სამართლიანობის მნიშვნელობა დიდწილად კონტექსტუალურია და განისაზღვრება ცალკეული ურთიერთობის, კონფლიქტის ინდივიდუალური მახასიათებლებით. ხელშემწყობი მედიაციისთვის მხარეები საკუთარი ნებით ახდენენ კანონის მორალიზებას სამედიაციო შეთანხმებაში, ხოლო სამართლის ნორმა-დებულებათა შეთანხმებაში ასახვის ფარგლები, ხარისხი ერთმნიშვნელოვნად არ განსაზღვრავს შეთანხმების სამართლიანობას.²⁴²

შეფასებითი მედიაციის შემთხვევაში ვინაიდან მედიატორი ფლობს დავის საგანთან დაკავშირებულ კომპეტენციას, ის სამართლებრივ, საინჟინრო-ეკონომიკურ თუ სამომხმარებლო პრაქტიკასთან დაკავშირებულ ნორმა-რეგულაციებს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სამედიაციო შეთანხმების შინაარსის განსაზღვრისთვის და ამგვარად აღიარებს ამ ნორმების მორალურ ძალმოსილებას მედიაციის პროცესში. ამიტომ, შეფასებითი მედიაციისთვის სამართლებრივი თუ ინდუსტრიული ნორმები არა მხოლოდ პროცესის სტრატეგიული მექანიზმია (მაგალითად, რეალობის ტესტის განსახორციელებად), არამედ ისინი ავტორიტეტული სამიზნე ნიშნულია, რომელსაც მორიგების არეალში სოციალურ ღირებულებათა სისტემა და სოციალური სამართლიანობის გაგება შემოჰყავს.²⁴³

მართალია, მედიატორს აქვს უფლება, მისი კვალიფიკაციისა და გამოცდილების ფარგლებში გაუზიაროს მხარეებს ინფორმაცია

²⁴¹ Hyman J.M., Love L.P., If Portia Were a Mediator: An Inquiry into Justice in Mediation, *Clinical L. Rev.*, Vol. 9, 2002, 157.

²⁴² Waldman E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 21.

²⁴³ იქვე.

და ოფციები, მხარეებს საბოლოოდ მაინც უნდა მიეცეთ სრული შესაძლებლობა თავისუფლად გადაწყვიტონ სამედიაციო მორიგების თუ მისი ცალკეული პირობის შეთანხმება-შეთანხმებლობის საკითხი. მედიატორმა საკუთარი მოსაზრებები არ უნდა გამოიყენოს დავის ცალკეული ასპექტის გადასაწყვეტად ან მხარე-წარმომადგენლის დასარწმუნებლად მიიღონ ესა თუ ის შეთავაზებული ოფცია“.²⁴⁴

ვაშინგტონის სარეკომენდაციო მოსაზრება 2223 მიღებულ იქნა 2012 წელს და შეეხებოდა ადვოკატი მედიატორის მიერ საოჯახო დავის ფარგლებში ქონების განაწილების შეთანხმების, მშობლის მოვალეობის შესრულების გეგმის და ბავშვზე მეურვეობის დოკუმენტების შედგენის დაუშვებლობას, რამეთუ აღნიშნული არ შემოიფარგლება სტანდარტული ფორმულარების შევსებით და გულისხმობს კომპლექსური შინაარსის დებულებების შედგენას, რომელიც გავლენას ახდენს მხარეთა უფლებებსა და განსაკუთრებით ქონებრივ მოთხოვნებზე.²⁴⁵

ვირჯინიის უზენაესი სასამართლოს დავების გადაწყვეტის დეპარტამენტის მიერ მიღებული სტანდარტები მედიაციისა და არაავტორიზებული სამართლის პრაქტიკის შესახებ განსაზღვრავს მედიატორის მიერ შეფასების განხორციელების ფარგლებს. კერძოდ, ამ სახელმძღვანელო სტანდარტების თანახმად, მედიატორმა მისი უნარების გამოყენებით უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეებმა დამოუკიდებლად შეაფასონ საქმის ძლიერი და სუსტი ასპექტები, ასევე, მედიაციის პროცესს მიღმა საქმის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან სავარაუდო დაბრკოლებები. ამავე სტანდარტებით, მედიატორს ეკრძალება დავის შესაძლო სამართლებრივი გადაწყვეტის პროგნოზირება, რადგან ამ კონტექსტში ის იჭრება ადვოკატის

²⁴⁴ Committee Notes 2000 Revision (previously Committee Note to 1992 adoption of former rule 10.090), Florida Bar Committee on Professional Ethics, formal opinion 86-8 at 1239.

²⁴⁵ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 49, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

საქმიანობის სფეროში და ამგვარი ქმედების განხორციელება აყალიბებს კლიენტისა და ადვოკატის ურთიერთობას. სწორედ ზემოთქმულიდან გამომდინარე, დაუშვებელია მედიატორმა გასცეს იურიდიული შინაარსის რჩევა, შეფასებითი ინფორმაცია, რამეთუ ეს ქმედება თავისთავად გამოკვეთს რომელიმე მხარის სამართლებრივ უპირატესობას და ჩაითვლება კლიენტის კონსულტაციად. აღნიშნული კი მედიატორის ნეიტრალურობის პრინციპის რღვევას განაპირობებს და იწვევს ადვოკატ-მედიატორის უფლებამოსილების წარმომადგენლის ფუნქციებად გარდასახვას. ნეიტრალურ მესამე პირს დასაშვებია ჰქონდეს შეფასებითი ფუნქციები განსაზღვრული ფარგლებით. კერძოდ, ადვოკატ-მედიატორს შეუძლია გასცეს რჩევა ან ინფორმაცია იმ ხარისხით, სადამდეც აღნიშნული არ მიიღებს წარმომადგენლობითი (ადვოკატ-კლიენტის) ურთიერთობის შინაარსს. მედიატორმა არ უნდა გაუზიაროს მხარეებს პერსონალური და პროფესიული მოსაზრება მათი დარწმუნების მიზნით, რომ მოაგვარონ დავა, ასევე არ უნდა მისცეს პირდაპირი მიმართულება რომელიმე საკითხის გადაწყვეტას. მხარეთა თვითგამორკვევისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარე და წარმომადგენელი გამოკვეთონ საქმის შესაძლო შედეგები, განიხილონ სარჩელის ან შესაგებლის უპირატესობები, საქმის ძლიერი და სუსტი მხარეები.²⁴⁶

მედიატორის ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტების²⁴⁷ თანახმად, მედიატორის როლი არსებითად განსხვავდება სხვა პროფე-

²⁴⁶ ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].

²⁴⁷ მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები (Model Standards of Conduct for Mediators), ამერიკის საარბიტრაჟო ასოციაცია, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია და კონფლიქტების მოგვარების ასოციაცია (American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution), მიღებულია 1994 წელს, გადამუშავდა 2005 წელს, <https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf> [20.05.2022].

სიის წარმომადგენლების როლისგან, სწორედ ამიტომ მედიატორისა და სხვა პროფესიის უფლებამოსილების აღრევა დაუშვებელია. მედიატორმა უნდა გამიჯნოს მისი პროფესიული კომპეტენცია სხვა პროფესიის წევრთა როლისგან. მედიატორს შეუძლია გაუზიაროს მხარეებს სწავლების/ტრენინგისა თუ გამოცდილების საფუძველზე მიღებული ცოდნა, თუ აღნიშნული ეთიკის წინამდებარე აქტის სტანდარტების დაცვით განხორციელდება. იმ შემთხვევაში, თუ მხარე უარს განაცხადებს იურიდიული კონსულტაციის მიღებაზე და საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, მედიატორს მოთხოვს აღნიშნული ინფორმაციის/კონსულტაციის გაცემას, დგება საკითხი მედიატორს აქვს თუ არა უფლება, უარი უთხრას მხარეს შესაბამისი ინფორმაციის გაცემაზე. ეთიკის კოდექსის ხსენებული ნორმის განმარტებიდან გამომდინარეობს, რომ საქმესთან დაკავშირებული ცოდნისა და ინფორმაციის მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით გაზიარება მედიატორის უფლებამოსილებაა და არა ვალდებულება, გარდა ამისა, ეს დამოკიდებულია იმაზე, აქვს თუ არა მედიატორს სამართლის სფეროში სათანადო კომპეტენცია და სამართლის პრაქტიკის ცოდნა, რომელიც მედიატორის პროფესიაში შესვლის სავალდებულო საკვალიფიკაციო მოთხოვნას არც წარმოადგენს. იმისათვის, რომ მხარეებს, რომლებიც არ აპირებენ იყოლონ იურისტი წარმომადგენლები პროცესში ან ერთხელ მაინც გაიარონ იურიდიული კონსულტაცია, არ ჰქონდეთ უსაფუძვლო მოლოდინები მედიატორისგან სამართლებრივი რჩევის მიღებასთან დაკავშირებით, საჭიროა მედიაციის დაწყებამდე (მაგალითად, წინასაინფორმაციო შეხვედრაზე) შეთანხმდეს მხარეებთან მედიატორი ხელშემწყობი როლით ჩაერთვება მოლაპარაკებაში, თუ მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაში, ვალდებული იქნება შეფასებითი მედიაცია წარმართოს.²⁴⁸

²⁴⁸ მედიატორის როლის განმარტების - ინფორმირების ვალდებულების საკითხისათვის იხილეთ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი (განმარტება უნდა განხორციელდეს მედიაციის პროცესის დაწყებამდე); იხ. ასევე, Rules of Conduct for Mediators

3.4.2. მედიატორის სპეციალიზაცია

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 5¹ მუხლის²⁴⁹ განსაზღვრავს არასრულწლოვნის უფლებების დაცვასთან დაკავშირებულ პროცესში მონაწილე პირთა სპეციალიზაციას. აღნიშნული მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს, რომ არასრულწლოვნის უფლებების დაცვასთან დაკავშირებულ პროცესში მონაწილეობენ არასრულწლოვანთან ურთიერთობის მეთოდისა და მასთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებში სპეციალიზებული მოსამართლე, ადვოკატი, სოციალური მუშაკი ან/და არასრულწლოვნის საჭიროებების გათვალისწინებით მონვეული სხვა შესაბამისი სპეციალისტი. სამართალწარმოების განხორციელებისას, ბავშვთა საუკეთესო ინტერესების დაცვა ყველა მონაწილე უწყების უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ 73-ე მუხლი²⁵⁰ მოითხოვს, რომ ბავშვის უფლებებთან დაკავშირებულ განხილვის პროცესში ჩართულ იყვნენ სპეციალიზებული პირები. „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ 73-ე მუხლის მე-4 ნაწილით²⁵¹ პროფესიონალთა სპეციალიზაციის ინსტიტუციური სისტემა მოიცავს ბავშვთან მომუშავე და ბავშვის საკითხებზე მომუშავე ადვოკატების, პროკურორების, პოლიციელების, მოსამართლეების, მედიატორების, სოციალური მუშაკების, ფსიქოლოგებისა და სხვა სპეციალისტების შერჩევას,

in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases (California Rules of Court), 2007, Revised January 1, 2013, rule 3.857 (c) (3), (d) (შესაბამისი განმარტება უნდა მიენოდოთ მხარეებს მედიაციის პროცესის დაწყებამდე ან პირველივე სესიაზე); Mediators Ethics Guidelines, JAMS Mediation, Arbitration, ADR Services, Seq. I, <<https://www.jamsadr.com/mediators-et-hics/>>[20.05.2022].

²⁴⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 5¹ მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

²⁵⁰ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-ის, 20/09/2019, 73-ე მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4613854?publication=2>> [20.05.2022].

²⁵¹ იქვე, 73-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

მოსამზადებელი და განგრძობადი სწავლების, პროფესიული განვითარებისა და კარიერული წინსვლის, საქმიანობის ხარისხის კონტროლისა და ეთიკური სტანდარტების უზრუნველყოფას.

შესაბამისად, მედიატორებისათვის, რომლებიც არასრულწლოვნების მონაწილეობით ან არასრულწლოვნებთან დაკავშირებულ საქმეებზე მუშაობენ მოეთხოვებათ შესაბამისი სპეციალიზაციის ქონა და ეთიკური სტანდარტების გათვალისწინება.

სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ აღმასრულებელი საბჭოს მიერ 2020 წლის 3 აგვისტოს დამტკიცდა სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ არასრულწლოვანთა უფლებების დაცვის სფეროში მედიატორთა სპეციალიზაციის დებულება²⁵². მედიატორს არასრულწლოვანთა უფლებების სფეროში სპეციალიზაცია მიენიჭება სპეციალიზებული კურსის სრულად გავლის საფუძველზე. კურსის ხანგრძლივობა შეადგენს 14 (თოთხმეტი) საათს²⁵³. სპეციალიზებული კურსის სრულად გავლის

²⁵² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ „არასრულწლოვანთა უფლებების დაცვის სფეროში მედიატორთა სპეციალიზაციის დებულება“, დამტკიცებულია 2020 წლის 3 აგვისტოს საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭოს მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/624d38b91494e.pdf>> [20.05.2022].

²⁵³ არასრულწლოვანთა უფლებათა სფეროში სასწავლო მოდული/დღის წესრიგი შედგება შემდეგი საკითხებისგან: ბავშვის უფლებათა კოდექსი; ბავშვის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები; ბავშვის უფლებებზე დაფუძნებული მხარდაჭერის სისტემა; ძალადობა ბავშვზე და მისი გავლენა ბავშვის განვითარებაზე; დაზარალებული და მონმე ბავშვის დაკითხვა/გამოკითხვა (პროტოკოლი); ფსიქოლოგიის როლი სამოქალაქო საქმეებში ბავშვის მონაწილეობით; ბავშვთა უფლებების კოდექსით გათვალისწინებულ პუნქტებში ფსიქოლოგიის საქმიანობის ძირითადი სფეროები; ნებისმიერი ასაკისა და განვითარების ბავშვთან ურთიერთობის თავისებურებები; ბავშვის განვითარების თავისებურებანი, მიჯაჭვულობის როლი, ფსიქო-სოციალური და მორალური განვითარება; სამოქალაქო საქმეები ფსიქოლოგიურ ჭრილში; მშობელი ბავშვის/ბავშვების ფსიქოლოგიური სირთულეები. ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი/მონმე ბავშვის ფსიქოლოგიური თავისებურებები; სოციალური მუშაუკის როლი სამოქალაქო სამართლის მართლმსაჯულებაში ბავშვის უფლებათა კოდექსის მიხედვით. სოციალური მუშაუკის როლი

საფუძველზე, მედიატორს მიენიჭება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში სპეციალიზებული მედიატორის სტატუსი.

საქართველოს კანონი ბავშვის უფლებათა კოდექსის მე-5 მუხლის თანახმად, ბავშვს უფლება აქვს, მასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას უპირატესობა მიენიჭოს მის საუკეთესო ინტერესებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისთვის უპირატესობის მიანიჭება (მათი უპირატესი გათვალისწინება) სავალდებულოა საქართველოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების ორგანოების, საჯარო დაწესებულების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ ბავშვთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას ან/და ქმედების განხორციელებისას. სამართლის ნორმის განმარტებისას გამოყენებული უნდა იქნეს ის განმარტება, რომელიც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს ყველაზე მეტად შეესაბამება, ამ კოდექსის, საქართველოს კონსტიტუციის, ბავშვის უფლებათა კონვენციის, მისი დამატებითი ოქმებისა და საქართველოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.

თუ სახეზეა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესის საწინააღმდეგო შეთანხმება მშობლებს შორის, მედიატორის გადასანვეტია ასეთ შეთანხმებას უნდა მოაწეროს ხელი თუ არა, ან რა ბერკეტი აქვს მას, რომ მშობლები „აიძულოს“, გადაიფიქრონ ასეთი შეთანხმება. ამასთანავე, შესაბამისი სპეციალური ცოდნის გარეშე, ნაკლებად შესაძლებელია, მედიატორმა ამოიცნოს მხარეთა შეთანხმების შეუთავსებლობა არასრულწლოვნის ინტერესებთან. ამასთანავე, რამდენადაც მედიატორის როლი არსებითად განსხვავდება სხვა პროფესიის წარმომადგენლების როლისგან, ამიტომ დაუშვებელია უფლებამოსილების აღრევა. შესაბამისად, მედიატორს არ შეუძლია ჩაატაროს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურა გარდა მედიაციისა. მედიატორისთვის ნებადართულია რეკომენდაცია

ოჯახური დავებისა და აღსრულების საქმეებზე. ბავშვის საჭიროებები და მშობელთან/ოჯახურ გარემოსთან დაკავშირებული ფაქტორები. სოციალური მუშაკების სამუშაო ინსტრუმენტები და შეფასების პრინციპები. ოჯახის გაძლიერებისკენ მიმართული მომსახურებები.

გაუნიოს მხარეებს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურების, მათ შორის არბიტრაჟის, მოლაპარაკების, შეფასების ან სხვა, გამოყენებაზე. მხარეთა თანხმობით მედიატორს შეუძლია ჩაერთოს პროცესში დავის გადაწყვეტის სხვა უფლებამოსილებებით. ასეთ დროს მედიატორის ქცევის სტანდარტები იცვლება და იგი დაექვემდებარება დავის გადაწყვეტის იმ საშუალების ქცევის სტანდარტს, რომლის უფლება-მოვალეობებიც უნდა შეასრულოს მან.²⁵⁴

ისეთ საქმეებში, რომლებიც არასრულწლოვნის ინტერესებს ეხება ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემა შეიძლება იყოს ფსიქოლოგისა და სოციალური მუშაკის პროცესში ჩართვის საჭიროება, ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისთვის.

საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსისმე-4 მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად,²⁵⁵ მედიატორი უფლებამოსილია საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან. აღნიშნული წესის საფუძელზე, მედიატორს შეუძლია წაახალისოს მხარეები მიიღონ სათანადო პროფესიონალისაგან კონსულტაცია, მაგრამ სავალდებულოდ ვერ მოთხოვს. არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგებით არასრულწლოვნების საქმეებზე მედიაციის პირდაპირ სავალდებულო არ არის, რომ მედიატორმა საქმეში ჩააბას ფსიქოლოგი ან სოციალური მუშაკი. სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, შესაძლებელია მედიაციისთვის გადაცემამდე სასამართლომ ჩართოს აღნიშნული სპეციალისტები და მხოლოდ ამის შემდეგ გადასცეს საქმე მედიაციას. ეს უზრუნველყოფს სისწრაფესაც მედიაციის შეუფერებელი განხორციელებისთვის. მედიატორს შეუძლია გააკეთოს განმარტება, რომ მოსამართლე აუცი-

²⁵⁴ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 28-29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

²⁵⁵ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, 4.5 მუხლი, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].

ლებლად ჩართავდა სასამართლოში საქმის განხილვისას ფსიქოლოგს და სოციალურ მუშაკს, ამიტომ ურჩიოს მხარეებს, რომ მედიაციაშიც ჩართონ ეს პირები, რადგან, თუ არ ჩართავენ, შეიძლება მოსამართლემ მიღწეული მორიგება არ დაამტკიცოს. რადგან სასამართლოში აუცილებლად იქნებოდა უზრუნველყოფილი ეს შესაძლებლობა, მედიატორმა შეიძლება გააკეთოს განმარტება, რომ მას მოუწევს შეწყვიტოს პროცესი, თუ მშობლები უარს აცხადებენ ფსიქოლოგისა ან/და სოციალური მუშაკის ჩართვაზე. ამის შემდეგ, როგორც წესი მხარეები ეთანხმებიან მედიატორს და იწვევენ აღნიშნულ სპეციალისტებს. რაც შეეხება კერძო მედიაციას, აღნიშნული საკითხი მანც ღიად შეიძლება დარჩეს, რადგან მხარეებისთვის, სამედიაციო მორიგების მოსამართლისთვის აღსასრულებლად წარდგენაც არ არის სავალდებულო.

მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის²⁵⁶ (სტანდარტი VIII) ადგენს, რომ საოჯახო მედიატორი უნდა (shall) დაეხმაროს მონაწილეებს იმის დადგენაში, თუ როგორ გააძლიერონ ბავშვის საუკეთესო ინტერესები. A. მედიატორმა უნდა წაახალისოს მონაწილეები, გამოიკვლიონ ხელმისაწვდომი ვარიანტების სპექტრი განშორების ან განქორწინების შემდეგ აღზრდის ღონისძიებები და მათი შესაბამისი ხარჯები და სარგებელი. ამ მიზნებისათვის შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს ბავშვის განვითარების სპეციალისტთან მიმართვა. თემები განხილვისთვის შეიძლება მოიცავდეს, მათ შორის: 1. ინფორმაცია რესურსებისა და პროგრამების შესახებ, რომლებიც შეიძლება დაეხმაროს მონაწილეებს და მათი ბავშვებს გაუმკლავდნენ ოჯახის რეორგანიზაციის შედეგებს და ოჯახში ძალადობას; 2. პრობლემები, რომლებსაც უწყვეტ კონფლიქტს უქმნის ბავშვების განვითარებას და რა ნაბიჯები შეიძლე-

²⁵⁶ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].

ბა გადაიდგას კონფლიქტის შედეგების გასაუმჯობესებლად ბავშვებზე; 3. აღზრდის გეგმის შემუშავებას, რომელიც მოიცავს ბავშვების ფიზიკურ საცხოვრებელს და გადანყვეტილების მიღების პასუხისმგებლობას ბავშვებისთვის, მონაწილეთა მიერ შეთანხმებული დეტალების შესაბამისი დონეს; 4. აღზრდის გეგმების გადახედვის შესაძლო საჭიროებას, რადგან ბავშვების განვითარების საჭიროებები დროთა განმავლობაში იცვლება; და 5. მონაწილეთა წახალისებას შესაბამისი ღირებულების მოგვარების მექანიზმების განვითარებაზე, რათა ხელი შეუწყოს აღზრდის გეგმის გადასინჯვას მომავალში. **ბ.** მედიატორი მგრძობიარე უნდა იყოს კულტურისა და რელიგიის გავლენის მიმართ აღზრდის ფილოსოფიაზე და სხვა გადანყვეტილებებზე.

მედიატორი და მხარეები შესაძლებელია შეთანხმდნენ მედიაციის პროცესის გარკვეულ ეტაპზე სხვა პირების დასწრების ან მათი მონაწილეობის გამორიცხვის შესახებ.²⁵⁷ თუმცა, ისეთ საქმეებში, რომლებიც არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებს შეეხება, მაგალითად, ფსიქოლოგის ან სოციალური მუშაკის ჩართვის გამორიცხვაზე შეთანხმებას მედიატორი არ უნდა დაეთანხმოს.

თუ საქმე არასრულწლოვნის ინტერესებს შეეხება, სასურველია მედიატორმა მხარეებს მოუწოდოს აღსრულების საკითხზეც შეთანხმდნენ, რადგან სასამართლოში განხილვის შემთხვევაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლის 1² ნაწილით²⁵⁸ არასრულწლოვნის უფლებებთან დაკავშირებულ საქმეზე მიღებული გადანყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად გადაეცემა, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები, რაც მიეთითება იმავე გადანყვეტილებაში.

²⁵⁷ *კაკოიშვილი დ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 28, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].

²⁵⁸ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, 268-ე მუხლის 1² ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=149>> [20.05.2022].

4. დასკვნა

პრაქტიკოსი მედიატორებისათვის მკაფიო ეთიკური სტანდარტების მიწოდება აუცილებელია, „ის მედიატორთა ქცევის წესების სახელმძღვანელო რუკაან,²⁵⁹ რათა მათ შეძლონ ეთიკურ გამოწვევებთან გამკლავება და არ დააზიანონ მხარეების ან პროფესიის ინტერესები. საქართველოში მედიატორთა ქცევის კოდექსი მართალია ფორმალურად აკმაყოფილებს ამ სფეროში აშშ-სა და ევროპაში შემუშავებული მოდელური წესების მოთხოვნებს, რამეთუ საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი ყველა იმ ძირითად ეთიკურ საკითხს მოიცავს, რაც მედიაციის სფეროში ავტორიტეტული კოდექსებით არის აღიარებული, თუმცა, ისინი საკმაოდ ზოგადი ხასიათისაა, არ არის მორგებული საოჯახოსამართლებრივ დარგობრივ სპეციფიკაზე და სუბიექტური განმარტების ფართო შესაძლებლობას იძლევა. ასევე საქართველოს მედიატორებისათვის, რომლებიც პრაქტიკას საოჯახო დავებში ეწევიან, დარგობრივი ეთიკის კოდექსი არ არსებობს, რაც საოჯახოსამართლებრივი საქმეების განხილვის დროს შესაძლოა საფრთხის შემცველი აღმოჩნდეს. ამასთან, ქცევის წესები და მედიაციისთვის ფუნდამენტური პრინციპები ისე უნდა დაბალანსდეს, რომ მედიატორს სრულად არ შეეზღუდოს მოქმედების თავისუფლება.

ამიტომ, დარგობრივი ეთიკური ნორმების არსებულ ეთიკის კოდექსში იმპლემენტირება ან ცალკე კოდექსის მიღება შეიძლება გამოსავლად ჩაითვალოს²⁶⁰. ამასთან, დარგობრივი ეთიკური სტანდარტების დადგენა მედიაციის სახელმწიფო და კერძო პროვაიდერებისთვის, განსაკუთრებით, მნიშვნელოვანი იქნება საზოგადოე-

²⁵⁹ იხ. *Bishop T. A.*, *Mediation Standards: An Ethical Safety Net*, *Mediation Quarterly* no. 4, June 1984, 5-17.

²⁶⁰ საკანონმდებლო ორგანოებმა, სასამართლოებმა და ნებაცხოვლობითმა პროფესიულმა ორგანიზაციებმა, რომლებიც არეგულირებენ მედიაციის პრაქტიკას, შეიძლება სახელმძღვანელოდ მიიჩნიონ მოდელური სტანდარტების ფუძემდებლური დანაწესები საკუთარი სტანდარტების შექმნისთვის. იხ. *Schepard A.*, *An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, 35 *Fam. L. Q.* a, 2001, 8.

ბის ნდობის მოპოვებისა და ცნობიერების ამაღლების კუთხითაც. იგი წახალისებს მოქალაქეთა ინიციატივას, ნებაყოფლობით ნდობა გამოუცხადონ მედიაციას, როგორც ეთიკურ სტანდარტებზე დაფუძნებულ პროცესს.²⁶¹ მედიაციის ეთიკის კოდექსის დადგენისას პროვაიდერებმა უნდა იხელმძღვანელონ მედიაციის პროცესის ერთიანობისა და ურღვეობის, კეთილსინდისიერებისა და ნეიტრალურობის წახალისების მთავარი მიზნებით.²⁶²

გარდა ამისა, საოჯახოსამართლებრივ საქმეებში უფრო მეტად უნდა წახალისდეს თანამედიაცია²⁶³, რადგან ამ გზით, შეიძლება დარგობრივი ცოდნის დეფიციტიც გადაიჭრას, ხოლო იმ დავებში, სადაც ცოლ-ქმარს შორის არის ძალთა ასიმეტრია/ძალადობის ისტორია, მიზანშეწონილია ორივე სქესის მედიატორი იყოს წარმოდგენილი. იქ, სადაც მაღალი დონეა მხარეთა შორის ემოციური ფონისა ან არსებობს შიშის ფაქტორი ან რაიმე სხვა ძალთა არსები-

²⁶¹ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, სამართლის ჟურნალი #1, 2016, 47 <http://www.library.court.ge/upload/samartlis%20Jurnali%20_%202016.1.pdf> [22.05.2022].

²⁶² იქვე, 47.

²⁶³ რთულ კომპლექსურ კომერციულ დავებში, მათ შორის საოჯახო კატეგორიის დავებში ფართოდ დაინერგა ე.წ. კო-მედიაციის - თანამედიაციის პრაქტიკა, რა დროსაც მედიატორებს შორის ეფექტიანად უნდა გადანაწილდეს ფუნქციები და როლები, რათა მხარეებთან კოორდინირებულად და შედეგიანად განახორციელონ პროცესის ფასილიტაცია. კო-მედიაცია იძლევა საშუალებას უფრო ჯეროვანი გახდეს პროცესი, რადგან მედიატორთაგან ერთ-ერთი, როგორც წესი, იმ კონკრეტული დარგის სპეციალისტს წარმოადგენს, რა კატეგორიის დავაც არის განხილვაში, რაც აორმაგებს წარმატების შესაძლებლობას, ისევე როგორც კო-მედიაციის შემთხვევაში ადვილდება პროცესის მართვა და დაგროვილი ინფორმაციის ანალიზი. იხ. *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე ღავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ. 2018, 126, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

თი დისბალანსი, გამოსავალი შეიძლება იყოს ე.წ. მოძრავი მედია-
ციაც.²⁶⁴

²⁶⁴ ავსტრალიაში მათ შორის დაინერგა მედიაციის სპეციალური ფორმა, რომელსაც Shuttle mediation-ს უწოდებენ, რა დროსაც მედიატორი სხვადასხვა ტერიტორიულ ერთეულში განლაგებულ მხარეებს შორის, ტრანსპორტის გამოყენებით გადაადგილდება და ათანხმებს პირობებს. მედიაციის ამ ფორმისათვის მახასიათებელია სწორედ ის, რომ მხარეებს ერთად მედიატორი არ კრიბავს. აღნიშნული ფორმის გამოყენებაში ბიძგი მისცა აღნიშნული სახელწოდებით მედიაციის პროცესის ისეთი სტილით გაძღოლას მედიატორის მხრიდან, როდესაც ის მხარეებს ერთად არ ახვედრებს და თავად მათ შორის მიმოსვლით და ინფორმაციის გაცვლით ცდილობს მართოს პროცესი. აღნიშნული ფორმის გამოყენებას მედიატორის მხრიდან ხშირად აქვს თავისი ახსნა და წინაპირობა, რადგან რიგ შემთხვევაში ბარიერი მართლაც შეიძლება იყოს მხარეების ტერიტორიული დაშორება, თუმცა რიგ შემთხვევაში სახეზე არის ისეთი ტიპის მოლაპარაკებები, როდესაც მხარეებს არ სურთ ერთმანეთთან პირდაპირი კომუნიკაცია და ამისთვის მედიატორს იყენებენ (მაგ: საერთაშორისო დავებში, საოჯახო დავებში ნაწილობრივ, შრომით დავებში). დოქტრინისეულად სამ ძირითად წინაპირობას გამოყოფენ რის გამოც მედიაციის ამ ფორმით წარმოებამ ფეხი მოიკიდა პრაქტიკაში: ა) თავიდან იქნეს არიდებული დაპირისპირება, როდესაც მედიაცია მიმდინარეობს მაღალი დაძაბულობის ფონზე; ბ) მხარეებს აქვთ კონფიდენციალური ინფორმაცია და მისი დოზირებულად მეორე მხარისთვის მიწოდებას მესამე ნეიტრალური პირის გამოყენებით არჩევენ; გ) მედიატორს ეძლევა საშუალება ლიად ასაუბროს მხარეები ისეთ თუნდაც არაკონფიდენციალური ხასიათის ინფორმაციის შესახებ, რაზეც მხარეები ერთმანეთის თანდასწრებით ვერ ისაუბრებდნენ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სტილით მედიაციის ჩატარებას თავისი უარყოფითი მხარეებიც გააჩნია, კერძოდ, მსგავსი მედიაცია ცალსახად უფრო მეტ დროს მოითხოვს, ვიდრე ორივე მხარის ჩართულობით ერთობლივი შეხვედრების წარმოებისას, ისევე როგორც ალბათობა იზრდება იმისა, რომ მედიატორის მიუკერძოებლობას შესაძლოა ერთ-ერთი მხარის მხრიდან დაეხვას კითხვის ნიშანი, ისევე როგორც ასეთი მედიაციის დროს მთელი დატვირთულობა მედიატორზე მოდის და მხარეები ერთგვარად აქტიური პროცესისგან გამოთიშულ მდგომარეობაში იმყოფებიან. იხ. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ. 2018, 132-133, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

ამასთანავე, თითოეულმა მედიატორმა უნდა გაითავისოს, რომ შეუძლებელია და არაგონივრულიც ყველა ეთიკური დილემის წინასწარ, თუნდაც ეთიკის კარგი წესებით გადაჭრა. ამიტომ მნიშვნელოვანია სათანადო სწავლებითა და ტრენინგით, „მოაზროვნე მედიატორების“ ("thinking mediator") ჩამოყალიბება, რომლებიც ხელმძღვანელობენ რამდენიმე ძლიერი, მარტივი ღირებულებით და შეუძლიათ ახლებურად და შემოქმედებითად უპასუხონ საკითხებსა და შესაძლებლობებს, რომლებიც თავს იჩენს თითოეულ კონფლიქტში.²⁶⁵ ამგვარი სწავლებისთვის, მნიშვნელოვანია, ეთიკის კომიტეტის მიერ ეთიკური საკითხების განზოგადება და მედიატორებისთვის პრაქტიკული სახელმძღვანელოების შეთავაზება. ასევე ეთიკური დილემების განხილვა მედიატროთა ჩართულობით და დისკუსიის გაძლიერება²⁶⁶ და არსებული ეთიკის წესების მუდმივ

²⁶⁵ შდრ. *Davis A. M.*, Ethics: No One Ever Said It Would Be Easy: Bush's Contribution to Mediation Practice, *J. Disp. Resol.*, 1994, 79, <<https://scholarship.law.missouri.edu/jdr/vol1994/iss1/7/>> [15.06.2022]. დევისი უთითებს: გამოაცა ბუშის მოსაზრებამ, რომ ეთიკური საკითხები ღირებულებებს უკავშირდება. ეთიკური დილემები ჩვეულებრივ არ ჩნდება ვაკუუმში. კონფიდენციალობის დაცვა, როგორც წესი, არ წარმოადგენს პრობლემას, სანამ არ გაჩნდება გარკვეული აზრი, რომ ადამიანს აქვს მოვალეობა ინფორმაციის გამჟღავნებაზე. სტატიაში 9 ღირებულება დიაგრამის სახით არის წარმოდგენილი, რომლებიც ურთიერთდაკავშირებულია და რომელიმეს (1. კომპეტენცია, 2. მიუკერძოებლობა, 3. კონფიდენციალურობა, 4. ინფორმირებული თანხმობა, 5. თვითგამორკვევა 6. როლის შეზღუდვა, 7. ზიანის თავიდან აცილება, 8. კეთილსინდისიერება, 9. ინტერესთა კონფლიქტი) გამორიცხვით ირღვევა მთლიანობა.

²⁶⁶ შდრ. *Anderson D. Q.*, Mediation Ethics: From Theory to Practice, *Field, Rachael and Crowe, Jonathan Edward Elgar Publishing, Conflict Resolution Quarterly, Research Collection School of Law, Vol. 39, (1), 2020-2021, 67-74*, <https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/3699> [15.06.2022]. მედიაციის ეთიკა უნდა შეესაბამებოდეს მედიაციის პროფესიის ზრდას, მედიაციის გამორჩეულ ბუნებას და ითვალისწინებდეს მედიაციასა და მარეგულირებლებს შორის არსებულ მრავალ საჭიროებას. წიგნი არის მცდელობა, დააკავშიროს თეორია და პრაქტიკა, რამაც შეიძლება საფუძველი ჩაუყაროს უფრო მეტ სიახლეს სამედიაციო საქმიანობაში. ასეთი დისკუსიები ძალზედ საჭიროა მედიაციის პროფესიის აყვავებისთვის,

რეჟიმში გადახედვა.²⁶⁷ სასამართლოს წარმომადგენლებიც ჩართული უნდა იყვნენ სასამართლო მედიატორებთან დაკავშირებული პოლიტიკის განსაზღვრაში.²⁶⁸

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაციის დადებითი როლი საოჯახოსამართლებრივი დავების მოგვარებაში აღიარებულია, პრაქტიკაში ხშირად წარმოიშობა ისეთი პრობლემებიც, როდესაც მედიაციის მიზანშეწონილობა, ამა თუ იმ საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვისათვის, ასეთი დავების თავისებურებებისა და საქმის კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით, შეიძლება კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს. აქ, ძირითადად, იგულისხმება ეთიკური გამოწვევები. მედიატორს მუდმივად მხედველობაში უნდა ჰქონდეს, რომ ყველა საოჯახო საქმე არ არის მედიაციასთან დაკავშირებული. ამიტომ, მან დაჟინებით მორიგება არ უნდა აიძულოს მხარეებს. მან ყოველთვის უნდა გაითვალისწინოს საოჯახო საქმეებში პოტენციური ძალთა დისბალანსის არსებობა; გამოიკვლიოს მისი მიზეზი და შეაფასოს, რა გავლენა ექნება მას მედიაციის ძირითად პრინციპებზე, დააზღვიოს არაინფორმირებული გადანყვებილების მიღებისა

რადგან მედიატორები და კომენტატორები აწყდებიან მედიაციის პრაქტიკის წინაშე მდგარ რთულ საკითხებს.

²⁶⁷ იხ. *Peppet S.R.*, *Lawyers' Bargaining Ethics, Contract and Collaboration: The End of the Legal Profession and the Beginning of Professional Prularism*, *Iowa L. Rev.*, Vol. 90, 2005, 475, <<http://ssrn.com/abstract=893207>> [15.06.2022]. ავტორი წინასწარმეტყველებს რადიკალურ ცვლილებას იურიდიულ პროფესიაში პროფესიის უფრო ჰეტეროგენული რეგულირებისკენ, რომელიც ეფუძნება ეთიკას, როგორც ხელშეკრულებას.

²⁶⁸ შტრ. *Sharon P.*, *Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*, 6 *Yearbook on Arbitration and Mediation*, 2014, 107-169, 113 <<http://open.mitchellhamline.edu/facsch/420>> [15.06.2022]. ა. სასამართლო სრულად არის პასუხისმგებელი მის მიერ დასაქმებულ მედიატორებზე და მის მიერ განხორციელებულ პროგრამებზე. ბ. სასამართლოს აქვს ისეთივე პასუხისმგებლობა განსახორციელოს მედიატორთა და/ან მედიაციის პროგრამების ხარისხის მონიტორინგი სასამართლოს გარეთ, სადაც ის მიმართავს საქმეებს, როგორც საკუთარ პროგრამებზე. გ. სასამართლო არ არის პასუხისმგებელი მხარეთა მიერ არჩეული გარე პროგრამების ხარისხზე ან მოქმედებაზე, რომელთა ხელმძღვანელობა არ ხორციელდება სასამართლოს მიერ.

და გაუცნობიერებელი მიკერძოების რისკები და, შესაბამისად, მიიღოს პროცესის შეჩერების, გაგრძელების ან შეწყვეტის²⁶⁹ გადაწყვეტილება. განსაკუთრებით საყურადღებოა შიშის ფაქტორი. ასეთ საქმეებზე, მედიატორმა სსიპ სახელმწიფო ზრუნვისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დახმარების სააგენტოს უფლებამოსილი წარმომადგენლისა ან/და ფსიქოლოგის ჩართვის შესახებ ყველა ზომა უნდა მიიღოს, მათ შორის, აღნიშნულის საჭიროებასა და მნიშვნელობაში მხარეთა დასარწმუნებლად.

თუ მედიატორისთვის ცნობილი გახდება მხარეთა შორის ოჯახური ძალადობის ან შევიწროების შესახებ, მედიატორმა უნდა მიიღოს სათანადო ზომები, მათ შორის, საჭიროების შემთხვევაში, გადადოს, დატოვოს ან შეწყვეტოს მედიაციის პროცესი. ასევე, მედი-

²⁶⁹ მოდელური სტანდარტები საოჯახო და განქორწინების მედიაციისთვის (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation), ამერიკის საოჯახო და მომრიგებელ სასამართლოთა ასოციაცია (Association of Family and Conciliation Courts), 2000, Standard XI <<https://www.afcnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022]: საოჯახო მედიატორმა უნდა შეაჩეროს ან შეწყვიტოს მედიაციის პროცესი თუ გონივრულად თვლის, რომ მონაწილეს არ შეუძლია ეფექტიანი მონაწილეობა ან არსებობს სხვა დამაჯერებელი მიზეზები. A. გარემოებები, რომელთა არსებობისას მედიატორმა უნდა განიხილოს ხელშეკრულების შეჩერება ან მედიაციის შეწყვეტა, მათ შორის, შეიძლება იყოს შემთხვევები: 1. საფრთხე ემუქრება მონაწილის უსაფრთხოებას ან ბავშვის კეთილდღეობას; 2. მონაწილეს გატაცებული ყავს ან იმუქრება ბავშვის გატაცებით; 3. მონაწილეს არ შეუძლია პროცესში მონაწილეობა მიიღოს ნარკოტიკების, ალკოჰოლის ან ფიზიკური ზემოქმედების გამო ან ფსიქიკური მდგომარეობის გამო; 4. მონაწილეები აპირებენ დადონ შეთანხმება, რომელსაც მედიატორი გონივრულად თვლის, რომ არაკეთილსინდისიერია; 5. მონაწილე იყენებს მედიაციას შემდგომი, სამომავლო უკანონო ქმედებისთვის; 6. მონაწილე იყენებს მედიაციის პროცესს უსამართლო უპირატესობის მოსაპოვებლად; 7. თუ მედიატორი მიიჩნევს, რომ მედიატორის მიუკერძოებლობა დაირღვა IV სტანდარტის შესაბამისად. (B.) თუ მედიატორი შეაჩერებს ან წყვეტს მედიაციას, მედიატორმა უნდა მიიღოს ყველა გონივრული ნაბიჯი მონაწილეთათვის ზიანის მიყენების ან უხერხულობის შესამცირებლად.

ატორს მხედველობაში უნდა ქონდეს, ასეთ შემთხვევაში, სათანადო ორგანოებისთვის შეტყობინების ვალდებულება.

რაც შეეხება არასრულწლოვნის მონაწილეობასა და ინფორმირებას, სასურველია სასამართლო მედიაციის დროს, არასრულწლოვნის წარმომადგენელი სასამართლომ საქმის გადაცემამდე დანიშნოს, ხოლო კერძო მედიაციაში მედიატორმა ასევე უნდა ისარგებლოს სსიპ სახელმწიფო ზრუნვისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დახმარების სააგენტოს მომსახურებით.

საოჯახო მედიაციის მოდელური სტანდარტები დაფუძნებულია ვარაუდზე, რომ მედიაცია არის დავის გადაწყვეტის პროცესი და არ უნდა მოხდეს აღრევა ფსიქიკური ჯანმრთელობის თერაპიასთან, კონსულტაციასთან ან იურიდიულ წარმომადგენლობასთან. მედიატორებს განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ეკისრებათ, რომ მონაწილეებს გააცნობიერებინონ განსხვავება მედიატორის პროფესიასა და სხვა პროფესიონალებს შორის, რომლებიც შესაძლოა ჩართულნი იყვნენ საოჯახო დავის გადაწყვეტის პროცესში.²⁷⁰ მაშინაც კი, თუ მედიატორი თერაპევტი და მედიაციაში გამოყენებული ზოგიერთი ტექნიკა გვხვდება თერაპიის სახელმძღვანელოებში, მედიაცია განსხვავდება თერაპიისგან. მედიატორის მიზანია, ხელი შეუწყოს მონაწილეებს შორის მოლაპარაკებას, რომელიც ორიენტირებულია დავის გადაწყვეტაზე და არა ქცევის გრძელვადიან ცვლილებაზე. მაშინაც კი, თუ მედიატორი ადვოკატია, მედიატორი არ წარმოადგენს მხარეს და არ აძლევს იურიდიულ კონსულტაციას მხარეს. ის არის მოლაპარაკებების ნეიტრალური ფასილიტატორი მონაწილისადმი განსაკუთრებული ერთგულების გარეშე. კლიენტს, რომელსაც სურს ინდივიდუალური თერაპია ან დამოუკიდებელი იურიდიული კონსულტაცია, უნდა ისარგებლოს ცალკე პროფესიონალის დახმარებით.²⁷¹

²⁷⁰ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 12-13.

²⁷¹ იქვე, 13.

რამდენადაც მედიაცია ჩამოყალიბდა ერთგვარ ჰიბრიდად და ის მეცნიერული კუთხით ერთდროულად მოიცავს თავის თავში სამართლის, ფსიქოლოგიის, ფსიქიატრიის, ეთნოლოგიის, კომუნიკაციის უნარების ელემენტებს,²⁷² მედიაციის განვითარება უკვე ტრადიციულ გაგებას სცილდება. ამის მაგალითია, ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მედიაციის მოდელიც²⁷³. რისი დანერგვაც სა-

²⁷² *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე ღავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ. 2018, 63, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].

²⁷³ 2018 წლის შემოდგომაზე, Dawn Kuhlman-მა გააზიარა ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მედიაციის მოდელი TEDx Talk-ის მეშვეობით. ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მედიაციის (TIM) მისეული ჩარჩო ფოკუსირებულია ემოციების რეგულირებაზე და თანაგრძნობის ობიექტივს მომართვას სხვების გასაგებად. ის ასევე გვთავაზობს ძირითად გაგებას, რომ გარემო და ცხოვრებისეული მოვლენები (აღქმული თუ რეალური) გავლენას ახდენს ტვინის ფუნქციონირებაზე. TIM მოუწოდებს მედიატორებს განიხილონ მედიაციის ნეირომეცნიერება. მნიშვნელოვანია გაირკვეს, მონაწილე მხარეები ოპერირებენ პრეფრონტალური ქერქიდან თუ ამიგდალადან? ამიგდალა ააქტიურებს „შეებრძოლე, გაიქციე, გაშუშდი“ რეაქციას, ხოლო პრეფრონტალური ქერქის გამოყენება იწვევს გონებრივ იერიშსა და პრობლემის გადაჭრას. მხარეები რეაგირებენ გარემოზე თუ პირიქით? შეუძლია თუ არა მხარეს თვითრეგულირება თუ მედიატორს სჭირდება მხარეთა ხელმძღვანელობა ემოციების რეგულირების უნარებში? მხარეები მოქმედებენ შიშით გამონევეული ტვინის რეაქციით? TIM მიდგომა გულისხმობს, როდესაც მხარეები მოქმედებენ თავიანთი შიშით განპირობებული ტვინიდან, არსებობს უუნარობა, დაინახონ ვარიანტები და გამოიყენონ პერსპექტივა. მედიაციის პროცესს სარგებელი მოაქვს, როდესაც მხარეები არ გრძნობენ თავს ჩაკეტილად, ხედავენ თავიანთ არჩევანს და შეუძლიათ თანაგრძნობა გამოიჩინონ მისი მოპირისპირე მხარის მიმართ. შემეცნების, ემოციების და ქცევების გონებამახვილობა, ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მიდგომა ხელს უწყობს როგორც მხარეებს, ასევე მედიატორს, გაზარდონ თვითშეგნება. როდესაც თვითშეგნება დაქვეითებულია, მცირდება აზრების, ემოციების და ქცევების ინფორმირებულობა. დისრეგულაცია იწვევს ემოციურ რეაქტიულობაზე დამოკიდებულებას და არა გააზრებულ რეაგირებას. მედიატორებს შეუძლიათ უხელმძღვანელონ მხარეებს ავტომატური ნეგატიური აზრების (ANTs)

ქართველოში საოჯახოსამართლებრივ საქმეებზე ძალიან სასარგებლო შეიძლება იყოს. ისეთ შემთხვევებში, სადაც სახეზეა ტრავმის შესახებ ინფორმაცია სოციალური რეაბილიტაციის ცენტრების სერვისებით სარგებლობით შეიძლება მხარეებმა ტრავმის ნეგატიური შედეგები დაძლიონ და მედიაციაში შეძლონ წარმატების მიღწევა, რამდენადაც ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მედიაციის (TIM) ჩარჩო ფოკუსირებულია ემოციების რეგულირებაზე და მხარეებს სთავაზობს ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროვაიდერების მომსახურებას, რათა მათ შეძლონ ემოციების გრძელვადიანი რეგულირება. აღნიშნული სერვისების გამოყენების ნახალისებაზე, სასურველია ეროვნულ მედიატორთა ეთიკის კოდექსშიც გაჩნდეს ჩანაწერი, მით უფრო, რომ საოჯახოსამარ-

შეცვლაზე პოზიტიური ან ნეიტრალური აზრებით; გამოიყენონ ემოციების რეგულირების ტექნიკა ღრმა სუნთქვით ან ჩუმად ჯდომით; და დაადგინონ, რომელი ქცევებია დამხმარე და მავნე მედიაციის პროცესისთვის. მხარის ფსიქიკურ კონტინუუმზე არის ABLE (უნარიანი) ერთ ბოლოზე და UNABLE (უუნარო) - მეორეზე. სამწუხაროდ, დისრეგულაციის ზრდა დაკავშირებულია წარმატებული მედიაციის უუნარობასთან. ამიგდალა მედიაციის მამოძრავებელი ძალაა და სისტემა ვერ რეგულირდება მედიაციის პროცესში. შუამავლები ნაკლებად უნდა იყვნენ ორიენტირებულნი შეთანხმებაზე. მხარეებს, რომლებსაც არ შეუძლიათ მედიაციის პროცესში მონაწილეობა, როგორც ჩანს, განიცდიან მძიმე ფსიქიკურ ტკივილს. უიმედობისა და უმწეობის განცდამ შეიძლება მოიცვას მედიაციის სხდომა და გამოინვიოს მხარეში „მეორადი ტრავმა“. მეორადი ტრავმის გავლენის უკეთ გაგებისა და თავიდან აცილების მიზნით, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული, ტვინზე დაფუძნებული მკურნალობა - მათ შორის EMDR, ნეიროფიდებეკი, ბრინსპოტინგი, ემოციური თავისუფლების ტექნიკა (EFT) და სომატური გამოცდილება - შეიძლება დაეხმაროს მხარეებს ემოციების გრძელვადიან რეგულირებაში. ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მიდგომა ხელს უწყობს თანამშრომლობას საზოგადოების პროვაიდერებთან. მხარეებს შეიძლება მიენოდოთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პროვაიდერების სია და მისი გადანყვეტილება თვითგამორკვევის გზით დაუკავშირდეს პროვაიდერებს და დაადგინოს რომელმა მკურნალობამ შეიძლება საუკეთესოდ დააკმაყოფილოს მისი საჭიროებები. Trauma Informed Mediation, <<https://www.marchmediation.org/traumainformedmediation.html>> [20.05.2022].

თლებრივი საქმეები მხარეთა ემოციური თვალსაზრისით დატვირთულია, ხოლო არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების უზრუნველყოფა მულტიდისციპლინურ მიდგომებს მოითხოვს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997.
2. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-IX, 18/09/2019.
3. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 786, 24/07/1997.
4. საქართველოს კანონი „ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 3143, 09/06/2006.
5. საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-IX, 20/09/2019.
6. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 24/04/2021, დამტკიცებული საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [20.05.2022].
7. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ ნესდება, 2021 წლის 18 დეკემბრის რედაქციით, <<https://mediators.ge/uploads/files/-61e5461953578.pdf>> [20.05.2022].
8. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ „არასრულწლოვანთა უფლებების დაცვის სფეროში მედიატორთა სპეციალიზაციის დებულება“, დამტკიცებულია 2020 წლის 3 აგვისტოს საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭოს მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/624d38b91494e.pdf>> [20.05.2022].
9. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ „მედიატორთა დისციპლინური საქმისწარმოების დებულება“, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4db1cc692f.pdf>> [20.05.2022].

10. საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2019 წლის 27 დეკემბრის №1/366 გადაწყვეტილება „სასამართლო მედიაციის პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ <<http://hcoj.gov.ge/files/pdf%20gadacyvetilebebi/2019%20-%20gadawyvetilebebi/366.pdf>> [20.05.2022].
11. ალფინი ჯ. ჯ., დავის მოგვარების ეთიკა, მთარგმნელები: უზნაძე ნ., ჩიტაშვილი ნ., ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“ 2020-2021, 8, <https://ncadr.tsu.ge/images/file/adr_2020_2021_d.pdf> [20.05.2022].
12. გურიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, თბ., 2019, 28-29, 52-54, 65-66. კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 2, 4, 6, 8, 9-12, 15-16, 22-29, <<http://www.library-court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [20.05.2022].
13. ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 24-25, 29-30, 33, 49-50, 80-81, <https://www.ge.undp.org/content/georgia/ka/home/library/-democratic_governance/mediation-guide.html> [20.05.2022].
14. ოსტერმილერი ს. მ., სვენსონი დ. რ., დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, საბაზისო სახელმძღვანელო, თბ., 2014, 130, 177.
15. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 15, 37-38, 63-64, 72, 77-78, 126, 132-133, 248, <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [23.05.2022].
16. ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8-/Publications/Sam-Journ-N2-2016G.pdf>> [20.05.2022].
17. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 24, 25, 26, 27, 28-36, 46-47, <<https://tsu.ge/assets/media/files/8-/Publications/Sam-Journ-N1-2016G.pdf>> [20.05.2022].
18. ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბ., 2010, 170, 267-268.
19. Belgium Judicial Code, Art. 1736.

20. Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, <https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf> [20.05.2022].
21. Standards of Ethics of Professional Responsibility for Certified Mediators, Judicial Council of Virginia, 2005, <<http://www.courts.state.va.us/soe/soe.htm>> [20.05.2022].
22. European Code of Conduct for Mediators, 2004, <<https://www.kearns.co-uk/wp-content/uploads/2017/06/European-code-of-conduct-for-mediators.pdf>> [20.05.2022].
23. Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts), 2000, <<https://www.afccnet.org/Portals/0/PDF/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf?ver=ykuc9AnD6m4jtf9IZs4PhkQ%3d%3d>> [20.05.2022].
24. European Mediation Training for Practitioners of Justice, A Guide to European Mediation, Association of International Arbitration (ed.), Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012, 221.
25. Family Mediation and Equality of Sexes, Recommendation 1639 (2003), Author(s): Parliamentary Assembly, Origin - (see Doc. 9983, report of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men, rapporteur: Ms Err; and Doc. 10002, opinion of the Social, Health and Family Affairs Committee, rapporteur: Ms Milotinoва). Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 25 November 2003.
26. *Abramson H.*, Crossing Crossing Borders into New Ethical to New Ethical Territory: Ethical Challenges y: Ethical Challenges When Mediating Cross-Culturally, *S. Tex. L. Rev.*, Vol. 49, 921, 2008, 924, 941-942.
27. *Anderson D. Q.*, Mediation Ethics: From Theory to Practice, Field, Rachael and Crowe, Jonathan Edward Elgar Publishing, *Conflict Resolution Quarterly*, Research Collection School of Law, Vol. 39, (1), 2020-2021, 67-74, <https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/3699> [15.06.2022].
28. *Barsky A., Este D., Collins D.*, Cultural Competence in Family Mediation, *Mediation Quarterly*, Vol. 13, №3, Jossey-Bass Publishers, Spring 1996, 155-178.

29. *Bernard S. E., Folger J. P., Weingarten H. R., Zumeta Z. R.*, The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, *Mediation Quarterly*, №4, 1984, 61-74.
30. *Bishop T. A.*, Mediation Standards: An Ethical Safety Net, *Mediation Quarterly*, №4, June 1984, 5-17.
31. *Chitashvili N.*, Fair Settlement as Basis for Ethical Integrity of Mediation, *TSU ADR Yearbook*, 2016, 24-37, <<https://adryearbook.tsu.ge/index.php/-ADR/article/view/3025/3219>> [24.08.2022].
32. *Cleak H., Schofield M., Bickerdike A.*, Efficacy of Family Mediation and the Role of Family Violence: Study Protocol, *BMC Public Health* 14, 57, 2014, <<https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-57>> [20.05.2022].
33. *Crouch R. E.*, Divorce Mediation and Legal Ethics, *Family Law Quarterly*, Vol. 16, №3, 1982.
34. *Cohen J. R.*, DR Ethics Book Brings It All Together, *Disp. Resol., Mag.*, Vol. 26, №4, 2002, <<http://scholarship.law.ufl.edu/facultypub/571>> [15.06.2022].
35. *Cohen O., Dattner N., Luxenburg A.*, The Limits of the Mediator's Neutrality, *Mediation Quarterly*, Vol. 16, №4, 1999, 224.
36. *Cooley J. W.*, Defining the Ethical Limits of Acceptable Deception in Mediation, *Pepp. Disp. Resol. L.J.*, Vol. 4, Issue 2, 2004, <<https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol4/iss2/8>> [15.06.2022].
37. *DeMayo R. A.*, Practical and Ethical Concerns in Divorce Mediation: Attending to Emotional Factors Affecting Mediator Judgment, *Mediation Quarterly*, Vol. 13, №3, 1996, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/crq.3900130307>> [02.09.2022].
38. *Davis A. M.*, Ethics: No One Ever Said It Would Be Easy: Bush's Contribution to Mediation Practice, *J. Disp. Resol.*, 1994, 79, <<https://scholarship.law.missouri.edu/jdr/vol1994/iss1/7>> [15.06.2022].
39. *Dibble C. M.*, Bargaining in Family Mediation: Ethical Considerations, *Mediation Quarterly*, №4, 1984.
40. *Folberg J., Milne A. L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation, Models, Techniques and Applications, The Guilford Press, New York, London, 2004.
41. *Girdner L. K.*, Mediation Triage: Screening for Spouse abuse in Divorce Mediation, *Mediation Quarterly*, Vol. 7(4), 1990, 374.
42. *Greenberg E. E.*, Hey, Big Spender: Ethical Guidelines for Dispute Resolution Professionals when Professionals when Parties are Backed by Third-Party Funders, *Arizona State Law Journal*, 51:0131, 2019, <<https://>

- scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=faculty_publications> [15.06.2022].
43. *Hyman J. M., Love L. P.*, If Portia Were a Mediator: an Inquiry into Justice in Mediation, *Clinical L. Rev.*, Vol. 9, 2002, 157, 186.
 44. *Irving H. H., Benjamin M.*, Therapeutic Family Mediation: Helping Families Resolve Conflict, *Helping Families Resolve Conflict*, Sage Publications, London, 2002, 149.
 45. *Ketani A.*, Innovation in training Family Mediators in England and Wales, Virtual Conference, Croatia, Entrenova, 2020, 10-12.
 46. *Kishore S.*, The Evolving Concepts of Neutrality and Impartiality in Mediation, *Commonwealth Law Bulletin*, Vol. 32, №2, 2006, 222.
 47. *Mashburn S.*, Mediating a Family: The Use of Mediation in the Formation and Enforcement of Post-Adoption Contact Agreements, 2015 *J. Disp. Resol.*, Issue 2, 2015, <<https://scholarship.law.missouri.edu/jdr/vol2015/-iss2/7/>> [20.05.2022].
 48. *Moore C.*, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, San Francisco, 1986, 52.
 49. *Nolan-Haley J. M.*, Court Mediation and the Search for Justice through Law, *Washington University Law Quarterly*, Vol. 74-47, 1996, 57, 69.
 50. *Peppet S. R.*, Lawyers' Bargaining Ethics, Contract and Collaboration: The End of the Legal Profession and the Beginning of Professional Prularism, *Iowa L. Rev.*, Vol. 90, 2005, 475, <<http://ssrn.com/abstract=893207>> [15.06.2022].
 51. *Peppet S. R.*, ADR Ethics, *J. Legal Education*, Vol. 54, 2004, 72, 77-78, <<https://scholar.law.colorado.edu/articles/501>> [15.06.2022].
 52. *Phillips F.*, *Ethics of the Legal Profession*, Routledge-Cavendish, New York, 2016, first published 2004.
 53. *Riskin L. L.*, Mediator Orientations, Strategies and Techniques, Alternatives to the High Cost of Litigation, *Alternatives* 111, Vol. 12, №9, 1994, 114.
 54. *Roberts M.*, Systems or Selves? Some Ethical Issues in Family Mediation, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 10, Issue 1, 1992.
 55. *Rogers C. A.*, Fit and Function in Legal Ethics: Developing a Code of Conduct for International Arbitration, *Mich. J. Int'l L.*, Vol. 23, 2002, 341.
 56. *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Fam. L. Q. a*, Vol. 35, 2001, 2, 8, 12-13, 15-20.

57. *Saikia N.*, The Role of Mediation in Family Law Cases, Should it be Mandatory?, Bangalore Institute of Legal Studies 5th Year, B.A. LL.B. (Hons.), Vol. 1, Issue 2, 2020.
58. *Sharon P.*, Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy, 6 Yearbook on Arbitration and Mediation, 2014, 113, 107-169, <<http://open.mitchellhamline.edu/facsch/420>> [15.06.2022].
59. *Smithson J., Barlow A., Hunter R., Ewing J.*, The Moral Order in Family Mediation: Negotiating Competing Values, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 35, №2, 2017, 174, <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/crq.21195>> [02.09.2022].
60. *Steegh N.V.*, Yes, No, and Maybe: Informed Decision Making about Divorce Mediation in the Presence of Domestic Violence, Wm. & Mary J. Women & L., Vol. 9, 2003, 145-206.
61. *Tojjeva A.*, Family Mediation: A New Form of Resolving Family Disputes, The American Journal of Political Science Law and Criminology, 2021, <<https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume03Issue06-05>> [15.06.2022].
62. *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 3, 21, 87, 91, 94-98, 100-101, 104-105, 107.